

Martin E. Torhaug

Fra Kristiania-forslag til partisplittelse

*Ungdomsforbundets rolle i
splittelsesprosessen i Arbeiderpartiet fra
mars til november 1923*

Vår 2007

Historisk institutt

Universitetet i Oslo

Takk til

Til de som har hjulpet meg med denne masteroppgaven vil jeg rette en spesiell takk. Det gjelder i første rekke min veileder, professor Jorunn Bjørgum, for god veiledning, kritiske kommentarer og nyttige tips om litteratur. Dessuten må jeg takke for uvurderlig hjelp fra faren min, Ulf Torhaug. Han har lest igjennom alt jeg har skrevet og gitt meg gode tilbakemeldinger. Min samboer Ida M. Grønnerud, som forøvrig har vist stor tålmodighet med meg, har gitt meg mange gode språklige tips. Jeg vil også rette en takk til Per N. Pedersen, først og fremst for å ha stilt kontoret sitt til disposisjon og for all annen hjelp. Ellers takkes øvrige familie.

INNHOOLD

INNLEDNING

Problemstilling og litteratur	5
Kilder	6
Opplegg	6
Bakgrunn	7

KAPITTEL 1

Ungdomsforbundets landsmøte 1.- 3. mars 1923	10
Kristiania- forslaget og Bukharins forslag, en sammenligning.....	10
Åpningen av Ungdomsforbundets landsmøte.....	13
De utenlandske gjestene taler på Ungdomsforbundets landsmøte.....	14
Partiflertallets linje.....	15
Scheflo- fløyens linje.....	18
Den "gamle" linjen.....	20
Ungdomsforbundets landsmøte stiller seg på Internasjonales grunn.....	21
Oppsummering	22

KAPITTEL 2

Kampen om Ungdomsforbundet	24
Kampen om mandatene til fylkesmøtet	24
Fylkesmøtet i Kristiania og Akershus	25
Sentralstyremøtet 14. mars.....	27
Et ekstraordinært sentralstyremøte 24. mars.....	29
Reaksjoner på NKUs sentralstyreflertalls forslag	32
Oppsummering	34

KAPITTEL 3

Omorganiseringsspørsmålet	35
Opptakten.....	35
Ungdomsforbundet engasjerer seg i omorganiseringsdebatten.....	36
Striden om omorganiseringen.....	38
En ensidig kampanje	43
Oppsummering	44

KAPITTEL 4

Striden om EKKI- møtet i juni.....	46
EKKI- møtet.....	46
Kampen om EKKI- møtet.....	49
Reaksjoner på Klassekampens angrep, partistriden tilspisses.....	54
Arbeider- og bonderegjeringsparolen.....	58
Oppsummering	63

KAPITTEL 5

Fra Ungdomsforbundets landsstyremøte til landsstyremøtet i partiet.....	64
Ungdomsforbundets "nye" landsstyre.....	64
Vedtak for å omforme Ungdomsforbundet til en masseorganisasjon.....	65
Landsstyret tar stilling til flere sentrale stridsspørsmål	67
Etter Ungdomsforbundets landsmøte	72
Partistriden tilspisser seg.....	73
Oppsummering	84

KAPITTEL 6

Frem mot splittelsen i november.....	86
I forkant av partiets landsstyremøtet.....	86
Partiets landsstyremøte	88
Ungdomsforbundets reaksjon på partilandsstyremøtets vedtak	89
Klassekampen fortsetter kampanjen.....	92
Brevet fra EKKI	95
Ungdomsforbundets sentralstyre endrer strategi.....	99
Arvid G. Hansens rolle.....	103
Oppsummering.....	107

<i>KONKLUSJON</i>	110
-------------------------	-----

<i>KILDER</i>	114
---------------------	-----

<i>LITTERATURLISTE</i>	114
------------------------------	-----

Innledning

Problemstilling og litteratur

Denne fremstillingen skal handle om Ungdomsforbundets rolle i splittelsen av Det norske Arbeiderparti i november 1923 da en fraksjon av partiet gikk ut og dannet Norges Kommunistiske Parti.¹ Fremstillingen skal dreie seg om perioden fra og med Ungdomsforbundets landsmøte i begynnelsen av mars i 1923, og frem til splittelsen på det ekstraordinære partilandsmøtet i november 1923. Jeg skal undersøke Ungdomsforbundets betydning for hvordan og hvorfor partistriden på nytt blusset opp etter partilandsmøtet i februar (der den hadde blitt foreløpig bilagt), og hvordan den utviklet seg frem til novemberlandsmøtet hvor splittelsen ble et faktum.

Et utgangspunkt for denne fremstillingen har vært debatten mellom J. Bjørgum og Åsmund Egge om årsaken til at DNA, som var medlem av den Kommunistiske Internasjonale, ble splittet i 1923.² Egge mener at det var Komintern, som i all hovedsak forårsaket splittelsen.³ Han skriver: "Det var Kominterns stadig økende press for å få DnA til å gjennomføre Moskva-tesenes bestemmelser og i det hele tatt underordne seg Kominterns politiske vedtak som førte til at partiet ble splittet."⁴ Mens J. Bjørgum skriver at en "avgjørende grunn til at Arbeiderpartiet ble splittet i 1923 er sammenfallet av to politiske prosesser, maktkampen i Arbeiderpartiet etter Kyrre Grepp og maktkampen i det russiske

¹ Jeg vil videre i min fremstilling bruke forkortelsen, DNA om det Det norske Arbeiderparti.

² Åsmund Egge "Hvorfor ble Arbeiderpartiet splittet i 1923?", i *Historisk tidsskrift*, bd. 82, 2003. Se også J. Bjørgum, "Hvorfor ble Arbeiderpartiet splittet i 1923? Tilsvaret til Åsmund Egge," i *Historisk tidsskrift*, bd. 83 2004.

³ Komintern er en forkortelse av den Kommunistiske Internasjonale. Komintern er et resultat av Andre Internasjonales sammenbrudd i august 1914, da de nasjonale sosialdemokratiske partiene sluttet borgfred med borgerskapet og ga avkall på tidligere vedtatte prinsipper. Sosialdemokratiets svik innledet et dypt skille innen arbeiderbevegelsen og dette fant sitt første spinkle uttrykk i Zimmervald-bevegelsen. Innen Zimmervald-bevegelsen skilte det seg ut en radikal fløy med bl.a. russiske bolsjeviker (Lenin, Sinovjev o. a.), hollandske venstresosialister og skandinaviske sosialdemokratiske ungdomsledere. Særlig Lenin hadde alt fra november 1914 luftet tanken om en ny internasjonal (noen av hans ord i den talen) Etter den russiske revolusjon tok tanken om en Tredje Internasjonale fastere former, og i januar 1918 ble det holdt en konferanse i Petrograd (Leningrad) hvor representanter fra flere vesteuropeiske partier og venstresosialistiske grupper deltok (Egede-Nissen fra Norge). Her ble det besluttet å sammenkalle til en større konferanse av partier som anerkjente den revolusjonære kampen mot sine regjeringer. Pga. blokaden av Sovjetunionen ble det dette arbeidet først liggende, og invitasjonen til å danne en tredje internasjonal ble først sendt 24. januar 1919. Stiftelseskonferansen ble holdt 2.-6. mars 1919 i Moskva. (*Pax Leksikon*, bd. 3, (red.) Hans Fredrik Dahl m.fl., Pax Forlag, Oslo 1979: 450.) I denne fremstillingen kommer jeg til å bruke Komintern og Internasjonalen om hverandre.

⁴ Egge, 2003: 259- 260. Moskva-tesene var 21 opptaksbetingelser eller krav for å være medlem av Komintern. Disse ble vedtatt på Internasjonalens andre kongress sommeren 1920. I et organisatorisk perspektiv inneholdt tesene krav om at Internasjonalen var øverste beslutningsmyndighet, i forholdet til de nasjonale medlemspartiene. (*Pax Leksikon*, bd. 4, (red.) Hans Fredrik Dahl m.fl., Pax Forlag, Oslo 1980: 359- 360.)

kommunistpartiet etter Lenin."⁵ Dessuten presiserer hun at i den siste fasen lå initiativet for splittelsen hos sentrale aktører i Ungdomsforbundet.⁶

Ungdomsforbundet som var DNAs ungdomsorganisasjon, var aktiv deltaker i denne perioden. Litteraturen har i liten grad vært opptatt av Ungdomsforbundets rolle rundt bruddet. Forholdet mellom Ungdomsforbundet og DNA og Ungdomsforbundet og Komintern, har heller ikke blitt særlig lagt vekt på. Fremstillingene har holdt fokus på forholdene innad i DNA, og forholdet mellom Komintern og DNA.

Kilder

I samråd med veileder har jeg i hovedsak valgt å legge vekt på Klassekampen som kildegrunnlag for denne fremstillingen. Jeg har gjennomgått Klassekampen systematisk fra februar/mars 1923 til og med november 1923. Klassekampen var Ungdomsforbundets hovedorgan i denne perioden. I tillegg til Klassekampen har jeg også benyttet meg av dokumentsamlingen til Åsmund Egge og Vadim Roginskij (red.), *Komintern og Norge, DNA perioden 1919- 1923*. Denne dokumentsamlingen tar for seg forholdet mellom Komintern og arbeiderbevegelsen i Norge i den perioden Det norske Arbeiderparti var medlem av Komintern, fra 1919- 1923. Som kilde har jeg også brukt DNAs årsberetning for 1923. I tillegg har jeg brukt relevant litteratur som belyser splittelsesprosessen i DNA i 1923.

For å belyse problemstillingen i denne oppgaven og sette den i et bredere perspektiv, kunne jeg ha benyttet meg av et bredere kildegrunnlag. Jeg kunne for eksempel brukt Social-Demokraten/ Arbeiderbladet, DNAs hovedorgan, i den samme perioden. Begrunnelsen for at kildegrunnlaget er begrenset, knytter seg til tidsrommet og omfanget en masteroppgave utgjør.

Opplegg

Opgaven er hovedsakelig fremstilt kronlogisk. Grunnen til dette er at temaet i fremstillingen er en politisk prosess. Det dreier seg om et sett av politiske hendelser som henger sammen i et hele. For å forstå det som skjer på et gitt tidspunkt, må man kjenne til det som har foregått forut for dette tidspunktet. På grunn av denne tilnærmingen og det korte tidsrommet jeg tar for meg, er derfor fremstillingen blitt detaljert. Det betyr blant annet at det er mange sitater samt fotnoter om hva de enkelte aktører sier og gjør.

⁵ J. Bjørgum, 2004: 305.

⁶ J. Bjørgum 2004: 306.

Det må imidlertid fremheves at det første kapittelet hovedsakelig er tematisert, fordi det er et presentasjonskapittel. Dessuten dreier det seg om landsmøte i Ungdomsforbundet. Her er den tidsmessige kronologien marginal, og alt skjer nærmest samtidig, derfor har jeg valgt å tematisere dette kapittelet.

Også når det gjelder fotnotehenvising må noe bemerkes. I denne oppgaven vil bruken av "ibid." forekomme hyppig, fordi det ofte siteres fra samme artikkel. Dersom en artikkel står alene på en side i Klassekampen, henviser jeg bare til denne siden. Når jeg tar for meg detaljerte referater i Klassekampen, har jeg funnet det nødvendig å henvise til hvor på siden man finner opplysningene det refereres til. I enkelte tilfeller der det i fremstillingen foreligger mange sitater fra en og samme artikkel, har jeg valgt å samle dem i samme note (såkalte samlenoter), til annet blir oppgitt. Der jeg har samlenoter vil sitatene derfor ikke ha fotnotehenvisinger.

Denne fremstillingen kan grovt sett deles inn i tre faser. Den første fasen handler om maktkampen i Ungdomsforbundet, og på hvilken måte Ungdomsforbundet posisjonerte seg i forhold til partiet og til Komintern. Den andre fasen handler om hvordan Ungdomsforbundet forsøkte å reise ny strid i partiet og etter hvert lyktes med dette sommeren 1923. Dessuten hvordan Ungdomsforbundets ledelse startet et fraksjonsbyggingsprosjekt, som på sikt trolig hadde til hensikt å erobre partiet innenfra. Den tredje og siste fasen dreier seg om hvordan Ungdomsforbundet og dets sentrale aktører opptrådte i forkant av det ekstraordinære landsmøtet, og hvilken betydning denne virksomheten fikk for splittelsen av DNA i november 1923.

Bakgrunn

I andre halvår av 1922 hadde det utviklet seg en konflikt i DNAs ledelse omkring styringsprinsippene i Komintern. I hvor stor grad skulle de nasjonale partiene tilknyttet Komintern ha selvbestemmelsesrett i indre anliggender i forholdet til Komintern og dets lederskap? To syn rådet i DNAs ledelse. Sentralstyreflertallet med Martin Tranmæl i spissen, hadde stilt seg kritiske til at Komintern og dets lederskap skulle blande seg inn i indre anliggender. Martin Tranmæl var redaktør i DNAs hovedorgan, Social- Demokraten og en av de mest markante lederskikkelsene i partiet. Et mindretall, med Olav Scheflo i spissen, ønsket at Komintern og dets lederskap skulle ha rett til å gripe inn i indre partianliggender. Olav Scheflo var blant annet stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet. Med andre ord, striden gjaldt spørsmålet om en sentralisering av beslutningsmyndigheten i Komintern. Slik Jorunn Bjørgum fremstiller det knyttet striden seg også til en personlig maktkamp innad i DNA,

mellom nettopp Tranmæl og Scheflo, som handlet om hvorvidt Scheflo skulle bli formann i DNA.⁷

I november/ desember 1922 hadde Komintern holdt sin 4. verdenskongress. Beslutningene på kongressen betydde at en sentralisering av styringsprinsippene i Komintern ble skjerpet. Det var Komintern og dets lederskap som skulle ha den øverste beslutningsmyndighet. I et vedtak 21. desember 1922 hadde derfor DNAs sentralstyreflertall avvist beslutningene på Kominterns 4. verdenskongress. Sentralstyreflertallet hadde deretter gitt uttrykk for at vedtaket sannsynligvis ville bety et brudd med Internasjonalen. Sentralstyreflertallets "julebudskap" vakte sterke reaksjoner i partiet. Det ble etter hvert klart at Tranmæl og hans meningsfeller tapte oppslutning i partiet, mens Scheflo- fløyen styrket sin.⁸ I begynnelsen av januar 1923 holdt partiet landstyremøte. Her kom man frem til et foreløpig kompromiss, der Karl Radek, Internasjonalens utsending på landsstyremøtet, meklet mellom fløyene. Resultatet ble at det norske partiet fortsatt skulle stå tilsluttet Komintern.

I månedskifte januar/februar kom det såkalte Kristiania- forslaget. Det var utformet av sentrale aktører i Tranmæl- kretsen i partiet og Mot- Dag, en venstreorientert intellektuell organisasjon som hadde sitt tilhørighet i det kommunistiske studentmiljøet i Kristiania.⁹ Sannsynligvis var det et forsøk på å komme på offensiven i forhold til Scheflo- fløyen og erobre et flertall på det kommende landsmøtet i februar. Grovt sett kan vi si at Kristiania- forslaget forsvarte de nasjonale partienes autonomitet i forholdet til Komintern sentralt. Det fremmet også det standpunkt at den utenomparlamentariske virksomheten var viktigst. Dessuten at det skulle være et likestillingsforhold mellom fagbevegelsen og partiet. Vi skal senere komme tilbake til forslaget, og mer inngående ta for oss innholdet i det.

⁷ J. Bjørgum, "Et perspektiv på splittelsesprosessen i Arbeiderpartiet 1921- 1923: en dialog med den unge Per Maurseth.", i *Historie, kritikk og politikk, Festskrift til Per Maurseth*, Trondheim 2002: 116.

⁸ Per Maurseth, *Fra Moskva- teser til Kristiania- forslag, Det norske arbeiderparti og Komintern fra 1921 til februar 1923*. Pax forlag a/s, Oslo 1972: 179.

⁹"Mot Dag" var både et tidsskrift og en organisasjon og hadde sitt utspring i Studentenes Kommunistlag i Oslo. Første nummer av tidsskriftet kom ut i 1921. Organisasjonen "Mot Dag – tilsluttet Det Norske Arbeiderparti" ble stiftet på sen vinteren 1922. Det var en venstre- intellektuell kjerneorganisasjon. Her stod Erling Falk sentralt. Han hadde hentet inspirasjon fra USA. Men organisasjonen var inspirert fra flere hold, leninisme, syndikalisme og radikalt humanistisk tankegodt. De fleste medlemmene var borgerskapets ulydige sønner. Bare et fåtall kom fra arbeiderhjem. "Mot Dag" - gruppen hadde på det meste rundt 200 medlemmer. Organisasjonen ble ekskludert fra Arbeiderpartiet i 1925, og den ble oppløst i 1936. (*Pax Leksikon*, bd. 4, (red.) Hans Fredrik Dahl m.fl., Pax Forlag, Oslo 1980: 360- 363.) Det er knyttet usikkerhet til hvilke personer som eksakt hadde utarbeidet Kristiania- forslaget. Hvem stod bak Kristiania – forslaget? Det synes som om Martin Tranmæl og Erling Falk, Mot Dags leder, spilte de mest sentrale rollene i utformingen av forslaget. Som Trond Hegna skriver: "Jeg oppfatter Gerhardsen slik at spørsmålet om Kristianiaforslagets tilblivelse hva angår personer i første rekke er knyttet til Tranmæl og Falk. Og det er jeg enig i." (T. Hegna, *Min versjon*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1983: 107.)

Frem mot partiets landsmøte startet nå en intens kamp mellom fløyene om mandatene på landsmøtet. Det var jevnt mellom fløyene, og ingen visste med sikkerhet hvem som ville få et flertall på partiets landsmøte.

Hvordan stilte så Ungdomsforbundets ledelse seg til "julebudskapet" fra partiets sentralstyre 21. desember 1922?¹⁰ NKUs sentralstyreflertall, med Ungdomsforbundets formann Aksel Zachariassen i spissen, var av den mening, at partiet fortsatt skulle bli stående i Internasjonalen. Per Maurseth utdyper standpunktet til NKUs sentralstyreflertall videre: "Flertallet var enig i prinsippet om et verdensparti bygget på demokratisk sentralisme, men ville <<samtidig underskrive de innvendinger flertallet i partiets centralstyre gjør overfor utviklingen til den absolutte centralisme>>."¹¹ Standpunktet var et slags mellomstandpunkt mellom fløyene, en nøytralitetslinje og et tredje standpunkt.

Fra årsskiftet og frem mot partiets og Ungdomsforbundets landsmøter ble det rettet mye kritikk mot Ungdomsforbundets sentralstyreflertalls stilling i partistriden. Sentralstyreflertallet opprettholdt allikevel nøytralitetslinjen sin. Kristiania-forslaget ble derimot avgjørende for at sentralstyreflertallet i Ungdomsforbundet endret standpunkt. Tre av flertallets medlemmer, formannen i Ungdomsforbundet, Aksel Zachariassen, Olav T. Vegheim, redaktøren i Klassekampen og Edvard Sjølander, var uenige i Kristiania- forslaget innhold. Det forandret konstellasjonene innad i Ungdomsforbundets sentralstyre. Det såkalte tredje standpunkt ble forlatt. Rett før partiets landsmøte i slutten av februar besluttet et flertall i NKUs sentralstyre å stille seg bak et forslag som Nikolaj Bukharin, Kominterns utsending på DNAs landsmøte, kom til å legge frem her.¹² Dette forslaget skal vi senere komme tilbake til.

¹⁰ NKU er en forkortelse for Norges kommunistiske Ungdomsforbund. Denne forkortelsen vil bli brukt i den videre fremstillingen.

¹¹ Maurseth 1972: 149.

¹² Terje Halvorsen, *Partiets Salt, AUFs historie*, Pax Forlag a/s, Oslo 2003: 128.

Kapittel 1

Ungdomsforbundets landsmøte, 1.- 3. mars 1923

Som vi har sett, hadde det i forkant av partiets landsmøte i februar 1923 utviklet seg to fløyer i partiet, Scheflo- fløyen og Tranmæl – fløyen. På landsmøtet la Martin Tranmæl og hans tilhengere frem Kristiania- forslaget. Nikolaj Bukharin, Komintern utsending på landsmøtet, la på vegne av Komintern frem et alternativt forslag.¹³ Olav Scheflo og hans fløy, som i all hovedsak var ubetingede Komintern – tilhengere, støttet dette forslaget. Kristiania- forslaget vant en knapp seier på landsmøtet, 94 mot 92 stemmer. Dermed hadde Tranmæl-fløyen seiret, og sikret seg et knapt flertall i partiet.

Umiddelbart etter partilandsmøtet holdt Ungdomsforbundet sitt landsmøte den 1.- 3. mars. Her ble også de to forslagene som partiets landsmøte hadde tatt stilling til, lagt frem til avstemning. Mens det i forkant av partilandsmøtet hadde vært knyttet stor spenning til hvilken av fløyene som ville gå seirende ut, var det mindre spenning knyttet til Ungdomsforbundets landsmøte. Per Maurseth skriver: "Alt på partilandsmøtet baserte begge fraksjoner sine beregninger på at ungdommen ville forkaste Kristianiaforslaget."¹⁴ Som forventet stemte Ungdomsforbundets landsmøte ned Kristiania-forslaget og vedtok i stedet Bukharins forslag. Dermed gikk ungdomsorganisasjonen, med et stort flertall, mot flertallet i partiet.

Kristiania- forslaget og Bukharins forslag, en sammenligning

Før vi tar for oss Ungdomsforbundets landsmøte, kan det være på sin plass å se nærmere på de to forslagene som ble lagt frem på partiets landsmøte i februar. Kristiania- forslaget og det forslag Nikolaj Bukharin la frem på vegne av eksekutivkomiteen, utgjorde det ideologiske grunnlaget for de to fløyene i det norske partiet. Derfor skal vi ta for oss innholdet i begge forslagene. Først tar vi for oss Kristiania- forslaget. Deretter Bukharins forslag. Til slutt drøfter vi likheter og ulikheter.

Kristiania- forslaget la først og fremst vekt på å verne om den lokale nasjonale integritet. Grunnlaget for dette synet lå i, som det heter i Kristiania- forslagets første punkt: "Arbeidernes frigjørelse må være deres eget verk."¹⁵ Kristiania- forslaget så medvirkning og medbestemmelse blant arbeiderklassens medlemmer på en bred front som et viktig ledd i klassekampen. Eller for å si det på en annen måte, for Kristiania- forslaget var det lokale

¹³ Nikolaj Bukharin var et fremtredende medlem av Kominterns eksekutivkomité (Kominterns lederskap).

¹⁴ Maurseth 1972: 165.

¹⁵ DNA btn. 1923: 70.

engasjement viktig for å kunne erobre samfunnsmakten. "Arbeiderne må selv gjennom masseaksjon og ved hjelp av sine egne organisasjoner sette sig i besiddelse av samfundsmakten," het det i forslaget.¹⁶ I internasjonale saker, derimot, kunne Komintern ha absolutt myndighet. Her het det: "Partiets representanter skal prinsipielt hevde at Internasjonalens myndighet bør være absolutt med hensyn til alle internasjonale aksjoner og med hensyn til spørsmål, hvis betydning rekker ut over det enkelte partis rammer (...)." ¹⁷ Implisitt i Kristiania- forlagets fjerde punkt antydes det imidlertid at den organisasjonsmessige praksis mellom Komintern og de nasjonale partier, ikke var tilfredstillende. Kristiania- forslaget ønsket å gjøre noe med dette: "I overensstemmelse hermed skal det norske partis internasjonale representanter arbeide for en tilsvarende endring i Internasjonalens organisasjonsmessige praksis."¹⁸

I spørsmålet om forholdet mellom partiet og fagbevegelsen fremhevet Kristiania- forslaget at fagbevegelsen skulle spille en likeverdig rolle i forholdet til partiet. I forslaget het det: "Det intime samarbeid mellom partiet og fagbevegelsen må opprettholdes og styrkes."¹⁹ En styrking av det gjensidige tillitsforholdet mellom parti og fagbevegelse, ville tjene de fagorganiserte og deres interesser.

Kristiania- forslaget så ikke på parlamentarisk virksomhet som et mål i seg selv. Derimot ble den utenomparlamentariske virksomheten vektlagt. De parlamentariske representantenes oppgave var "i første rekke agitatorisk og må ta sikte på å styrke arbeidernes egne kamporganisasjoner utenfor de parlamentariske forsamlinger."²⁰ I dette lå det ikke en fullstendig avvisning av parlamentarisk virksomhet, men denne skulle være underordnet den virksomhet som ble drevet i parti og fagbevegelse.

Forslaget Bukharin hadde lagt frem på partiets landsmøte, og som nå ble lagt frem på Ungdomsforbundets landsmøte, hadde flere likhetstrekk med Kristiania- forslaget. I forslaget Bukharin la frem het det at det norske partiet hadde "som sin viktigste oppgave erobringen av de bredeste masser av proletariatet og de halvproletariske elementer på landet og mobiliseringen av dem til kamp mot kapitalens offensiv."²¹ I den sammenheng var ikke den ideologiske forskjellen mellom forslagene så stor. Begge hadde et revolusjonært innhold der arbeiderklassen var den ledende kraften og der partiet hadde basis i brede arbeidermasser.

¹⁶ DNA btn. 1923: 70.

¹⁷ DNA btn. 1923: 71.

¹⁸ DNA btn. 1923: 71.

¹⁹ Ibid.: 71.

²⁰ DNA btn. 1923: 70.

²¹ DNA btn. 1923: 67.

Det var også likheter mellom Bukharins forslag og Kristiania- forslaget når det gjaldt synet på parlamentarisk virksomhet. "Kommunistenes parlamentariske virksomhet i Stortinget må være underordnet de krav den utenomparlamentariske kamp stiller," het det i Bukharins forslag.²² Begge så altså på den parlamentariske virksomhet som undergitt den kampen som ble ført utenfor parlamentet.

Om likheten mellom forslagene skriver Per Maurseth: "I sin utforming var forslaget tydelig bygget over Kristianiaforslaget, med fellestrekk når det gjaldt understrekingen av partiet som masseparti, og når det gjaldt punktet om parlamentarismen."²³ Bukharins forslag stod ikke i et direkte motsetningsforhold til Kristiania- forslaget. Derimot knyttet det seg til Kristiania- forslaget ved å fremheve at partiet måtte fremstå som et parti for massene. Forslaget fremhevet derfor først og fremst betydningen av en massebevegelse, som også var et kjernepunkt i Kristiania- forslaget. Dessuten la det seg på linje med Kristiania- forslaget i forbindelse med synet på den utenomparlamentariske virksomheten som viktigst. Ved å knytte seg til et par viktige kjernepunkter i Kristiania- forslaget, appellerte dermed Komintern til Tranmæl- fløyen. Det kan virke som om Internasjonales ikke ønsket et brudd med DNA nå.

Imidlertid må det fremheves at det også var ulikheter mellom forslagene. I Bukharins forslaget het det: "Ethvert kommunistisk parti er undergitt verdenskongressenes og eksekutivkomitéens beslutninger."²⁴ Det betydde, blant annet at Komintern og dets lederskap skulle kunne gripe inn i indre nasjonale anliggender hvis de fant det nødvendig. Det var imidlertid antydning i forslaget at de nasjonale seksjonene skulle ha en viss selvstendighet, men denne selvstendigheten var hele tiden betinget av Kominterns øverste beslutningsmyndighet.

Sammenligner vi Bukharins forslag med Kristiania- forslaget, ser vi at et hovedskille mellom forslagene lå her. Mens Kristiania- forslaget ønsket å bevare de nasjonale partiers selvstendighet i indre forhold, finner vi at Bukharins forslag i all hovedsak fremmet det syn at den øverste og endelige beslutningsmyndighet, skulle ligge hos Komintern og dets lederskap. I forslaget som Bukharin la frem, ble også fagbevegelsen rolle tatt opp. Her het det: "De faglige organisasjoner skal ikke forvandles til partiinstitusjoner. De skal betraktes som særlige organisasjoner for den proletariske bevegelse som helhet. Men alle kommunister må innenfor fagforeningene arbeide som kommunister, d.v.s. i den kommunistiske revolusjons ånd."²⁵ I denne uttalelse lå det implisitt at fagbevegelsen var underordnet partiet. Bukharins forslag ga

²² DNA btn. 1923: 68.

²³ Maurseth 1972: 163.

²⁴ DNA btn. 1923: 68.

²⁵ DNA btn. 1923: 69.

nemlig samtidig uttrykk for at: "I arbeiderklassens kamper er det kommunistiske parti dens førende kraft."²⁶ Det var gjennom partiet all klassekamp skulle organiseres, også den faglige kamp. Her skilte Bukharins forslag seg fra Kristiania- forslaget, som gikk inn for at fagbevegelsen skulle spille en mer fremtredende rolle i forholdet til partiet. Her skulle ikke partiet oppfattes som fagbevegelsens "overordnede". Det skulle heller skapes et samarbeid som bygget på et gjensidig tillits- og likestillingsforhold med fagbevegelsen.

Åpningen av Ungdomsforbundets landsmøte

Da Ungdomsforbundets landsmøtedelegater samlet seg til møte i Kristiania arbeidersamfunns store sal, torsdag 1. mars, var det en fortettet stemning i møtelokalet. "Stemningen var opfanatisert fra første dag av. Der møtte fra Kristiania en lang rekke med mindretallstemmer, representerende lag over hele landet, og de mere vankelmødige blev revet med av hysteriet," het det i DNAs beretning for 1923.²⁷

Til åpningsmøtet var det invitert en rekke eksterne talere. Gjестene var representanter fra Internasjonalens og Ungdomsinternasjonalens lederskap, samt representanter fra Sverige og Bulgaria.²⁸ I tillegg var Martin Tranmæl invitert som representant for Arbeiderpartiet.

Møtet ble åpnet av formannen i Ungdomsforbundet, Aksel Zachariassen. I åpningsinnlegget uttrykte han et håp om "at partiets enhet bevares paa Internationalens grund og at partikrisen, selv om den ikke er likvidert, ikke maa svække vor kamp mot borgerskapet."²⁹ Zachariassens uttalelse kunne knyttes til hele den atmosfære som preget Ungdomsforbundets landsmøte. Uttalelsen må sees i lys av vissheten om at Scheflo- fløyen var sterkt representert på møtet og at Ungdomsforbundets landsmøte derfor ganske sikkert ville stille seg uforbeholdent på Kominterns linje, mot partiflertallet og det vedtatte Kristiania-forlaget. Zachariassen var bekymret for at partikonflikten kunne vedvare, og han advarte derfor landsmøteforsamlingen om at en opprivende partikonflikt, ville svekke arbeiderklassens kamp mot borgerskapet. Dette var i tråd med hans "gamle" standpunkt, det såkalte tredje standpunkt, som søkte en samlende linje mellom de to fløyene i partiet på Kominterns grunn. Imidlertid hadde Zachariassen stilt seg på Scheflo- fløyens og Kominterns standpunkt rett før partilandsmøtet. Zachariassens holdning i partistriden virket vaklende.

²⁶ DNA btn. 1923: 68.

²⁷ Det norske Arbeiderparti, *Beretning 1923*, Arbeidernes Aktietrykkeri, Kristiania 1924: 25. Heretter DNA btn. 1923.

²⁸ Nikolaj Bukharin var også tilstede på Ungdomsforbundets landsmøte, sammen med Lazar Schatzkin, sekretær i Ungdoms- Internasjonalen. Gustav Johansson representerte ungdomsorganisasjonen til Sveriges kommunistiske parti. Kolarow var representant fra det bulgarske kommunistpartiet. (Klassekampen 17.03.23: 6.)

²⁹ Klassekampen 17.03.23: 6.

De utenlandske gjestene taler på Ungdomsforbundets landsmøte

På Ungdomsforbundets landsmøte var Nikolaj Bukharin første gjestetaler. I sin hilsningstale fra Internasjonalsens eksekutivkomité innledet Bukharin med å omtale Ungdomsforbundets landsmøtereprerentanter som Internasjonalsens beste venner innen den norske arbeiderbevegelsen. I sin tale fremhevet Bukharin eksekutivens tillit til at Internasjonen i "stridigheter som eventuelt maatte komme, vil være den faste klippe og den bedste talsmand for de revolutionære traditioner."³⁰ I dette lå det en oppfatning hos Bukharin om at Internasjonen best kunne ivareta de revolusjonære tradisjoner. Det var en påminnelse til Ungdomsforbundets landsmøte om at Internasjonen som organisasjon var best egnet til å føre arbeidernes fremtidige kamper mot borgerskapet og det kapitalistiske system videre.

Lazar Schatzkin, Ungdomsinternasjonalsens sekretær, var neste taler. Han påpekte at partilandsmøtet hadde satt en rekke problemer på dagsorden. Ungdomsforbundet hadde derfor fått viktige oppgaver å løse. Ifølge Schatzkin hadde partilandsmøtets vedtak, Kristianiaforslaget, et innhold "som bl. a. gaar ut paa at der skal arbeides for en revision inden Den kommunistiske Internationale."³¹ Schatzkin var av den oppfatning at representantene på Ungdomsforbundets landsmøte ikke ville legge seg på linje med vedtaket på partilandsmøtet. Han uttalte: "Den kommunistiske ungdom ønsker sikkert ikke en saadan beslutning, den vil sikkert fuldt og helt stille sig paa Internationalens grund."³² Om Schatzkin ikke direkte oppfordret til, så understreket han at Ungdomsforbundets landsmøte burde stille seg fullt og helt på Internasjonalsens linje.

Gustav Johansson, representanten fra ungdomsorganisasjonen til Sveriges kommunistiske parti, uttrykte i sin tale et håp om at resultatet av Ungdomsforbundets landsmøte ville bli et fortsatt virke innenfor Internasjonalsens rammer.³³ Mens den bulgarske representanten, Kolarow, antydet at et samkjørt parti og ungdomsforbund styrket den revolusjonære bevegelsen. Kolarow var også tydelig på at det kommunistiske parti spilte en viktig rolle i den revolusjonære kamp, som var i tråd med Internasjonalsens syn på partiets stilling i den revolusjonære bevegelse.

Antydningene hos de utenlandske gjestene på åpningsmøtet var klare, tonen var satt, de så alle på Internasjonen som den øverste myndighet i den kommunistiske bevegelsen.

³⁰ Klassekampen 17.03.23: 6.

³¹ Ibid.: 6.

³² Ibid.: 6.

³³ Ibid.: 6. Også den nedenfor nevnte uttalelsen fra Kolarow finnes på samme side.

Partiflertallets linje

Martin Tranmæl var den siste av de inviterte gjestene som talte på åpningsmøtet. Han representerte Arbeiderpartiet, og var en slags motsats til de øvrige gjestene. Tranmæl var ingen ubetinget tilhenger av Internasjonalen. Som Tranmæl- fløyens leder hadde han stått i spissen for 21. desembervedtaket. Dessuten hadde han trolig vært en av strategene bak Kristiania-forslaget som hadde vunnet den knappe seieren på partilandsmøtet.

I sin tale kom han inn på Ungdomsforbundets rolle overfor partiet og den stilling han mente de måtte innta fremover:

"Det stofskifte som har fundet sted i ungdomsbevegelsen skal ikke ophøre med at det tar andre former. Der vil kræves stor arbeidsydelse en tid fremover. Forbundet maa efter de opgaver det har faat vende sig til de unge og faa dem til partiet, stadig nye skarer maa vindes for at vi kan bli sterke nok til at erobre landet for socialismen."³⁴

Det er ikke usannsynlig å tro at Tranmæl med dette oppfordret til et fremtidig samarbeid mellom partiet og Ungdomsforbundet. Han forsøkte å tydeliggjøre overfor Ungdomsforbundets delegater at stridsøksen nå måtte begraves.

På vegne av partiflertallet holdt partiets nye viseformann Edvard Bull det innledende foredrag i debatten som nå fulgte. Bull var professor i historie, og hadde støttet Tranmæl – fløyen i partistriden. Han sto foran en vanskelig oppgave skulle han overbevise Ungdomsforbundets landsmøtorepresentanter om at partiflertallets linje var den riktige. Terje Halvorsen skriver: "Den nyvalgte partimestformann Edvard Bull holdt innlegg for Tranmæl – fløyen og ble møtt med kjølighet (...)."³⁵

For Bull var partistridens kjerne sentralismespørsmålet. Det handlet om hvor sterkt sentralisert partiet skulle organiseres. Bull uttrykte det slik: "Det som er motsætningen er graden om hvor stor centralisationen skal være, og om denne centralisme skal være en centralisme som er diktert ovenfra eller om den skal være demokratisk og diktert fra medlemmernes side."³⁶ Slik Bull så det, hadde Scheflo- fløyen og Kominterns ledelse i dette spørsmål strukket det for langt. Kravene om en absolutt sentralisme hadde fått Tranmæl- fløyen til å reagere, fordi det gikk utover arbeiderbevegelsen i Norge. Ifølge Bull var det blant annet på dette grunnlag at Tranmæl-fløyen hadde utformet det såkalte Kristiania- forslaget.

³⁴ Klassekampen 17.03.23: 6.

³⁵ Halvorsen 2003: 128.

³⁶ Klassekampen 10.03.23: 2.

Det er viktig å merke seg at Bull i innlegget påpekte at motsetningen mellom fløyene ikke var endelig og avgjørende. Uenigheten bunnet ikke i dype prinsipielle spørsmål.

Bull stilte imidlertid krav om at Ungdomsforbundets landsmøte måtte bøye seg for partilandsmøtets vedtak; Kristiania- forslaget hadde seiret. Men som Bull uttrykte det "ikke i den forstand at den fløi som har tapt opgir sine meninger, selvfølgelig ikke, men striden er bilagt i den forstand at partiet skal føre kampen, og nu staar vi oppe i en kampsituation hvor man maa gaa frem med samlede kræfter."³⁷ I dette lå det en oppfordring om forsoning fløyene imellom.

Selv om Bulls innlegg inneholdt krav om å rette seg etter partilandsmøtets vedtak, var ikke innlegget preget av en uforsonlig tone overfor Scheflo – fløyen og de ubetingede Komintern- tilhengerne i Ungdomsforbundet. I likhet med Tranmæls tidligere innlegg, som heller ikke hadde inneholdt krasse utfall mot Scheflo- tilhengerne i Ungdomsforbundet, kan den forsonlige tonen i Bulls innlegg ha vært knyttet til de samme taktiske hensyn: Partiledelsen ønsket å dempe motsetningene til de ubetingede Komintern- tilhengerne. Det handlet om å føre debatten inn i mer konstruktive baner, og å fokusere på de fremtidige oppgaver Ungdomsforbundet og partiet skulle løse i fellesskap. Det er heller ikke usannsynlig å tro at partiledelsen mente at konflikten mellom Komintern og det norske partiflertallet ikke var større enn at det burde være mulig leve med den, altså at det var fullt mulig for det norske partiet og stå på Kristiania- forslagets politiske plattform, og fortsatt stå tilsluttet Komintern.

På Ungdomsforbundets landsmøte var det spesielt to representanter fra Ungdomsforbundet, Haakon Meyer og Rolf Hofmo, som stilte seg på partiflertallets og Tranmæl- fløyens side i debatten. Haakon Meyer hadde allerede på et tidligere tidspunkt vist at han stilte seg på Tranmæls og hans meningsfellers side i partistriden. Blant annet hadde han representert Ungdomsforbundet på Kominterns 4. verdenskongress i Moskva i 1922. Her hadde han tydelig markert sin støtte til Tranmæl. Dessuten hadde han nære forbindelser til Mot Dag, som hadde alliert seg med Tranmæl- fløyen i partistriden.³⁸

Meyer påpekte i sitt debattinnlegg at landsmøtet ikke stod i "enighetens tegn".³⁹ Han understreket at hvis Ungdomsforbundet så det "som sin oppgave ikke at understøtte den politik som partiet har fastslaaet paa landsmøtet, saa maa vi være klar over at vi slaar ind paa den gamle linje som vil si: aapen kamp mot partiet."⁴⁰ Det var en direkte advarsel til

³⁷ Klassekampen 10.03.23: 2.

³⁸ *Norsk Biografisk Leksikon*, bd. 6, (red.) Jon Gunnar Arntzen m. fl., Kunnskapsforlaget, Oslo 2003: 281. Biografien om Håkon Meyer er skrevet av Tore Pryser.

³⁹ Klassekampen 31.03.23: 6.

⁴⁰ *Ibid.*: 6.

Ungdomsforbundets landsmøtorepresentanter om at en videreføring av Scheflo- fløyens og Kominterns linje i Ungdomsforbundet, nærmest var en krigserklæring mot partiet.

Om Kristiania- forslaget uttrykte Meyer seg slik: "Kristiania- forslaget var ikke andet end et forsøk paa paany at skaffe en platform for at komme Internationalen ind paa livet."⁴¹ Slik Meyer så det representerte ikke forslaget et brudd med Komintern. Det var fullt mulig for det norske partiet å være medlem av Komintern med Kristiania- forslaget som partiets plattform. Meyer uttalte at Ungdomsforbundet hadde og ville ha betydning for partiets forhold til Internasjonalen. Derfor måtte Ungdomsforbundet søke å skape et godt forhold både til partiet og Komintern. Det måtte være Ungdomsforbundets rolle fremover.⁴²

I motsetning til Tranmæls og Bulls tidligere innlegg virket Meyers tale i større grad å være preget av en mer åpen kritikk mot Scheflo- fløyens og de ubetingede Komintern-tilhengernes linje. Meyers mer åpenhjertige innlegg satt opp i mot Tranmæl og Bulls mer forsiktige måte å uttrykke seg på, forsterker inntrykket av at partiledelsens opptreden på Ungdomsforbundets landsmøte var knyttet til taktiske hensyn, altså å dempe motsetningene mellom fløyene. Her sto Håkon Meyer friere. Han representerte ikke partiledelsen og kunne i større grad hamre løs på Scheflo- fløyen og deres standpunkter. Imidlertid må det fremheves at Meyer i talen sin på landsmøtet, også påpekte at Kristiania- forslaget og dets innhold ikke var uforenlig med et fortsatt medlemskap i Internasjonalen. Også partiledelsen hadde kommet med lignende uttalelser, motsetningene ikke var så store som enkelte skulle ha det til. Bull påpekte nettopp dette i sin tale. Her lå det nok derfor en oppriktig holdning hos Tranmæl- fløyen om at motsetningsforholdet til Komintern ikke var større enn at et fortsatt medlemskap i ikke ville bli problematisk.

Rolf Hofmo, som i perioden frem til dette landsmøtet hadde vært medlem av Ungdomsforbundets sentralstyre, deltok også i debatten. Han hadde i utgangspunktet stilt seg på sentralstyreflertallets tredje standpunkt. Hofmo hadde imidlertid forlatt det tredje standpunktet og "solidariserte seg med Tranmæl."⁴³ Hofmo var også tilknyttet Mot Dag.

For Hofmo var det viktig at medlemmene forstod hva det innebar å bygge opp et kommunistisk parti i Norge. "Vi maatte diskutere det blandt medlemmerne for det er dem som skal opbygge det kommunistiske parti," uttalte Hofmo.⁴⁴ Det var arbeiderne som var bærerene av et kommunistisk parti. Dette synspunktet var i tråd med Kristiania- forslaget. I henhold til det standpunkt Hofmo tidligere hadde tatt i partistriden, stilte han seg på Tranmæl- fløyens

⁴¹ Klassekampen 31.03.23: 6.

⁴² Ibid.: 6.

⁴³ Halvorsen 2003: 127.

⁴⁴ Klassekampen 07.04.23: 3.

side. Sammenlignet med Meyers innlegg virket det imidlertid som om Hofmo i mindre grad la opp til en konfrontasjonslinje overfor Scheflo- fløyen og de ubetingede Komintern-tilhengerne i Ungdomsforbundet.

Scheflo- fløyens linje

På vegne av Scheflo- fløyen var det Peder Furubotn som holdt det innledende foredrag i debatten. Furubotn hadde vist seg som en ivrig tilhenger av Komintern i opptakten til landsmøtene. Blant annet hadde han markert seg ved å rette kritikk mot Ungdomsforbundets ledelse for deres uklare standpunkt i partistriden. Dessuten hadde han gjort et meget sterkt inntrykk på partilandsmøtet i slutten av februar. Om Furubotn skriver Aksel Zachariassen: "Han var blitt grepet av teseideologiens dogmatikk og doserte den med stor selvsikkerhet (...)." ⁴⁵ Furubotn hadde tapt med bare to stemmer i kampen om vervet som partisekretær mot Einar Gerhardsen på partiets landsmøte. Med andre ord, på kort tid hadde Furubotn opparbeidet seg en helt sentral posisjon i Scheflo- fløyen.

På lik linje med Bull, mente Furubotn at striden hadde utviklet seg rundt spørsmålet om sentralismen. Furubotn var imidlertid av den oppfatning at partistriden var av en alvorligere art: "Idag har vi ogsaa en dyp partistrid som bunder i dype principielle uoverensstemmelser." ⁴⁶ Slik Furubotn så det var sentralismen en nødvendighet. Arbeiderklassen skulle organiseres i Internasjonalen fordi kampen for arbeiderklassens seier var et internasjonalt spørsmål.

Innlegget var en ubetinget hyllest til Internasjonalen. I Furubotns tale skinner det igjennom at et sterkt sentralisert verdensparti, var den eneste og riktige måten å mobilisere arbeiderklassen til kamp. Det var i det hele tatt lite i Furubotns innlegg som tydet på at han prøvde å nærme seg Tranmæl- fløyen på noe som helst vis. Det var Internasjonalen og de internasjonale retningslinjer som gjaldt. I motsetning til Bull, ser det ut til at Furubotn la vekt på den uenigheten som hadde oppstått mellom fløyene i det norske partiet. Furubotn var av den oppfatning at den organisasjonsmessige uenigheten stakk dypere enn det partiflertallet og Tranmæl- fløyen ville ha det til. Et sterkt sentralsistisk verdensparti var den eneste måten å organisere arbeiderklassen på. Nå fikk han støtte blant Ungdomsforbundets medlemmer.

Arvid G. Hansen var neste taler. Han hadde tidlig markert seg i partistriden. Slik litteraturen fremstiller ham, hadde Arvid G. Hansen vist seg som en ivrig tilhenger av

⁴⁵ Aksel Zachariassen, *Fra Marcus Thrane til Martin Tranmæl*, Arbeidernes Opplysningsforbund, 1962: 226.

⁴⁶ Klassekampen 10.03.23: 3.

Internasjonalen etter hvert som partistriden utviklet seg.⁴⁷ I opptakten til partiets og Ungdomsforbundets landsmøter, hadde han bidratt med krass kritikk av Ungdomsforbundets sentralstyre og deres opptreden i striden. Rolf Hofmo beskrev Arvid G. Hansens virksomhet i noen artikler i Klassekampen. Ifølge Hofmo hadde partiavisen i Bergen, Arbeidet, vært base for blant andre Arvid G. Hansen. Herfra hadde, ifølge Hofmo, Hansen med flere, drevet en "masseproduksjon av smædeskrivelser" mot Ungdomsforbundets ledelse.⁴⁸ Arvid G. Hansen hadde også markert sin tydelig motstand mot Kristiania-forslaget. Rolf Hofmo skrev i Klassekampen: " I hver eneste mindretalsavis, og det er ikke saa faa, verserer der nu om dagen en artikkel av Arvid G. Hansen, som er en polemik mot Kristiania- forslaget."⁴⁹ Arvid G. Hansen var en helt sentral aktør innen Scheflo- fløyens rekker; en av de fremste aktører som ubetinget forsvarte Komintern og deres linje.

Som forventet gikk Arvid G. Hansen i sitt innlegg på Ungdomsforbundets landsmøte til angrep på Tranmæl- fløyen. Slik han så det, forfektet Bull og Meyer i sine innlegg krav om at alle skulle etterkomme partilandsmøtets vedtak. For dem betydde Kristiania- forslaget seier at partiet hadde tatt sitt standpunkt. Arvid G. Hansen, derimot, mente at Kristiania- forslaget ikke hadde legitimitet nok til å kunne være hele partiets standpunkt. Hansen uttrykte at mye i Kristiania- forslaget brøyt med Kominterns linje. Ifølge Hansen hadde dessuten partilandsmøtets avstemning vist at partiet besto av to jevnstore fløyer, og slik sett ikke gitt noe entydig svar på hvor partiet stod. Tvert imot virket det som Arvid G. Hansen heller så det slik at partilandsmøtet hadde gitt to svar. Han uttrykte det slik: "Det er klart at naar et landsmøte fatter beslutninger som staar i strid med hverandre, saa kan man ikke si at et landsmøte har truffet sit valg."⁵⁰ Arvid G. Hansen så ikke det norske partiet som et fullkomment kommunistisk parti med Kristiania- forslaget som partiets politiske plattform. Ungdomsforbundets rolle skulle være å forme det norske partiet til et fullkomment kommunistisk parti innenfor Internasjonals rammer. Derfor var Internasjonalen og Bukharins forslag det eneste riktige valget.

Uttalelsen fra Arvid G. Hansen vitner om at de ubetingede Komintern- tilhengerne i Ungdomsforbundet ikke uten videre ville bilegge striden i partiet og akseptere Kristiania- forslaget som endelig.

⁴⁷ Per Maurseth, Jorunn Bjørgum og Åsmund Egge fremstiller alle Arvid G. Hansen som en ivrig tilhenger av Komintern i denne perioden. (Maurseth 1972: 108- 109. Jf. Åsmund Egge, *Komintern og krisen i Det norske Arbeiderparti*, Universitetsforlaget, Oslo 1995: 36. Jf. også J. Bjørgum 2002:124.)

⁴⁸ Klassekampen 03.03.23: 3.

⁴⁹ Klassekampen 03.03.23: 5.

⁵⁰ Klassekampen 31.03.23: 6.

Eugene Olaussen hadde med tydelighet markert seg under partistridens utvikling. Han hadde utvetydig stilt seg på Scheflo – fløyen og Kominterns side i striden. Han hadde vært redaktør i Klassekampen i perioden 1912 til 1921. Her ble etter hvert Olaussen en omstridt skikkelse. Knut Kjeldstadli skriver om ham: "Som journalist ble han kjent for kraftsatser og skjellsord om motstandere, så voldsomme at de ofte slo tilbake på hans egen krets."⁵¹ Olaussen var en karismatisk personlighet kjent for sine flammende taler, flink til å bevege de store folkemasser. Han hadde opparbeidet seg en helt sentral rolle innenfor Ungdomsforbundet.

Olaussen høstet ekstra bifall i salen da han entret talerstolen. Han kom opplagt til sin rett i den atmosfæren som nå preget Ungdomsforbundets landsmøte. Hovedbudskapet i innlegget uttrykte han slik: "(...) hvis partiet var loyalt overfor Internationalen og gjennomførte beslutningene, saa vilde partiet ikke ha noget at frygte fra ungdomsforbundets kommende ledelse."⁵² Uttalelsen skulle vise seg å bli svært sentral for den rolle Ungdomsforbundet kom til å spille fremover.

Den "gamle" linjen

Aksel Zachariassen deltok også i debatten. Zachariassens innlegg tok i all hovedsak for seg Ungdomsforbundets sentralstyreflertalls opptreden i partistriden fra dens begynnelse og frem til landsmøtene.

Zachariassen forsvarte at Ungdomsforbundets sentralstyreflertall hadde stilt seg på det såkalte tredje standpunkt. Som tidligere nevnt, innbefattet denne linjen en bevarelse av partiets enhet, samtidig som sentralstyreflertallet presiserte et ønske om å bevare partiets medlemskap i Komintern. Zachariassen uttalte det slik: "Vi hadde ret til at optræ som vi gjorde."⁵³ Han viste til partiets landsstyremøte i januar som eksempel. Zachariassen sier det ikke direkte, men trolig la han vekt på at landstyremøtet lyktes med den forsoningslinje Ungdomsforbundets sentralstyreflertall hadde forfektet. For Zachariassen var det et bevis på at sentralstyreflertallets linje hadde vært riktig.

Zachariassen uttalte at han nå kom til å stille seg på Internasjonalsens standpunkt i striden. Han kom ikke til å stemme på Kristiania- forslaget fordi, som han uttrykte det: "(...) jeg betrakter det som en støtte for dem som – bevisst eller ubevisst – vil at partiet skal bryte

⁵¹ *Norsk Biografisk Leksikon*, bd. 7, (red.) Jon Gunnar Arntzen m. fl., Oslo 2003: 114-115. Biografien er skrevet av Knut Kjeldstadli

⁵² Klassekampen 07.04.23: 3.

⁵³ Klassekampen 31.03.23: 6.

med Internationalen.⁵⁴ Zachariassen mente Kristiania- forslaget representerte en brudd med partiets landstyremøtebeslutning i januar. Nettopp derfor skiftet han standpunkt i striden.

Zachariassen ble ikke gjenvalgt som formann i Ungdomsforbundet. Det var ingen overraskelse. For det første hadde den tilspissede konflikten mellom Scheflo- fløyen og Tranmæl- fløyen ført til at Zachariassen og Ungdomsforbundets sentralstyreflertalls såkalte tredje standpunkt "druknet". De ubetingede Komintern- tilhengerne i Ungdomsforbundet hadde rettet kritikk mot denne linjen. Det er karakteristisk at Ingvald Larsen, som uforbeholdent stod på Kominterns linje, beskrev Zachariassens opptreden i partistriden på følgende måte: "Han forsøkte at finde en samlende linje, men det lykkedes ikke. (...) Denne taktiske manøvre var litet værdig for ungdomsforbundet og svækket dets stilling overfor partiet."⁵⁵ For det andre hadde Zachariassen skiftet standpunkt. Han hadde stilt seg bak Bukharins forslag og på Scheflo- fløyens side i partistriden. Denne vinglete opptreden bygget ikke akkurat oppunder Zachariassens kandidatur som Ungdomsforbundets fremtidige formann. Majoriteten av Ungdomsforbundets landsmøtereprerentanter ønsket en ledelse som tydelig stod opp mot partiet. Det gjorde ikke Zachariassen.

Ungdomsforbundets landsmøte stiller seg på Internasjonals grunn

På Ungdomsforbundets landsmøte fikk Bukharins forslag 96 stemmer. Kristiania- forslaget fikk bare 33 stemmer. Dermed seiret Bukharins forslag med et stort flertall. Utfallet av avstemningen kom ikke som noen stor overraskelse på dem som hadde vært til stede på landsmøtet. I kraft av Scheflo- fløyens sterke representasjon hadde det rådet en stemning av en uforbeholden støtte til Bukharins forslag fra landsmøtets begynnelse.

Med bakgrunn i valgresultatet fikk man en ny ledelse i Ungdomsforbundet. Peder Furubotn ble formann. Ny redaktør i Klassekampen ble Arvid G. Hansen. Eugene Olaussen fikk plass i Ungdomsforbundets sentralstyre. De var alle ubetingede Komintern- tilhengere. Det ble også plass til et lite mindretall av Tranmæl- tilhengere i Ungdomsforbundets ledelse. Haakon Meyer og Rolf Hofmo fikk begge plass i Ungdomsforbundets sentralstyre. Det må imidlertid fremheves at det i utgangspunktet ikke var meningen at mindretallet skulle bli representert her. Terje Halvorsen skriver: "Flertallet ville opprinnelig ta alle plassene i sentralstyret, men ungdomsinternasjonals representant, russeren Lazar Schatzkin, forhindret

⁵⁴ Klassekampen 31.03.23: 6. Ref. NKUs landsmøte. Herunder Zachariassens uttalelser.

⁵⁵ Klassekampen 31.03.23: 6. Ref. NKUs landsmøte. Herunder Larsens uttalelser.

det."⁵⁶ Det var altså Ungdomsinternasjonalens representant som sikret en opposisjon i Ungdomsforbundets ledelse.

Etter at landsmøtet hadde stilt seg bak Bukharins forslag, ble det også gjort en rekke vedtak på Ungdomsforbundets landsmøte. Spesielt er det verdt å merke seg vedtakene som definerte Ungdomsforbundets stilling til partiet og til Internasjonalen. Blant annet ble det vedtatt en uttalelse som uttrykte at Ungdomsforbundet skulle være lojale overfor partiet hvis partiet var lojale overfor Komintern.⁵⁷ I den samme uttalelsen het det også:

"Ungdomsforbundets landsmøte erklærer sig ikke bare lojal overfor, men helt ut enig i de beslutninger som er fattet paa den 3. og 4. verdenskongres."⁵⁸ Det ble også gjort et annet vedtak som dreide seg om Ungdomsforbundets forhold til partiet. Paragrafen som i lovs form knyttet Ungdomsforbundet til partiet, ble endret. Her het det: "Ordene <<som staar tilsluttet det norske arbeiderparti>> utgaar."⁵⁹ Redefinisjonen av Ungdomsforbundets stilling til partiet betydde, at om ikke Ungdomsforbundets nye ledelse stilte seg i et direkte motsetningsforhold til partiet, så ble det i alle fall gjort klart at Ungdomsforbundet nå primært forholdt seg til Komintern og dets lederskap.

Oppsummering

I første rekke var det Arvid G. Hansen, Peder Furubotn og Eugene Olaussen som representerte den nye linjen i Ungdomsforbundet. Felles for de tre var en liten vilje til kompromiss overfor partiflertallet og deres standpunkt. Tydeligst hadde Arvid G. Hansen og Eugene Olaussen vært i denne sammenheng. Arvid G. Hansen hadde ikke anerkjent Kristiania- forslaget som partiets standpunkt, mens Olaussen hadde gjort det klart at partiet måtte forholde seg lojalt overfor Internasjonalen, skulle Ungdomsforbundets kommende ledelse være lojale ovenfor partiet. Hos Furubotn og Arvid G. Hansen aner vi imidlertid at engasjementet deres var forankret i en ideologisk overbevisning. Det å organisere et sterkt sentralisert parti med de mest bevisste elementer innen arbeiderklassen, skulle være den drivende kraft i arbeiderbevegelsens kamp. Det var en nødvendighet skulle arbeiderklassen vinne frem mot den bestående samfunnsmakten. Som Furubotn uttrykte det i sitt innlegg på

⁵⁶ Halvorsen 2003: 130.

⁵⁷ Klassekampen 10.03.23: 4. Ref. fra NKUs landsmøte. Herunder "Ungdomsforbundets stilling til partiet og Internasjonalen."

⁵⁸ Ibid.: 4.

⁵⁹ Klassekampen 10.03.23: 5. Ref. NKUs landsmøte. Herunder "Lovændringer."

Ungdomsforbundets landsmøte: "(...) marxistene spør alltid hvorfor maa vi organisere den mest bevisste del av arbeiderklassen. Er det fordi vi vil? Nei! Men fordi vi maa."⁶⁰

I debatten på Ungdomsforbundets landsmøte, hadde det også stått frem et lite mindretall som forfektet partiflertallets standpunkt i striden. Først og fremst var det Håkon Meyer og Rolf Hofmo som hadde stått på denne linjen. Tydeligst hadde Håkon Meyer vært i sitt utfall mot Scheflo- fløyen og de ubetingede Komintern- tilhengerne, i Ungdomsforbundet.

På Ungdomsforbundets landsmøte hadde formannen i Ungdomsforbundet, Aksel Zachariassen, opptrådt tvetydig. I sitt første innlegg på åpningsmøtet hadde han oppfordret til bevarelse av partiets enhet. Det var en oppfordring til forsoning mellom fløyene og i tråd med det såkalte tredje standpunkt. Imidlertid stilte han seg på Scheflo – fløyens side da han i sitt siste innlegg forsikret om at han ville stemme for det forslag Bukharin hadde lagt frem. Zachariassen virket usikker på hele situasjonen Ungdomsforbundet og partiet var kommet i. Han mistet derfor sin legitimitet som Ungdomsforbundets politiske lederskikkelse. Landsmøtet i Ungdomsforbundet markerte et skille. Det var preget av en ny ånd. Det var Scheflo – fløyen og de ubetingede Komintern- tilhengerne som nå rådet grunnen i ungdomsorganisasjonen.

⁶⁰ Klassekampen 10.03.23: 3.

Kapittel 2

Kampen om Ungdomsforbundet.

Etter avgjørelsen på NKUs landsmøte startet maktkampen om flertallet i grunnorganisasjonene i Ungdomsforbundet. Tildels hadde kampen allerede begynt i forbindelse med valgene til landsmøtet, slik det for eksempel hadde skjedd når det gjaldt den største fylkesorganisasjonen, Kristiania og Akershus, som vi skal se nærmere på i det følgende. I slutten av januar ble det bestemt av fylkesstyret at det skulle være fylkesårsmøte 10.- 11.mars, altså en uke etter landsmøtet.⁶¹ Valgkampen til dette fylkesårsmøtet foregikk samtidig med, og som en del av valgkampen til landsmøtet, og tok klart form av en fraksjonsstrid. "Valgene til dette møtet foregik (...) etter rene fraksjonslinjer."⁶²

Kampen om mandatene til fylkesmøtet

I Kristiania- kretsen hadde det i forbindelse med valgkampen til fylkesmøtet, foregått en utstrakt praksis av såkalt "fraksjonsmønstring".⁶³ Logikken i denne virksomheten var at fraksjonene før valgene i de forskjellige lagene meldte inn så mange av sine tilhengere som mulig slik at en av fraksjonene ville få et flertall i laget og dermed kunne innstille sine tilhengere til de forestående møtene.⁶⁴ Kampen om mandatene til fylkesmøtet i Kristiania og Akershus hadde foregått parallelt med mandatkampen til Ungdomsforbundets landsmøte. De samme metodene for å få "sine" folk som delegater til landsmøtet, ble også benyttet for å få "sine" delegater valgt til fylkesmøtet. For noen av lagene tilknyttet Kristiania- kretsen, medførte "fraksjonsmønstringen" at valgene av representanter til fylkesmøtet ble annerledes enn forventet, blant annet i Oslo- laget. Her ble det utelukkende valgt representanter som

⁶¹ Klassekampen 27.01.23: 3.

⁶² Klassekampen 07.04.23: 2- 3. Artikkel: "Partistridens praktiske likvidering". Brev fra NKUs sentralstyre til DNAs ledelse 24.03.23. Den videre fremstilling er i stor grad basert på dette brevet. Brevet tok blant annet opp hendelsene i forkant av fylkesmøtet. Da Ungdomsforbundets sentralstyremindretall, som har en egen uttalelse tilknyttet brevet, ikke har noen betydelige innvendinger mot brevetts fremstilling av disse hendelsene, anser jeg brevet som pålitelig nok til å kunne brukes i denne fremstillingen.

⁶³ Kristiania og Akershus fylkesorganisasjonen av NKU var delt i tre kretser: Bærum- , Romerike- og Kristiania- krets. En oversikt over lagene tilknyttet Kristiania og Akershus fylkesorganisasjon, blir Kristiania- kretsen fremstilt som den største med 16 lag. Romerike krets hadde 7 lag, mens Bærum hadde 4. Det var også en gruppe av ungdomslag tilknyttet fylkesorganisasjonen i Kristiania og Akershus som ikke tilhørte noen av kretsene. I denne gruppen var det hele 13 lag. (Klassekampen 24.02.23: 5.)

⁶⁴ Klassekampen 07.04.23: 3. Artikkel: "Partistridens praktiske likvidering."

sympatiserte med Scheflo- fløyen, både til Ungdomsforbundets landsmøte og til fylkesmøtet.⁶⁵

I opptakten til fylkesmøtet ble derfor den interne striden i Oslo- laget en kamp om hvem som skulle anerkjennes som representanter på fylkesmøtet. Var det de valgte representantene, som sympatiserte med Scheflo- fløyen, eller varamennene, som sympatiserte med Tranmæl- fløyen?⁶⁶ Den interne fraksjonskampen skulle vise seg å få innvirkning på fylkesmøtets forløp.

Studierende ungdoms kommunistlag, et annet av lagene som var tilknyttet fylkesorganisasjonen i Kristiania og Akershus, skulle også komme til å spille en sentral rolle på fylkesmøtet.⁶⁷ Øyensynlig hadde dette laget, på lik linje med de andre lagene tilknyttet fylkesorganisasjonen, valgt sine representanter til fylkesmøtet. Senere vedtok Ungdomsforbundets landsmøte å oppløse Studerende ungdoms kommunistlag.⁶⁸ I likhet med striden i Oslo- laget, skulle dette landsmøtevedtaket få innvirkning på det forestående fylkesmøtet i Kristiania og Akershus.

Fylkesmøtet i Kristiania og Akershus

Lørdag 10. mars, én uke etter at Ungdomsforbundets landsmøte var avsluttet, ble fylkesmøtet i Kristiania og Akershus fylkesorganisasjon av NKU åpnet. Møtet ble holdt på Folkets hus i Lillestrøm. En rekke saker sto på programmet, blant annet skulle de nye retningslinjene fra Ungdomsforbundets landsmøte behandles.⁶⁹ Allerede før møtet var konstituert, brøt det ut konflikt. "Under behandlingen av fulmagterne kom det til en stormende debat."⁷⁰ Det var uenighet i fylkesmøtets fullmaktskomité, og komiteen delte seg i et flertall og i et mindretall.⁷¹ I konfliktens sentrum stod Studerende ungdoms kommunistlag og Oslolaget.

⁶⁵ Klassekampen 07.04.23: 3. Artikkel: "Partistridens praktiske likvidering". I brevet av 24. mars, brukes betegnelsene "flertallsfolk" og "mindretallsfolk". "Flertallsfolk" i dette tilfellet betyr de som sympatiserte med Tranmæl- fløyen. "Mindretallsfolk" betyr de som sympatiserte med Scheflo- fløyen.

⁶⁶ Ibid.: 3. I brevet av 24. mars brukes betegnelsen "suppleantene". "Suppleantene" er det vi i dag kaller varamenn. Videre i fremstillingen omtales "suppleantene" som varamenn.

⁶⁷ Det er skrevet lite om Studerende ungdoms kommunistlag før fylkesmøtet den 10. mars. Men i Klassekampen av 24. februar fremstilles Studerende ungdoms kommunistlag å tilhøre Kristiania krets, én av de tre kretsene som sognet til Kristiania og Akershus fylkesorganisasjon av NKU. (Klassekampen 24.02.23: 5.)

⁶⁸ Klassekampen 10.03.23: 5. Ref. fra NKUs landsmøte. Herunder "Arbeidet blandt den studerende ungdom".

⁶⁹ Klassekampen 24.03.23: 8.

⁷⁰ Klassekampen 24.03.23: 7.

⁷¹ Fullmaktskomiteen var en nedsatt komité som kontrollerte og klargjorde de fremmøtte representantenes mandat på et møte. En representants mandat innebar at representanten for eksempel hadde tale-, forslags- og stemmerett. (Arbeidernes Leksikon, bd. 3, (red.) Trond Hegna et alt., Arbeidermagasinets forlag, Oslo 1933: 296- 297.)

Konflikten rundt Studerende ungdoms kommunistlag dreide seg, som før nevnt, om hvorvidt de fremmøtte representantene skulle ha fullt mandat på fylkesmøtet eller ikke.⁷² Med den begrunnelse at Studerende ungdoms kommunistlag var oppløst, nektet fullmaktskomiteens flertall å godkjenne mandatene til lagets representanter. Som plaster på såret skulle de imidlertid få tale- og forslagsrett. Fullmaktskomiteens mindretall derimot ville gi laget fulle rettigheter.

Som vi har sett, hadde det pågått en maktkamp mellom fløyene internt i Oslo- laget. Denne striden fortsatte på fylkesmøtet. Det ble en kamp om hvem av de fremmøtte lagsrepresentantene fra Oslo- laget som skulle ha fullt mandat på møtet, og hvem som skulle være deres varamenn. Flertallet i fullmaktskomiteen på fylkesmøtet innstilte de valgte representantene til å ha fullt mandat på møtet, mens fullmaktskomiteens mindretall innstilte varamennene.

Fylkesmøtet holdt deretter to avstemninger over fullmaktskomiteens innstillinger. I begge tilfeller, og med et knapt flertall, var det komitéflertallets forslag som seiret. I avstemningen over Studerende ungdoms kommunistlag var stemmetallet 50 mot 48 stemmer. I avstemningen over Oslolaget var resultatet 50 mot 47 stemmer.⁷³

Etter avstemningen holdt fylkesmøtets mindretall fraksjonsmøte. Med Haakon Meyer og den nyvalgte generalsekretæren i partiet Einar Gerhardsen i spissen, protesterte mindretallet på avstemningen, og krevde at den skulle annulleres. Men fylkesmøtets flertall gikk ikke med på mindretallets krav. Det førte til at møtets mindretall forlot fylkesmøtet i protest.⁷⁴

Striden på fylkesmøtet var trolig først og fremst en maktkamp mellom Ungdomsforbundets nye flertall og mindretall. Kampen handlet om innflytelsen i fylkesorganisasjonen i Kristiania og Akershus. Avstemningen på fylkesmøtet avslørte at styrkeforholdet mellom de to fraksjonene var svært jevnt. Det sto om kun noen få mandater for å vippe et flertall i favør av enten flertallet eller mindretallet i Ungdomsforbundet. Hvis for eksempel Studerende ungdoms kommunistlag hadde fått stemmerett på fylkesmøtet ville mindretallsfraksjonen i Ungdomsforbundet fått et flertall i fylkesorganisasjonen i Kristiania og Akershus. Derfor ble det på møtet en kamp om mandater.

⁷² Klassekampen 24.03.23: 7. I denne fremstillingen vil betegnelsene "fullt mandat" eller "fulle rettigheter" bli benyttet, og de betyr det samme.

⁷³ Klassekampen 24.03.23: 7.

⁷⁴ Ibid.: 7.

Per Maurseth påpeker at partiflertallet geografisk sett, hadde sin sterkeste base i Kristiania.⁷⁵ Det er derfor rimelig å tro at mindretallet i Ungdomsforbundet, som sympatiserte med partiflertallet, også hadde sin sterkeste base her. Følgelig var taktikken til Ungdomsforbundets flertall på fylkesmøtet, å gå til angrep på mindretallets antatt sterkeste base, Kristiania- kretsen. Både Studerende ungdoms kommunistlag og Oslo- laget, tilhørte denne kretsen. Målet var å kapre et flertall i fylkesorganisasjonen for å minimalisere mindretallets innflytelse i Ungdomsforbundet.

For mindretallet var striden på fylkesmøtet i Kristiania og Akershus en kamp for å bevare sin sterkeste base i Ungdomsforbundet. Kristiania og Akershus fylkesorganisasjon telte nå omtrent 2300 medlemmer.⁷⁶ I løpet av det siste året hadde den økt sin medlemsmasse betraktelig. Det kan se ut til at tyngdepunktet i Ungdomsforbundet nettopp lå her, og derfor var det en viktig base å ha kontroll over. Men mindretallet tapte slaget på fylkesmøtet. Det var imidlertid svært lite som skilte den fra å ha fått kontroll over fylkesorganisasjonen i Kristiania og Akershus. Den såkalte "fraksjonsmønstringen", som hadde hatt innvirkning på utfallet av Oslo- lagets valgmøte, og oppløsningen av Studerende ungdoms kommunistlag var avgjørende for at Ungdomsforbundets mindretall ikke fikk flertall på fylkesmøtet.

Ungdomsforbundets flertall seiret på fylkesmøtet og vant slaget om fylkesorganisasjonen i Kristiania og Akershus. Dermed hadde de styrket sin maktposisjon i ungdomsorganisasjonen, og ytterligere redusert mindretallets innflytelse.

Sentralstyremøtet 14. mars

På et sentralstyremøte i Ungdomsforbundet 14. mars, bare noen dager etter fylkesmøtet i Kristiania og Akershus, fortsatte flertallet i ledelsen å utvide sin maktposisjon i Ungdomsforbundet. Et forslag til nye retningslinjer for Klassekampens redigering ble drøftet på dette møtet. Forslaget var satt frem av Klassekampens nye redaktør, Arvid G. Hansen.⁷⁷ I fire punkter ble retningslinjer for Klassekampens redigering vedtatt. Punkt to viste tydelig på hvilken måte Klassekampen nå skulle redigeres. Her het det:

"De politiske redaktionsartikler maa til enhver tid være i overensstemmelse med centralstyrets opfatning. Disse artikler skal gjennomgaaes av formanden før bladet trykkes. Der tages et ekstra korrekturavtryk av de forskjellige artikler i hvert nummer, saa at samtlige

⁷⁵ Maurseth 1972: 164.

⁷⁶ Klassekampen 24.03.23: 8.

⁷⁷ Fra og med utgivelsen av Klassekampen 10. mars 1923, hadde Arvid G. Hansen tatt over redaktørstolen etter Olav T. Vegheim. (Klassekampen 10.03.23: 2.)

centralstyremedlemmer har anledning til at kontrollere artiklernes indhold før de gaar i trykken."⁷⁸

Klassekampen var i utgangspunktet hele Ungdomsforbundets organ. De nye retningslinjene for Klassekampens redigering betydde i praksis at det nye flertallet i Ungdomsforbundet nærmest ville få en total kontroll over det viktigste forum i ungdomsorganisasjonen.

På sentralstyremøtet stod det flere saker på programmet. På Ungdomsforbundets landsmøte hadde det blitt vedtatt at: "Ingen kan staa som medlem av mere end et ungdomslag samtidig med stemmeret."⁷⁹ Sentralstyremøtet 14. mars satte nå en tidsfrist for at alle avdelinger i Ungdomsforbundet skulle følge opp landsmøtets vedtak. Det såkalte "dobbelmedlemskapet" måtte avvikles innen 15. april. Trolig innebar "dobbelmedlemskapet" at man både kunne stå i et politisk lag og i et faglag samtidig med stemmerett.⁸⁰ Det betydde at enkeltmedlemmer fikk dobbeltstemme i saker som ble behandlet i Ungdomsforbundet. Påbudet var særlig rettet mot Kristiania- kretsen. Det ble understreket at kretsstyret i Kristiania først og fremst måtte få avviklet "dobbelmedlemskapet" i sin krets.⁸¹

Hvorfor ønsket Ungdomsforbundet å få avviklet dobbelmedlemskapet? I et brev fra Ungdomsforbundets sentralstyre til partiets sentralstyre 24. mars, kommer det frem at det rett etter fylkesmøtet i Kristiania og Akershus 10. mars, hadde oppstått en hektisk fraksjonsvirksomhet i Kristiania- kretsen. Det var "i Kristianialagene optat en energisk fraktionsagitation for at faa indkalt nyt fylkesmøte."⁸² Begge fraksjonene hadde i den sammenheng tatt i bruk den såkalte "fraksjonsmønstringen". Sett i lys av dette er det derfor rimelig å tro at vedtaket på Ungdomsforbundets sentralstyremøte 14. mars, om "dobbelmedlemskapets" opphevelse, knyttet seg til den maktkampen som foregikk i Ungdomsforbundet. Sentralstyreflertallet ønsket å stramme tøylene i Kristiania- kretsen. Mye tyder på at initiativet for å få sammenkalt til et nytt fylkesmøte i Kristiania og Akershus, hadde ligget hos mindretallsfløyen i Ungdomsforbundet, som tydeligvis ikke aktet å gi opp kampen om fylkesorganisasjonen, selv om de i første omgang hadde tapt slaget på fylkesmøtet.

⁷⁸ Klassekampen 24.03.23: 2.

⁷⁹ Klassekampen 10.03.23: 5, eller Klassekampen 24.03.23: 2.

⁸⁰ I brevet av 24. mars, uttalte NKUs sentralstyremindretall sin rett til å stå i et politisk lag og et faglag samtidig med stemmerett. Trolig var dette det såkalte "dobbelmedlemskapet". (Klassekampen 07.04.23: 3. Artikkel: "Partistridens praktiske likvidering".)

⁸¹ Klassekampen 24.03.23: 2.

⁸² Klassekampen 07.04.23: 3. Artikkel: Partistridens praktiske likvidering".

Flertallet i Ungdomsforbundet ledelse hadde nå nærmest total kontroll over ungdomsorganisasjonen. Den aktet de ikke å gi fra seg. Hvis det ble holdt et nytt fylkesmøtet i Kristiania og Akershus under de rådende forhold, kunne seieren vippe i mindretallets favør. Årsaken til dette var at det var svært jevnt mellom fløyene, bare små forskyvninger i stemmegivningen kunne føre til at flertallet forskjøv seg fra den ene fløyen til den andre. Derfor ville flertallet i NKUs sentralstyre komme fraksjonsvirksomheten til livs, og sikre sin maktposisjon i Ungdomsforbundet.

Et ekstraordinært sentralstyremøte 24. mars

Lørdag den 24. mars, ble det holdt et ekstraordinært sentralstyremøte i Ungdomsforbundet. På møtet ble det besluttet å sende et brev til partiets ledelse. Flertallet i Ungdomsforbundets sentralstyre stilte seg bak brevet.⁸³ Mindretallet i sentralstyret, Rolf Hofmo og Haakon Meyer, støttet ikke brevet. De kom med en egen uttalelse i tilknytning til det.⁸⁴

Temaet i brevet var "partistridens praktiske likvidering."⁸⁵ Brevet tok utgangspunkt i at det på partiets landsmøte hadde blitt vedtatt at partistriden skulle bileres. I brevet ble det deretter hevdet at dette likevel ikke hadde skjedd. Videre het det: "(...) vi tror at det vilde være ønskelig særlig av hensyn til partiets og ungdomslagene arbeide i Kristiania, at partiets centralstyre nu fastslog hvorledes beslutningen om partistridens ophør egentlig skal forstaaes."⁸⁶

Brevet ga deretter en inngående fremstilling av partistridens utvikling, fra før landsmøtene og frem til det ekstraordinære sentralstyremøtet 24. mars. Ifølge sentralstyreflertallet hadde partistriden fortsatt både i partiet og i Ungdomsforbundet. Denne påstanden ble begrunnet med to hendelser. Den ene var fylkesmøtet i Kristiania og Akershus 10. mars, og det andre var valget i Kristiania arbeidernesammfunn 17. mars.

I første omgang var det valget 17. mars som opptok NKUs sentralstyreflertall. Kristiania arbeidernesammfunn var det største partiforeningen i Kristiania.⁸⁷ 17. mars hadde den valgt representanter til Kristiania Arbeiderpartis representantskap.⁸⁸ I forkant av valget hadde

⁸³ Klassekampen 07.04.23: 2. Artikkel: "Partistridens praktiske likvidering." De som stemte for brevet var : Konrad Nordahl, Audén Baastad, Jørgen Vogt, Birger Madsen, Arvid Hansen, Torbjørn Dahl, Trygve Try og Ingeborg Edwardsen.

⁸⁴ Jeg vil senere komme tilbake til mindretallets uttalelse.

⁸⁵ Klassekampen 07.04.23: 2. Artikkel: "Partistridens praktiske likvidering"

⁸⁶ Ibid.: 2.

⁸⁷ Ibid.: 2. I brevet av 24. mars fremstilles Kristiania arbeidernesammfunn som "den største partiforening i Kristiania."

⁸⁸ Representantskapet var lederskapet for partilagene i Kristiania. Partilagene i Kristiania valgte sine representanter til dette representantskapet.

valgkomiteens flertall kun innstilt representanter som tilhørte Tranmæl- fløyen.⁸⁹

Valgkomiteens mindretall derimot hadde innstilt tre representanter fra Tranmæl- fløyen, og to representanter som sympatiserte med Scheflo- fløyen.⁹⁰ Men det var valgkomiteens flertall som hadde seiret, og dermed hadde det bare blitt valgt medlemmer som sympatiserte med Tranmæl- fløyen til representantskapet. Blant de valgte representantene var den nyvalgte partiformannen, Oskar Torp, og vararepresentanten til partiets sentralstyre, Ingvald Rastad. Blant de som ikke ble valgt, var formannen i Kristiania Arbeiderparti, Kristian Aamodt.⁹¹

I brevet 24. mars påpekte flertallet i NKUs sentralstyre at valget i Kristiania arbeidersamfunn hadde fortonet seg som "en ren fraktionskamp."⁹² Sentralstyreflertallet var av den oppfatning at siden det kun var valgt representanter som sympatiserte med Tranmæl fløyen, var valget i Kristiania arbeidersamfunn et bevis på at Tranmæl- fløyens sympatisører ikke betraktet partistriden som bilagt.

Den andre hendelsen som Ungdomsforbundets sentralstyreflertall tok opp, var NKUs nylig avholdte fylkesmøte i Kristiania og Akershus. Her uttrykte sentralstyreflertallet at opptakten til dette fylkesmøtet og det påfølgende etterspill, hadde foregått i partistridens tegn. Flertallet i NKUs sentralstyre ga uttrykk for at partistriden generelt var ødeleggende for partiorganisasjonen. "Vi tror ikke det er heldig verken for kampsituationen til vaaren eller for løsningen av de praktiske opgaver som forestaar i Kristiania om dette skal vedvare," het det.⁹³

Med den begrunnelse fremmet Ungdomsforbundets sentralstyreflertall avslutningsvis i brevet forslag om at det burde opptas forhandlinger mellom NKUs sentralstyre og partiets sentralstyre. Formålet med forhandlingene skulle være å danne et fundament for "den praktiske gjennomførelse av landsmøtets beslutning om partistridens ophør."⁹⁴

Ungdomsforbundets sentralstyreflertall fremmet deretter i fire punkter forslag som tilsynelatende skulle danne grunnlag for en konstruktiv dialog med partiets ledelse. De tre første punktene knyttet seg til striden rundt fylkesmøtet i Kristiania og Akershus. Forslagene lød som følger: "1) Samtlige Kristianialag gjennomfører straks beslutningen om at dobbeltmedlemskapet i lagene ophører. 2) Naar denne beslutningen er gjennomført indkaldes til nyt fylkesmøte. 3) Alle valg av repræsentanter til det nye fylkesmøtet foregaar som forholdstalsvalg."⁹⁵ Det fjerde punktet var knyttet til valget i Kristiania arbeidersamfunn 17.

⁸⁹ Klassekampen 31.03.23: 3.

⁹⁰ Ibid.: 3.

⁹¹ Ibid.: 3.

⁹² Klassekampen 07.04.23: 3. Artikkel: "Partistridens praktiske likvidering".

⁹³ Ibid.: 3.

⁹⁴ Ibid.: 3.

⁹⁵ Ibid.: 3.

mars. Her het det: "Kristiania arbeidersamfunds valg av representanter til representantskapet underkjendes og et nyt foretages efter forholdstallsvalgprincippet."⁹⁶

Brevet forega å være et konstruktivt innspill fra Ungdomsforbundets sentralstyreflertall for å få partistriden bilagt. Det var det imidlertid ikke. I det følgende skal vi se på hvorfor brevet ikke åpnet for en konstruktiv dialog for partistridens bileggelse.

La oss ta det siste punktet først. Dette ville sannsynligvis være det vanskeligste for partiflertallet å akseptere. Forslaget innebar at valget til Kristianias representantskap 17. mars skulle annulleres, og at nytt valg skulle holdes som forholdtallsvalg. Hvorfor skulle partiflertallet akseptere forslaget som et grunnlag for dialog med Ungdomsforbundets sentralstyre om en bileggelse av partistriden? Valget i Kristiania arbeidersamfunn hadde foregått etter forskriftene og vanlig partipraksis. Dessuten var Kristiania hovedbasen for partiflertallets maktgrunnlag.⁹⁷ Det var derfor helt usannsynlig at partiflertallet ville sette dette maktgrunnlaget på spill, annullere valget 17. mars, og holde nytt valg på representantskapet i Kristiania Arbeiderparti etter forholdstallsprinsippet.⁹⁸

Hva så med de tre øvrige forslagene? Mye tyder på at Ungdomsforbundets medlemmer i Kristiania- kretsen ikke hadde vært lydøre overfor vedtaket av 14. mars om opphevelse av dobbeltmedlemskapet. Siden Ungdomsforbundets flertall hadde vunnet en knapp seier på fylkesmøtet, ønsket de seg ikke tilbake til den usikkerheten som oppstod rundt valgene, og som var et resultat av dobbeltmedlemskapets uforutsigbarhet. Nettopp derfor fremmet de også opphevelsen av dobbeltmedlemskapet som en direkte forutsetning for et nytt fylkesmøte i Kristiania og Akershus.

Det tredje forslaget - at alle valg av representanter skulle foregå som forholdstallsvalg - kunne både bety at dersom flertallet i Ungdomsforbundet skulle komme i mindretall, ville de uansett være sikret en betydelig representasjon. Men det kunne også være et taktisk utspill, sett i lys av det fjerde punktet som angikk valget i Kristiania arbeidersamfunn 17. mars. I Kristiania- kretsen stod Tranmæl og hans tilhengere sterkt både i Ungdomsforbundet og partiet. Det handlet om å angripe Tranmæl- fløyens sterkeste base. Forholdstallsvalg ville sannsynligvis utjevne styrkeforholdet mellom fløyene i Kristiania- kretsen og dermed undergrave Tranmæl- fløyens maktgrunnlag i partiorganisasjonen. Det skulle komme negative

⁹⁶ Klassekampen 07.04.23: 3. Artikkel: "Partistridens praktiske likvidering".

⁹⁷ Som tidligere nevnt, påpeker Per Maurseth at partiflertallet, geografisk sett, hovedsaklig hadde sin støtte i Kristiania. (Maurseth 1972:164.)

⁹⁸ Forholdtallsvalg/ forholdvalg betyr at mandatene blir fordelt i forhold til stemmetall. (Norsk Samfunnsleksikon, (red.) Hilde Bojer m. fl., Pax forlag, Oslo 1987: 444.)

reaksjoner på disse forslagene, fra henholdsvis NKUs sentralstyremindretall og fra partiets sentralstyreflertall.

Reaksjoner på NKUs sentralstyreflertalls forslag

Som tidligere nevnt, kom NKUs sentralstyremindretall med en egen uttalelse tilknyttet brevet av 24. mars. De støttet gjenopptagelse av forhandlinger mellom NKUs sentralstyre og partiets ledelse for å få striden bilagt. "Ogsaa mindretallet mener at man nu maa arbeide paa at faa striden inden Kristianiaorganisationene bilagt," het det i uttalelsen.⁹⁹ Imidlertid var NKUs mindretall uenig med Ungdomsforbundets sentralstyreflertall om hvordan konflikten skulle bilegges. Mindretallet i sentralstyre gikk sterkt i mot forslagene som var fremmet av Ungdomsforbundets sentralstyreflertall. I uttalelsen fra mindretallet het det: "(...) striden kan mindst av alt bilægges ved de midler som flertallet her foreslaar."¹⁰⁰ For det første ønsket ikke sentralstyremindretallet en opphevelse av dobbeltmedlemskapet i Kristiania-lagene. I uttalelsen fra mindretallet het det: "Mindretallet mener at beslutningen maa gjennomføres slik at man har ret til at staa i et politisk lag og i et faglag, og dette maa praktiseres under valgene til det nye aarsmøte."¹⁰¹

For det andre gikk Ungdomsforbundets sentralstyremindretall imot forslaget om at nye valg til fylkesmøtet og Kristiania Arbeiderpartis representantskap skulle foretas som forholdstallsvalg. "Mindretallet kan (...) under ingen omstændigheter anerkjende en slik praksis som opphæver medlemmenes egen selvbestemmelse om hvorvidt de ønsker at foreta sine valg som forholdstals- eller som flertallsvalg," het det.¹⁰²

For det tredje stilte NKUs sentralstyremindretall seg uforstående til sentralstyreflertallets ønske om å annullere valget i Kristiania arbeidersamfunn 17. mars. Mindretallet mente at det ikke fantes noen god grunn til at dette valget skulle oppheves. I uttalelsen het det: "Skulde centralstyret derfor indføre slike bestemmelser eller underkjende valg i organisationene uten mindste saklig grund kan dette bare føre til at striden vil blusse op meget hidsigere end nogengang før."¹⁰³ I motsetning til Ungdomsforbundets sentralstyreflertall så ikke sentralstyrets mindretall det som unaturlig at representantene som ble valgt til å sitte i Kristiania Arbeiderpartis representantskap, sympatiserte med

⁹⁹ Klassekampen 07.04.23: 3.

¹⁰⁰ Ibid.: 3.

¹⁰¹ Ibid.: 3. "Aarsmøte" i denne sammenheng betydde et eventuelt nytt fylkesårs møte i Kristiania og Akershus.

¹⁰² Ibid.: 3.

¹⁰³ Ibid.: 3.

partiflertallet. Mindretallet uttalte at "dette [var] en naturlig følge av at arbeidssamfundet i alle voteringer i det sidste aar har stillet sig paa dette standpunkt."¹⁰⁴

I sin helhet konkluderte sentralstyremindretallet med at forslagene fra Ungdomsforbundets sentralstyreflertall ikke var et godt grunnlag for forhandlinger med partiets ledelse. Forslagene var nærmest uforsonlige. Det var helt usannsynlig at partiets sentralstyreflertall ville stille seg annerledes til forslagene enn det Ungdomsforbundets sentralstyremindretall hadde gjort. Mindretallet i Ungdomsforbundet så forslagene heller som et bevisst taktisk trekk fra Ungdomsforbundets flertall. "Det kan derfor i den skrivelse som er fremlagt av flertallet ikke se andet end et forsøk paa at skape grundlag for en ny partiopposition," het det avslutningsvis i uttalelsen fra NKUs sentralstyremindretall.¹⁰⁵

6. april kom svaret fra partiets ledelse: "Partiets centralstyre behandlet fredag henvendelsen fra ungdomsforbundet om den praktiske gjennomførelse av partistridens likvidering. Centralstyrets flertal fandt ikke at kunne akseptere de metoder for stridens bilæggelse som var foreslaat av forbundet."¹⁰⁶ Partiets ledelse kunne ikke på dette grunnlaget gå inn i en dialog med Ungdomsforbundet sentralstyre. I likhet med NKUs sentralstyremindretall så øyensynlig sentralstyreflertallet i partiet forslagene i brevet av 24. mars som rent politisk spillfekteri fra NKUs sentralstyreflertalls side.

Som en reaksjon på svaret fra partiets ledelse 6. april, vedtok NKUs sentralstyre en uttalelse på et sentralstyremøte 11. april. I uttalelsen beklaget NKUs sentralstyreflertall at partiets ledelse stilte seg negative til forslagene som var fremmet i brevet av 24. mars. NKUs sentralstyreflertall fremhevet "at flertallet i partiets centralstyre har motsat sig tanken om nedsættelse av en fælleskomite for at fremkomme med forslag om partistridens praktiske likvidering, (...)." ¹⁰⁷ Imidlertid understreket NKUs sentralstyreflertall at de "paa sin side vil gjøre alt for at fremme løsningen av de positive opgaver som foreligger og bidra til at fremme et kameratslig samarbeide paa tvers av de tidlige fraksjoner."¹⁰⁸

Sentralstyremedlem Haakon Meyer kom med et eget tilleggsforslag til denne uttalelsen. Her het det at mindretallet stilte seg bak NKUs sentralstyrets uttalelse av 11. april, men kunne ikke "være med paa at beklage den beslutning som blev fattet i partiets

¹⁰⁴ Klassekampen 07.04.23: 3. Med "arbeidssamfundet" menes Kristiania arbeidssamfund. I klamme min tilføyelse.

¹⁰⁵ Ibid.: 3.

¹⁰⁶ Klassekampen 14.04.23: 3. Mest sannsynlig kom svaret fra partiets sentralstyre 6. april.

¹⁰⁷ Klassekampen 21.04.23: 2.

¹⁰⁸ Ibid.: 2.

centralstyre."¹⁰⁹ Forslaget fikk bare to stemmer. Mindretallet stilte seg igjen på partiflertallets side og støttet uttalelsen fra partiets ledelse av 6. april.

Uttalelsen fra Ungdomsforbundets sentralstyreflertall 11. april fremhever i enda sterkere grad antagelsen om at forslagene i brevet av 24. mars, var et tilsiktet taktisk trekk fra Ungdomsforbundets sentralstyreflertall. De visste at det ville bli vanskelig for partiflertallet å akseptere forslagene som grunnlag for en dialog om partistridens opphør. Ved å fremstille seg selv som konstruktive og villige til å få partistriden bilagt, håpet de på å vinne sympati hos enkelte partimedlemmer. De kunne kanskje vinne noen tvilere i partiet over på sin side i partistriden. Partiflertallet hadde, som sagt, vunnet seieren sin med kun to stemmers overvekt på partiets februarlandsmøte. Dermed skulle det svært lite til for at Tranmæl- fløyen kunne miste flertallet i partiet. Det er nærliggende å anta at forslagene av 24. mars og det påfølgende etterspill derfor ikke var et konstruktivt innspill for å få partistriden bilagt, men heller et angrep fra flertallet i Ungdomsforbundet der de forsøkte å splitte partiflertallet og å vippe styrkeforholdet i partiet i favør av Scheflo- fløyen.

Oppsummering

I den maktkampen som hadde utspilt seg mellom det nye flertallet og mindretallet i Ungdomsforbundet i perioden umiddelbart etter Ungdomsforbundets landsmøte, hadde det nye flertallet i enda sterkere grad konsolidert sin maktposisjon i ungdomsorganisasjonen. De hadde kneblet mindretallets innflytelse i fylkesorganisasjonen i Kristiania og Akershus, som var mindretallets sterkeste base. I tillegg hadde Ungdomsforbundets nye flertall, gjennom de nye retningslinjene for Klassekampens redigering, fått tilnærmet total kontroll over ungdomsorganisasjonens hovedorgan. Ungdomsforbundets mindretall hadde på sin side blitt ytterligere svekket. Det var bare posisjonen i sentralstyre som var uforandret. Gjennom brevet av 24. mars hadde også flertallet i Ungdomsforbundet gått til angrep på partiflertallet i et forsøk på å splitte flertallsfraksjonen i partiet. Flertallet i Ungdomsforbundets ledelse kjempet i mot at partiflertallet vant innflytelse over partiorganisasjonen ved å innsette sine tilhengere i sentrale verv.

¹⁰⁹ Klassekampen 21.04.23: 2.

Kapittel 3

Omorganiseringsspørsmålet

På partiets landsmøte i februar hadde det blitt vedtatt at partiet skulle tilstrebe "å omlegge sin organisasjonsform fra kollektivt til individuelt medlemskap."¹¹⁰ DNAs organisasjonsform hadde frem til februarlandsmøtet bygd på en delvis kollektiv oppbygget medlemstilslutning, hvor den kollektive organisasjonsformen hovedsaklig var tilknyttet fagforeningene som stod tilsluttet partiet. I praksis fungerte den kollektive organisasjonsformen slik at fagforeningsmedlemmene i kraft av sitt medlemskap, automatisk stod tilsluttet DNA som partimedlemmer. Vedtaket på februarlandsmøtet innebar at partiet skulle fjerne seg fra denne organisasjonsformen, og i stedet innføre en organisasjonsform der hvert enkelt medlem stod direkte innmeldt i partiet gjennom partiavdelinger, altså det individuelle medlemskapet.

Etter februarlandsmøtet blusset det opp en debatt om hvordan det individuelle medlemskapet burde organiseres. Uenigheten fulgte fraksjonslinjene. Ungdomsforbundet kom etter hvert til å engasjere seg i debatten på Scheflo- fløyens side. Haakon Meyer som representerte mindretallet i Ungdomsforbundets ledelse, forfektet Tranmæl- fløyens syn i omorganiseringsdebatten, og stod nå frem som den fremste talsmannen for Tranmæl- fløyen i Ungdomsforbundet.

Opptakten

Etter landsmøtene hadde omorganiseringsarbeidet kommet i fokus. I tråd med februarlandsmøtets vedtak hadde det blitt satt i gang et registreringsarbeid hvor formålet var å få en oversikt over hvilke av de kollektivt tilsluttede partimedlemmene som ville bli med som individuelle partimedlemmer. De fleste sentrale aktører i partiorganisasjonen var forberedt på at det ville bli et stort frafall av partimedlemmer i forbindelse med omleggingen.¹¹¹

Ved siden av registreringsarbeidet meldte et annet spørsmål seg. Hvordan skulle det individuelle medlemskapet organiseres? Saken ble debattert i partiet på flere møter i april.¹¹² I denne perioden ble det nedsatt en komité bestående av begge fløyer. Olav Scheflo og Emil Stang tilhørte Scheflo- fløyen. Einar Gerhardsen og partiets formann, Oscar Torp, tilhørte Tranmæl- fløyen.¹¹³ Formålet var trolig å få avklart hvordan partiet praktisk skulle innføre

¹¹⁰ DNA btn. 1923: 51.

¹¹¹ Per Maurseth, *Gjennom kriser til makt. 1920 – 1935. Arbeiderbevegelsens historie i Norge bd. 3*, Arne Kokkvoll (red.) m. fl., Tiden Norsk Forlag, Oslo 1987: 289.

¹¹² Egge 1995: 87.

¹¹³ Egge 1995: 87, fotnote 195.

individuet medlemskap. I partiet hadde det sannsynligvis oppstått uenighet om hvordan det individuelle medlemskapet skulle organiseres i de større byene, hvor det fantes en betydelig industriell virksomhet. På et sentralstyremøte i partiet 2. mai ble det nemlig lagt frem en delt innstilling fra den ovennevnte komiteen.¹¹⁴ Innstillingen fra denne komiteen synliggjorde at det hadde vært motsetninger i omorganiseringsspørsmålet mellom fløyene. Dette skal vi komme tilbake til senere.

Ungdomsforbundet engasjerer seg i omorganiseringsdebatten

18. april engasjerte Ungdomsforbundet seg i omorganiseringsdebatten. På et sentralstyremøte i Ungdomsforbundet ble det nedsatte en komité, som fikk i oppgave å utarbeide forslag til hvordan Ungdomsforbundet stilte seg til omorganiseringen av partiet. Komiteens medlemmer var Arvid G. Hansen, Audén Baastad og Rolf Hofmo.¹¹⁵ Allerede på et sentralstyremøte 23. april la komiteen frem to forslag til votering. Arvid G. Hansen og Auden Baastad sto bak flertallsforslaget. Rolf Hofmo hadde utarbeidet et eget forslag.

Forslaget fra Hansen og Baastad tok det standpunkt at partiet utelukkende skulle inndeles i geografiske partiforeninger, uavhengig av yrke. Alle partiets anliggender, avstemninger og vedtak skulle foregå i geografisk organiserte partiforeninger.¹¹⁶ Denne organiseringen var det beste alternativet og ville føre til en mer samlet organisasjon "hvis viktigste princip er at man skal gjøre sig gjældende som kommunister, ikke som bygningsskommunist, funktionærkommunist osv."¹¹⁷ Imidlertid skulle det knyttes tette bånd mellom industrien og partiorganisasjonene ved at det i industrien ble organisert industrilag. "Disse arbeidsgrupper skal drive et aktivt arbeide for at fremme arbe[i]derklassens revolutionære opgaver."¹¹⁸ Men industrilagene skulle ikke ha beslutningsmyndighet i anliggender angående partiet. Alle avgjørelser angående partiet skulle være forbeholdt de geografisk inndelte partiforeningene. Forslaget fra Hansen og Baastad var i henhold til det forslag Bukharin hadde lagt frem på partiets og Ungdomsforbundets landsmøter.¹¹⁹ Dette betydde i realiteten at fagbevegelsen skulle underordnes partiet.

I forslaget som Rolf Hofmo hadde utarbeidet, het det at man måtte finne en organisasjonsform, som balanserte mellom å ta vare på den innflytelsen partiet hadde i

¹¹⁴ Egge 1995: 87. Jf. DNA btn. 1923: 54- 56.

¹¹⁵ Klassekampen 28.04.23: 7.

¹¹⁶ Klassekampen 05.05.23: 4. Artikkel: "Ungdomsforbundets standpunkt til partiets organisationsform".

¹¹⁷ Ibid.: 4.

¹¹⁸ Klassekampen 05.05.23: 5. Artikkel: "Ungdomsforbundets standpunkt til partiets organisationsform". I klamme min tilføyelse. Opprinnelig stod det "arbederklassens".

¹¹⁹ Se kap. 1: 10- 13.

fagbevegelsen, og "samtidig undgaa at man optræer som <<faglige kommunister>> i modsætning til andre kommunister."¹²⁰ I likhet med Hansen og Baastad, gikk Hofmo inn for at alle avgjørelser angående partiet skulle foregå i de geografisk inndelte partiforeningene. "Alle valg til landsmøter, representantskap m. m. foregaar i kredsforeningene og alle i kredsen boende medlemmer uanset fag og yrke har stemmeret," het det i Hofmos forslag.¹²¹

Hofmos forslag fikk ingen støtte blant Ungdomsforbundets øvrige sentralstyremedlemmer. Det er grunn til å tro at Hofmo med forslaget forsøkte å dempe motsetningene som hadde oppstått mellom fløyene i omorganiseringsspørsmålet. Imidlertid gikk Hofmo inn for at alle avgjørelser angående partiets anliggender utelukkende skulle foregå i de geografisk inndelte partiforeningene. Det betydde at forslaget til Hofmo her var på linje med det forslag Hansen og Baastad hadde lagt frem. Meyer stilte seg ikke bak Hofmos forslag. Grunnen var trolig at han så at dette forslaget i all vesentlighet støttet Scheflo- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet. Dermed var mindretallet i NKUs sentralstyre splittet i synet på hvordan det individuelle medlemskapet skulle organiseres.

På NKUs sentralstyremøte 23. april stemte flertallet av medlemmene for Hansens og Baastads forslag.¹²² NKUs sentralstyreflertall hadde dermed formulert et klart standpunkt i omorganiseringsdebatten.

Omorganiseringsproblematikken ble nå lansert på flere arenaer i Ungdomsforbundet. To dager etter at Ungdomsforbundets sentralstyre hadde tatt stilling til omorganiseringsspørsmålet 25. april, ble det på et sentralstyremøte vedtatt at det skulle sendes ut et rundskriv til alle Ungdomsforbundets medlemmer. Rundskrivet oppfordret til aktivt å ta del i omorganiseringsarbeidet.¹²³

I en artikkel 28. april, lanserte Jørgen Vogt, et sentralstyremedlem i Ungdomsforbundet, omorganiseringsspørsmålet i Klassekampen. Vogt hadde stemt for det forslaget som Arvid G. Hansen og Audén Baastad hadde lagt frem på sentralstyremøtet 23. april.

Han gikk inn for at det første ledd i omorganiseringen burde være å iverksette en omfattende registrering av alle medlemmene i partiet.¹²⁴ Vogt var av den oppfatning at omorganiseringen ikke måtte være en forhastet prosess. Han skrev: "Den organisatoriske omlægning maa ske skridtvis. I og for sig haster det ikke med fagforeningernes formelle

¹²⁰ Klassekampen 05.05.23: 5. Artikkel: "Ungdomsforbundets standpunkt til partiets organisationsform".

¹²¹ Ibid.: 5.

¹²² Klassekampen 05.05.23: 2. De som stilte seg bak forslaget Hansen og Baastad hadde utarbeidet var: Arvid G. Hansen, Konrad Nordahl, Trygve Try, Jørgen Vogt, Auden Baastad, Birger Madsen og Torbjørn Dahl.

¹²³ Ibid.: 2.

¹²⁴ Klassekampen 28.04.23: 4.

uttræden."¹²⁵ Det endelige målet for omleggingen til det individuelle medlemskapet, var en organisering som utelukkende bygde på en geografisk inndeling av partiforeninger. Dermed fulgte Jørgen Vogt opp det standpunkt han hadde tatt på sentralstyremøtet 23. april.

Flertallsstandpunktet i NKUs sentralstyre 23. april, rundskrivet 25. april og Vogts artikkel bar bud om at Ungdomsforbundets lederskap nå tok sikte på å engasjere hele Ungdomsorganisasjonen i omorganiseringsspørsmålet.

Striden om omorganiseringen

På et sentralstyremøte i partiet 2. mai la komiteen som bestod av Scheflo, Stang, Gerhardsen og Torp frem en delt innstilling. Scheflo og Stang gikk inn for at det utelukkende skulle organiseres partiforeninger i geografisk inndelte kretser underlagt partiet.¹²⁶ Det var i tråd med vedtaket gjort på Ungdomsforbundets sentralstyremøte 23. april. Torp og Gerhardsen gikk inn for at det skulle organiseres partiforeninger geografisk, men at det også skulle dannes partiforeninger innenfor fagorganisasjonen. Disse skulle på lik linje med de geografisk inndelte partiforeningene, ha rett til å velge representanter til landsmøter og representantskap. Med andre ord Tranmæl- fløyen gikk inn for at partiforeningene i fagbevegelsen skulle inneha de samme partirettighetene som de geografisk inndelte partiforeningene.¹²⁷ Sentralstyret stilte seg bak dette forslaget, og hadde dermed valgt å stille seg på et annet standpunkt enn hva flertallet i Ungdomsforbundets sentralstyre hadde gjort 23. april. I tilknytning til vedtaket på partiets sentralstyremøte 2. mai ble det bestemt at alle medlemmer i partiorganisasjonen også skulle få mulighet til å ta stilling til omorganiseringsspørsmålet, og at det skulle tas hensyn til svarene man fikk fra medlemmene.¹²⁸

I en artikkel i Klassekampen 5. mai angrepene mot Tranmæl- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet. Det ble fremhevet at de geografisk inndelte partiforeningene var den beste måten å organisere partiet på. En organisering av partiorganisasjonen der industri- og faglag skulle inneha beslutningsmyndighet i partianliggender på lik linje med de geografisk inndelte partiforeningene, var ikke akseptabelt. I artikkelen het det: "Paa den maate faar man ikke et ensartet, fast opbygget parti, hvor alle utøvende organer staar i de fælles besluttende partiinstansers tjeneste."¹²⁹

¹²⁵ Klassekampen 28.04.23: 4.

¹²⁶ DNA btn. 1923: 55-56.

¹²⁷ DNA btn. 1923: 54-55.

¹²⁸ DNA btn. 1923: 51.

¹²⁹ Klassekampen 05.05.23: 4. Artikkel: "Frem til et kommunistisk parti i Norge!"

Artikkelen oppfordret sine medlemmer til å stille seg på det standpunkt i omorganiseringsdebatten som Ungdomsforbundets sentralstyre hadde vedtatt 23. april. "Naar vore aktive kamerater nu skal være med og ta stilling til de foreliggende alternativer for partiets omlægning vil vi opfordre dem til at samle sig om det klare, konsekvente standpunkt som ungdomsforbundets centralstyre har tat."¹³⁰

Artikkelen av 5. mai var både et angrep på Tranmæl- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet, og et forsøk på å mobilisere Ungdomsforbundets medlemmer til å stille seg på Scheflo- fløyens side i omorganiseringsdebatten. Trolig var artikkelen en reaksjon på vedtaket i partiets sentralstyre 2. mai, hvor sentralstyret stilte seg bak Tranmæl- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet. Fremfor dialog med partiet søkte nå Ungdomsforbundets hovedorgan å reise strid rundt spørsmålet om omorganiseringen av DNA. Nå så de sin sjanse til å mobilisere hele medlemsmassen i ungdomsorganisasjonen til støtte for Scheflo- fløyen og NKUs sentralstyreflertalls standpunkt.

I en artikkel i Klassekampen 12. mai tok Haakon Meyer til orde for Tranmæl- fløyens standpunkt. Meyer hadde, som tidligere nevnt, stemt mot begge forslagene som var blitt lagt frem på Ungdomsforbundets sentralstyremøte 23. april.

Han skrev at han fryktet at en omorganisering som utelukkende bygde på geografisk inndelte partiforeninger, ville føre til at frafallet av partiets medlemmer ville være størst blant industriarbeiderne, og at Kristiania- partiet dermed ville miste mesteparten av sine medlemmer. Kristiania- partiet besto i hovedsak av fagforeninger tilsluttet partiet.¹³¹ "For at hindre at vi taper industriarbeiderne og blir et parti av professionelle politikere og intellektuelle med islæt av industriarbeiderne, er det nødvendig at vi skaper organisationer som erstatter fagforeningerne. Disse organisationer maa være varige," skrev Meyer¹³² Han ønsket å bevare et sterkt innslag av fagbevegelsen i den fremtidige partistrukturen. Derfor foreslo Meyer at man i Kristiania kunne erstatte fagforeningene med industrigrupper. Det betydde en yrkesmessig inndeling av industriarbeiderne. I følge Meyer ville industrigruppene i Kristiania utgjøre færre enheter enn fagforeningene. På den måten trodde Meyer at man i større grad ville beholde industriarbeiderne i partiet.

Avslutningsvis fremhevet Meyer betydningen av at disse industrigruppene måtte opplæres til å "beherske det økonomiske liv."¹³³ Meyer anså industriarbeidernes evne til å

¹³⁰ Klassekampen 05.05.23: 4. Artikkel: "Frem til et kommunistisk parti i Norge!"

¹³¹ Klassekampen 12.05.23: 2. Slik Meyer fremstiller det besto Kristiania- partiet av 85 fagforeninger, 5 kretsorganisasjoner og 10 spesielle politiske foreninger.

¹³² Ibid.: 2.

¹³³ Ibid.: 2.

beherske det økonomiske liv som en av de viktigste fremtidige oppgaver for arbeiderbevegelsen.

Meyers artikkel må sees som en motoffensiv til den kampanjen Ungdomsforbundets flertall hadde satt i gang mot partiets ledelse omkring omorganiseringsspørsmålet. Partiets sentralstyre hadde 2. mai åpnet for en demokratisk debatt i grunnorganisasjonene om den fremtidige omorganiseringen av Arbeiderpartiet. Det hadde åpnet for en kamp om opinionen innad i Ungdomsforbundet.

Meyer som i artikkelen hadde gitt uttrykk for bekymring for at Scheflo- fløyens forslag til omorganiseringen ville medføre at Kristiania- partiets medlemsmasse forvitret, synliggjør en annen dimensjon i maktkampen mellom fløyene: Scheflo- fløyen og NKUs sentralstyreflertall var trolig klar over at en organisering som utelukkende bygde på en geografisk inndeling, mest sannsynlig ville svekke Kristiania- partiet, som hovedsakelig var oppbygget av fagforeninger. Som tidligere nevnt, var det nettopp i Kristiania Tranmæl- fløyen hadde sin sterkeste base. Slik sett kan derfor standpunktet til flertallet i Ungdomsforbundet i omorganiseringsspørsmålet sees som et angrep på Tranmæl- fløyens maktgrunnlag i partiorganisasjonen.

Beslutningen i partiets sentralstyre av 2. mai, om at det skulle være en bred omorganiseringdebatt sammen med registreringen, ble nå fulgt opp av NKUs ledelse. NKUs sentralstyre besluttet 16. mai at alle lagene tilknyttet ungdomsorganisasjonen skulle få mulighet til å ta standpunkt til omorganiseringsspørsmålet. Samtidig skulle det gjennomføres en individuell registrering av alle medlemmene. Et rundskriv ble vedtatt sendt til alle lagene tilknyttet Ungdomsforbundet. Fristen ble satt til 1. juli, slik partiets sentralstyre hadde vedtatt, både for når registreringen skulle være gjennomført, og når et svar om hvordan ungdomslagene stilte seg i omorganiseringsspørsmålet skulle foreligge.¹³⁴ Fristen ble senere forskjøvet til 15. juli.¹³⁵

I en ny artikkel i Klassekampen 19. mai ble igjen omorganiseringsspørsmålet tatt opp til drøftelse. Klassekampen redaksjon gikk til angrep på Haakon Meyers artikkel i Klassekampen 12. mai. Det ble understreket at Meyer stilte seg på Tranmæl- fløyens standpunkt i omorganiseringdebatten. "Haakon Meyer optrær i en artikkel i forrige nr. til forsvar for det alternativ for partiets omorganisering som har faat flertal i partiets centralstyre og som for Kristianias vedkommende betyr, at partiet væsentlig skal oppbygges faglig gjennom

¹³⁴ Klassekampen 26.05.23: 1.

¹³⁵ På et sentralstyremøtet i Ungdomsforbundet 26. mai ble fristen for gjennomførelsen av registreringen vedtatt satt til 15. juli. (Klassekampen 09.06.23: 2.) Vedtaket på Ungdomsforbundets sentralstyremøtet var sannsynligvis en følge av at partiets sentralstyre også hadde forskjøvet fristen til 15. juli.

industrielle partiforeninger," het det.¹³⁶ Oppmerksomheten ble igjen rettet mot svakhetene ved å bygge opp et kommunistisk parti delt opp etter yrkesgrenser.

I denne artikkelen ble det særlig satt fokus på Meyers perspektiv knyttet til det økonomiske liv, og hans synspunkt om at industriarbeiderne selv skulle kontrollere produksjonen. Klassekampens redaksjon skrev: "Er det meningen at, disse kommunistlag inden industrien efter magterobringen skal gaa over til at bli <<samfundsmæssige organer>> for ledelsen av industrien? Et saa orginalt projekt fortjener i tilfælde en nærmere utredning."¹³⁷ Det ble understreket at det ikke var ønskelig å organisere partiet slik: "Hertil kommer, at det er en stor misforstaaelse og i direkte strid med alle socialiseringsplaner, som hittil har været utarbeidet og vedtat, at gjøre herredømmet over det økonomiske liv identisk med ledelsen av de industrielle bedrifter."¹³⁸ Også det økonomiske liv måtte sentraliseres under partiets autoritet og ikke oppstykkes i industrivise autonome enheter, het det.

I Klassekampen 26. mai kom Haakon Meyer med et svar på angrepet fra Klassekampens redaksjon. Han utdypet på hvilken måte industrigruppene skulle fungere. Industrigruppene "har som oppgave at bli samfundsmæssige organer. (...) for at proletariatets diktatur skal bli et proletarisk diktatur i ordets egentlige forstand, maa brede arbeidermasser, som selv skal bli bestemmende magthavere, lære at kjende det økonomiske liv, industriens liv og administration."¹³⁹ Meyer var opptatt av å skape varige løsninger for å bevare samfunnsmakten etter at arbeiderklassen hadde erobret den, og han trodde nøkkelen til suksess var å beholde industriarbeiderne i partiet. Derfor var Meyer skeptisk til en sentralisert partistruktur. Han skrev: "Vi skaper ikke et bedre samfund ved hjælp av et dømmesykt og sneversynt partidiktatur." Meyer mente at en organisering som utelukkende bygde på geografisk inndelte partiforeninger, ville frata industriforeningene innflytelsen i partiorganisasjonen.

Som svar på Meyers uttalelser uttrykte Klassekampens redaksjon i det samme artikkelen i Klassekampen, at Meyer hadde misforstått når han trodde at de ønsket å utelate industriforeningene fra partiorganisasjonen. I artikkelen ble det understreket at industriarbeiderne spilte den sentrale rollen ved erobringen av samfunnsmakten: "Et kommunistisk parti som skal kunne gjennomføre sine revolutionære oppgaver, baade de politisk nedrivende og de økonomisk opbyggende maa selv sagt i første række bygge paa

¹³⁶ Klassekampen 19.05.23: 2.

¹³⁷ Ibid.: 2.

¹³⁸ Ibid.: 2.

¹³⁹ Klassekampen 26.05.23: 4. Artikkel: "Omorganiseringen." De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

industriarbeiderne."¹⁴⁰ Imidlertid så ikke Klassekampens redaksjon noe motsetningsforhold mellom det å organisere partiet utelukkende i geografiske partiforeninger, og samtidig ivareta industriarbeiderne som sentrale aktører i partiorganisasjonen. Nøkkelen var å omorganisere partiet "paa en slik maate at industriarbeiderne gjennom kredsforeningerne blir den avgjørende faktor i hele partiets liv (...)."

Når det gjaldt Meyers perspektiv på hvordan arbeiderklassen skulle organiseres for å konservere den erobrede samfunnsmakten, stilte Klassekampens redaksjon seg negative til en yrkesmessig oppdeling, slik Meyer foreslo. "Haakon Meyer taler om tilbaketog etter kampen. Vi tror tilbaketog vil bli størst hvis industriarbeiderne mures inde, hvis man vilkaarlig begrænser horisonten til den enkelte bedrift, eller bedriftsgruppe," skrev Klassekampens redaksjon. Konklusjonen var at den heldigste form for organisering ville være å samle "alle kommunister i fælles, ensartede organisationsenheter."

Debatten mellom Meyer og Klassekampens redaksjon avslørte at omorganiseringsdebatten var i ferd med å bli en ren maktkamp mellom Tranmæl- fløyens representant i Ungdomsforbundets sentralstyre, Haakon Meyer, og flertallet i Ungdomsforbundet, Scheflo- fløyens sympatisører. Det handlet om å påvirke Ungdomsforbundets medlemmer til å ta standpunkt for sitt syn i omorganiseringsspørsmålet.

I et ideologisk perspektiv ser vi at Meyer argumenterte for at skulle arbeiderklassen reelt overta samfunnsmakten, måtte industriarbeiderne mobiliseres til å ta ansvar på alle områder i samfunnslivet: På det økonomiske plan, og på det sosiale og politiske plan. Hvis ikke ville det ikke bli et reelt proletariatets diktatur. Mens de i Klassekampens redaksjon argumenterte for at partiet på alle plan i samfunnslivet, skulle ha en overordnet styring, også på det økonomiske området. De var redde for en for sterk faglig oppsplitting.

Innenfor ungdomsorganisasjonen var Meyer nå blitt hovedfiende nummer én for flertallet i Ungdomsforbundet. Haakon Meyer hadde hele tiden stått på Tranmæl- fløyens side under partistriden. Nå hadde han igjen plassert seg her. I omorganiseringsspørsmålet hadde Meyer utkjempet kampen alene i Ungdomsforbundet. Hofmo som sammen med Meyer hadde utgjort et mindretall i Ungdomsforbundets sentralstyre, hadde i omorganiseringsspørsmålet stilt seg nærmere sentralstyreflertallet. Hofmos synspunkt i dette spørsmålet hadde "druket" i debatten mellom Meyer og Ungdomsforbundets ledelse.

¹⁴⁰ Se fotnote 139.

En ensidig kampanje

I hele juni ble det i Klassekampen ført propaganda for Scheflo- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet.¹⁴¹ Hovedbudskapet var at den riktige måten å organisere partiet på, var de geografisk inndelte partiforeningene. "En slik opbygning av partiet – paa geografiske enheter – tilsvarende den oppgave et kommunistisk parti har, samler alle kommunister uten særgrupperinger og muliggjør netop de klare og enkle linjer for organisationen som er av en saa stor betydning," het det i Klassekampen i begynnelsen av juni.¹⁴² Blant Klassekampens spaltister i juni var Peder Furubotn, Ungdomsforbundets formann. Furubotn understreket at partiets omorganisering var "det viktigste og vanskeligste spørsmål som foreligger for vor bevægelse."¹⁴³ Furubotn mente mange hadde misforstått hva omorganiseringsspørsmålet handlet om. Han ønsket med sin fremstilling å gjøre dette klarere for Ungdomsforbundets medlemmer. Hans fremste poeng var at uenigheten omkring omorganiseringsspørsmålet, handlet om hvilken rolle partiet skulle spille i klassekampen. Furubotn skrev at det i debatten fantes to former for oppfatninger av hva et masseparti skulle være:

"Det ene mange medlemmer, mange navner i protokollene. Det blir vistnok et talmæssig stort parti, men et dødt partilegeme. Et protokolparti. Den andre vil samle i partiet alle som vil frigjørelsen, som er enig i de revolutionære opgaver og som vil yde arbeide. Alle medlemmer bør være med i det kollektive hjernearbeide, i fastsættelsen av partiets retningslinjer og arbeidslinjer."¹⁴⁴

Peder Furubotns synspunkter i omorganiseringsdebatten tok utgangspunkt i de ideologiske forskjellene mellom fløyene. Det originale ved Peder Furubotns innspill i debatten var at han knyttet de ulike oppfatninger i omorganiseringsspørsmålet, til ulike oppfatninger av partiets og partimedlemmenes rolle i arbeiderbevegelsens klassekamp. For Furubotn skulle partiet bestå av aktive medlemmer som ledet an i klassekampen. Mens det motsatte ville være en stor og passiv partiorganisme uten slagkraft.

Furubotn var gjennomgående negativ til Tranmæl- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet. Som formann i Ungdomsforbundet og som en sentral aktør i Scheflo- fløyen, hadde Furubotn stor autoritet blant Ungdomsforbundets medlemmer. Hans

¹⁴¹ Med unntak av Klassekampens jubileumsnummer 23. juni. Det var en markering av at Ungdomsforbundet hadde eksistert i 20 år. Fokuset i dette nummeret av Klassekampen var tilbakeblikk på Ungdomsforbundet gjennom de årene ungdomsorganisasjonen hadde eksistert. (Klassekampen 23.06.23.)

¹⁴² Klassekampen 02.06.23: 2.

¹⁴³ Klassekampen 16.06.23: 4.

¹⁴⁴ Ibid.: 4.

synspunkter omkring omorganiseringsspørsmålet ville veie tungt og forhåpentligvis bidra til å mobilisere de aller fleste innefor Ungdomsforbundets rekker til å stille seg på Scheflo-fløyens side i debatten.

I denne perioden brukte flertallet i Ungdomsforbundet Klassekampen aktivt til å forkynne Scheflo- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet. I juni var det imidlertid ikke én artikkel i Klassekampen som tok til orde for Tranmæl- fløyens standpunkt. Siden det pågikk en uravstemning i omorganiseringsspørsmålet kan man spørre seg hvorfor Tranmæl-sympatisørene i Ungdomsforbundet ikke i større grad brukte Klassekampen til å formidle sine synspunkter. Rent taktisk kunne det være fordelaktig; svarfristen for hvordan Ungdomsforbundets medlemmer stilte seg, utløp i juli. Muligens kan det knyttes til den uenigheten som hadde oppstått mellom de to fremste Tranmæl- tilhengerne i Ungdomsforbundet, Meyer og Hofmo. Kanskje vurderte de det slik at siden de ikke stod samlet i dette spørsmålet, lot de den videre debatten ligge. Eller kanskje brukte de andre organer innenfor partipressen til å formidle sine synspunkter. Uansett ble det en ensidig kampanje til Scheflo- fløyens fordel.

Oppsummering

Omorganiseringsspørsmålet hadde i denne perioden dominert debatten i partiorganisasjonen. Til grunn lå beslutningen på partiets landsmøte i februar, der man var enig om å gå helt vekk fra det kollektive medlemskapet og over til individuelt medlemskap i partiet.¹⁴⁵

Omorganiseringsspørsmålet skulle komme til å skape ny uenighet i partiets lederskap som fulgte fraksjonslinjene. 2. mai stilte partiets sentralstyre seg på Tranmæl- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet. Samtidig ble det bestemt at grunnorganisasjonene i partiet og Ungdomsforbundet skulle ta stilling til omorganiseringen av partiet før man bestemte seg for en endelig løsning. Synspunktene til grunnorganisasjonene ville bli tillagt avgjørende vekt, het det. Ungdomsforbundet hadde tidlig stilt seg på nøyaktig det samme standpunktet i omorganiseringsspørsmålet som Scheflo og Stang senere hadde lagt frem på sentralstyremøtet 2. mai. Dette førte NKUs ledelse inn i et motsetningsforhold til partiets ledelse i dette spørsmålet. I denne atmosfæren gikk Klassekampen til angrep på Tranmæl-fløyen. Den forsøkte nå å reise en ny strid i partiet og mobilisere hele ungdomsorganisasjonen for NKUs sentralstyreflertalls syn.

¹⁴⁵ Dette var også i tråd med den norske resolusjonen på den 4. verdenskongress i november/desember 1922. Der det het at DNA skulle gå fra delvis kollektivt medlemskap til individuelt medlemskap innen et år fra å med førstkommande landsmøte.

Det fulgte nå en debatt som ble ført i Klassekampen, Ungdomsforbundets hovedorgan. I Ungdomsforbundets sentralstyre ble Haakon Meyer stående alene med sin klare støtte til Tranmæl- fløyens standpunkt i omorganiseringsspørsmålet. Han hadde vist seg som den mest standhaftige støttespilleren for Tranmæl- fløyen i Ungdomsforbundets ledelse.

I Klassekampen i juni var Tranmæl- fløyens standpunkt i omorganiseringsdebatten fraværende. I stedet ble det en ensidig kampanje for Scheflo- fløyens standpunkt i dette spørsmålet. Flertallet i Ungdomsforbundets ledelse brukte hovedorganet til å propagandere for sine synspunkt i kampen mot partiflertallet.

Omorganiseringen skulle aldri bli fullført. Da partiet ble splittet i november, gikk man vekk fra å innføre det individuelle medlemskapet. Per Maurseth skriver: "I konkurransen med to andre partier ble det kollektive medlemskap heretter en umåtelig viktig ressurs, som Arbeiderpartiet forsvarte med nebb og klør mot de forente angrep fra sosialdemokrater, kommunister og partiløse."¹⁴⁶

¹⁴⁶ Maurseth 1987: 290.

Kapittel 4

Striden om EKKI- møtet i juni

Etter et EKKI- møte i Moskva i juni, hvor en norsk delegasjon hadde vært representert, blusset det opp en konflikt i det norske partiet.¹⁴⁷ Til grunn lå tildels grove angrep fra Klassekampen, Ungdomsforbundets hovedorgan, rettet mot delegasjonsflertallets opptreden på EKKI- møtet, og partiflertallets politikk overfor Komintern. Særlig gikk det ut over medlemmer i Mot Dag, i første rekke Haakon Meyer og Erling Falk, som ble utsatt for personlige angrep. Partiflertallet svarte med advarsler om sanksjoner, og et motangrep på Olav Scheflo for hans tolkning av arbeider- og bonderegjeringsparolen. Striden i det norske partiet var på nytt brakt opp i dagen.

EKKI- møtet

I slutten av mars 1923 hadde Komintern invitert det norske partiet til en samtale på et utvidet eksekutivmøte i Moskva. Møtet startet 10. juni 1923.¹⁴⁸ Den norske delegasjonen som reiste til Moskva, besto av fem representanter, der begge fløyer var representert. Martin Tranmæl, Erling Falk og Rolf Hofmo for Tranmæl- fløyen, Olav Scheflo og Peder Furubotn for Scheflo- fløyen.¹⁴⁹

Temaet på møtet skulle være styringsprinsippene innenfor Komintern. Hvor stor grad av selvstendighet skulle de nasjonale partiene ha ovenfor Kominterns sentrale organer og dets lederskap?¹⁵⁰ I tråd med Kristiania- forslaget som ble vedtatt på partiets landsmøte i februar, hadde delegasjonen med seg forslag til endringer av Kominterns statutter.¹⁵¹ Endringsforslaget gikk i hovedsak inn for å styrke de nasjonale partienes selvstendighet innenfor Komintern. Delegasjonsflertallet la frem endringsforslaget på møtet.

Men møtet hadde blitt alt annet enn en samtale for den norske delegasjonen.¹⁵² Det norske partiflertallets politiske linje ble kraftig angrepet av Kominterns lederskap, og særlig hadde det blitt rettet grove verbale angrep mot Haakon Meyer og Mot Dag- gruppen.

¹⁴⁷ Et eksekutivmøte var et lederskapsmøte i Internasjonalen. Heretter brukes også betegnelsen EKKI- møtet om dette møtet.

¹⁴⁸ Egge 1995: 86.

¹⁴⁹ DNA btn. 1923: 84.

¹⁵⁰ Egge 1995: 86.

¹⁵¹ Egge 1995: 83.

¹⁵² I den videre fremstilling benyttes hovedsaklig DNAs beretning for 1923 til å belyse hendelsene på EKKI- møtet i juni. Her legges delegasjonens flertallsberetning fra møtet til grunn. Den ble først godkjent på partiets sentralstyremøte 1. august. (DNA btn. 1923: 78-84.)

Dessuten skapte også to paroler som ble vedtatt på EKKI- møtet, arbeider- og bonderegjeringsparolen og religionsparolen, splid i den norske delegasjonen.

Arbeider- og bonderegjeringsparolen hadde til hensikt "å samle småbønderne, landarbeiderne og de byarbeidere der står utenfor det kommunistiske partiet om parti, eller i det minste å fremkalle et ønske om samarbeide."¹⁵³ Samarbeidet med småbøndene skulle legge grunnlaget for en bred regjeringsdannelse. Regjeringsmakten skulle brukes til å styrke arbeidernes organisasjoner, og svekke den borgerlige stat og rydde veien for det endelige målet, proletariatets diktatur. Imidlertid påpekte Kominterns lederskap at det knyttet seg visse betingelser til et samarbeid med småbøndene. For at det kommunistiske parti ikke skulle tape karakteren av å være et revolusjonært parti, måtte det trekkes et skarp skille mellom arbeidere og bønder. Småbøndene kunne derfor ikke bli medlemmer av partiet. "Arbeider- og bonderegjeringen skal forberede proletariatets diktatur, og dette skal utøves av det kommunistiske parti."¹⁵⁴ På EKKI- møtet delte den norske delegasjonen seg i to i synet på denne parolen. Skillet fulgte fraksjonslinjene. Delegasjonsflertallet med Tranmæl, Falk og Hofmo stilte seg negative til parolen, mens Scheflo og Furubotn sluttet opp om parolen.

Den andre parolen dreide seg om religionens plass innefor det kommunistiske partiet. Religionsspørsmålet hadde fått en sentral plass på møtet fordi et fremtredende medlem i det svenske kommunistiske partiets lederskap, Zeth Höglund, i en artikkel i forkant av eksekutivmøtet hadde uttrykt at religionen var en privatsak som verken stat eller parti hadde noe med.¹⁵⁵ På eksekutivmøtet angrep Kominterns lederskap Höglunds standpunkt i religionsspørsmålet. Slik de definerte forholdet mellom religionen og det kommunistiske partiet, var religionen slett ikke en privatsak. Det var bare den marxist- ateistiske livsanskuelse som skulle råde i det kommunistiske partiet. Her ønsket Kominterns lederskap en klar antireligiøs propaganda, men som det het, ikke en hensynsløs kampanje rettet mot religiøst orienterte enkeltmedlemmer. Det ville "ikke være klokt på det nuværende tidspunkt å igangsette en hensynsløs partimessig antireligiøs propaganda."¹⁵⁶ Igjen splittet den norske delegasjonen seg etter fraksjonslinjene. Religionsparolen fikk tilslutning fra alle eksekutivmøtets delegater, bortsett fra Höglund og Strøm i det svenske partiet, og det norske

¹⁵³ DNA btn. 1923: 83.

¹⁵⁴ DNA btn. 1923: 83.

¹⁵⁵ Klassekampen 07.07.23: 4. Se Sinovjevs uttalelser på EKKI-møtet i artikkelen "Det kommunistiske parti og religionen."

¹⁵⁶ DNA btn. 1923: 83.

delegasjonsflertallet, Tranmæl, Falk og Hofmo.¹⁵⁷ Scheflo og Furubotn sluttet opp om parolen.

På det utvidede eksekutivmøtet ble det også utarbeidet en egen resolusjon vedrørende det norske partiet og den tilspissede situasjonen der. Resolusjonen var forholdsvis forsonlig og sto ikke i stil med de kraftige angrepene Kominterns lederskap hadde rettet mot det norske delegasjonsflertallet i løpet av møtet. Overfor Mot Dag- gruppen, som hadde fått harde anklager rettet mot seg på møtet, ble det i resolusjonen i mer forsiktige ordelag uttrykt at det burde innføres "forsiktighetsregler" overfor denne gruppen, slik at den ikke utviklet seg til en lederklistet innenfor partiet.¹⁵⁸ Når det gjaldt arbeider- og bonderegjeringsparolen, tok EKKI hensyn til at delegasjonsflertallet hadde stilt seg negative til parolen. Det ble innrømmet at anvendelsen av parolen i Norge, kunne medføre visse farer og at parolen kunne føre til at det bare ble innledet et parlamentarisk samarbeid "med de reaksjonære bondepartier."¹⁵⁹ I den norske resolusjonen antydte EKKI hvordan arbeider- og bonderegjeringsparolen kunne anvendes i Norge; de rådet det norske partiet til å drive en omfattende utenomparlamentarisk virksomhet for å vinne de brede lag av bøndene på landet. På den måten kunne man unngå at samarbeidet ikke bare ble parlamentarisk, men at det ble etablert en enhetsfront mellom det kommunistiske partiet og det brede lag av småbønder. Imidlertid ble det overlatt til det norske partiet å avgjøre hvordan parolen skulle brukes. Resolusjonen oppfordret partiet til å ta dette spørsmålet opp i alle partilag utover landet og diskutere det grundig, før man traff en endelig avgjørelse på neste landsmøte.¹⁶⁰ I resolusjonen ble også forholdet mellom Ungdomsforbundet og partiet tatt opp. Det ble slått fast at Ungdomsforbundet hadde rett til å delta i de debatter som partiet førte, men at Ungdomsforbundet var underlagt partiets myndighet. Her het det: "Hvad Ungdomsforbundet angår er dette underlagt partiets politiske ledelse (...)."¹⁶¹ EKKI- møtet ble avsluttet 23. juni.¹⁶²

Hva hadde skjedd på det utvidede EKKI- møtet? For det første hadde Kominterns lederskap gått hardt ut mot det norske partiflertallet, og spesielt hadde Mot Dag- gruppen blitt utsatt for de heftigste kraftsatsene. Kominterns ledelse ønsket nok at det norske partiet i større

¹⁵⁷ Selv om den norske delegasjonen reiste hjem før resolusjonen i religionsspørsmålet hadde blitt ferdig behandlet på EKKI- møtet kom delegasjonsflertallet med en uttalelse omkring dette spørsmål. "Da delegationen maa forlate møtet før resolutionen om religionsspørsmålet optages i plenum, ønsker delegationens flertal at meddele, at det ikke kan stemme for den resolution som er fremlagt." (Åsmund Egge og Vadim Roginskij (red.), *Komintern og Norge, DNA – perioden 1919 – 1923, En dokumentasjon*, Unipub forlag 2006: 450. Dok. 264.

¹⁵⁸ Haakon Meyer, *Det Norske Arbeiderparti 1918-1924*, Det Norske Arbeiderpartis forlag, Kristiania 1924: 48.

¹⁵⁹ Meyer, DNA 1918- 1924: 50.

¹⁶⁰ Ibid.:50.

¹⁶¹ Meyer, DNA 1918-1924: 49.

¹⁶² Egge og Roginskij (red.) 2006: 449. Dok. 264.

grad skulle underordne seg deres retningslinjer og beslutninger, som hadde blitt vedtatt på møtet. Imidlertid hadde de utarbeidet en resolusjon vedrørende det norske partiet som viste en forsonlig innstilling overfor flertallet i partiet, og som overlot til det norske partiet å ta stilling til de spørsmål som hadde vært oppe til behandling på EKKI- møtet. For det andre oppstod det en uenighet innad i den norske delegasjonen i synet på to av parolene som ble vedtatt på EKKI- møtet, arbeider- og bonderegjeringsparolen og religionsparolen. Uenigheten fulgte fraksjonslinjene. Delegasjonsflertallet hadde stilt seg negative til at parolene skulle lanseres i Norge, mens mindretallet støttet opp om parolene.

Kampen om EKKI- møtet

Da den norske delegasjonen kom hjem fra eksekutivmøtet i månedsskiftet juni/juli, skulle det utarbeides en felles beretning fra det utvidete eksekutivmøtet. Spørsmålet ble behandlet av partiets sentralstyre i tre møter uten at en beretning fra EKKI- møtet ble vedtatt.¹⁶³

Delegasjonens flertall og mindretall klarte ikke å bli enige om en felles beretning.

Mindretallet, Scheflo og Furubotn, la først frem et forslag til beretning som gikk inn for at det norske partiet aksepterte alle beslutningene som hadde blitt vedtatt på EKKI- møtet.¹⁶⁴ Senere la også Falk frem et forslag til en beretning fra møtet.¹⁶⁵ Uenigheten var imidlertid ikke større enn at det på sentralstyremøtet 12. juli ble besluttet at den samlede delegasjonen skulle forsøke å komme frem til en felles beretning fra eksekutivmøtet.¹⁶⁶

14. juli blåste Klassekampen til full strid. Med redaktøren Arvid G. Hansen i spissen, gikk Klassekampen i flere artikler direkte til angrep på delegasjonsflertallets opptreden på det utvidede eksekutivmøtet og partiflertallets politikk overfor Komintern generelt. På Klassekampens første side tok Hansen opp forholdet mellom det norske partiet og Komintern.¹⁶⁷ Han gikk kraftig til angrep på det han omtalte som partiflertallets "opposisjonslinje" overfor Internasjonalesen. Det var en linje han mente partiflertallet hadde ført siden 21. desemberforslaget, og som ifølge Hansen hadde hatt skjebnesvangre konsekvenser. Arvid G. Hansen var av den oppfatning at 21. desemberforslaget og

¹⁶³ Disse tre sentralstyremøtene i partiet ble holdt 3. juli, 9. juli, og 12. juli 1923. (Egge og Roginskij (red.) 2006: 468 – 471. Dok. 272, 273, 274.)

¹⁶⁴ Dette forslaget ble lagt frem på sentralstyremøtet 9. juli. (Egge og Roginskij (red.) 2006: 469. Dok. 273.)

¹⁶⁵ Det er uklart hva forslaget Falk la frem inneholdt. Forslaget ble lagt frem på sentralstyremøtet 12. juli 1923. (Egge og Roginskij (red.) 2006: 470. Dok. 274.)

¹⁶⁶ Egge og Roginskij (red.) 2006: 470- 471. Dok. 274.

¹⁶⁷ Klassekampen 14.07.23:1-2. Artikkelen: "Partiet og Internationalen." De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt. Opplysningen om at det var Arvid G. Hansen som hadde skrevet denne artikkelen, er basert på en artikkel av Rolf Hofmo i Klassekampen 4. august. Her oppgis Arvid G. Hansen som forfatteren. (Klassekampen 04.08.23: 2.)

partiflertallets "opposisjonslinje" hadde vært en vesentlig grunn til at fascistene hadde erobret makten i Italia. Med krass penn skrev Hansen at: "Det kunde paavises hvordan den revolutionære handling av 21. december 1922 hadde hjulpet Internationalens fiender i det italienske socialistparti til at skaffe sig et flertal mot sammenslutningen med kommunisterne, hvilket i virkeligheten betød en seier for Mussolini."¹⁶⁸

Hansen fremstilte det slik at Kominterns lederskap på det utvidede eksekutivmøtet, hadde vist vilje til forsoning. Han utdypet dette ved å påpeke at Kominterns lederskap hadde tatt hensyn til medlemmene av DNA som var skeptiske til Komintern, noe ikke minst utarbeidelsen av den norske resolusjonen var et uttrykk for. Men motstanden mot Kominterns politikk hadde likevel fortsatt, mente Hansen. Her holdt Hansen først og fremst Mot Dag-gruppen og dens medlemmer ansvarlig. Hansen påpekte at Erling Falk flere ganger på eksekutivmøtet hadde opptrådt provokatorisk. Det var "som om han vilde prøve sig frem hvor langt han kunde gaa uten at bli ekskludert," skrev Hansen. Han var av den oppfatning at: "Opposisjonen mot Internationalen skal fortsættes, delvis under nye former og med nye slagord." Nå var det på tide at alle revolusjonære arbeidere måtte stille seg spørsmålet: Var "en permanent konflikt med Internationalen i arbeiderklassens interesse (...)."

Hansen fremstilte den internasjonale situasjonen slik at de reaksjonære kreftene var på fremmarsj på bekostning av arbeiderklassen og spurte: Var det riktig at det under disse omstendigheter skulle føres en "opposisjonspolitik" mot Internasjonals paroler og bestemmelser? "Er det ikke tvertom en livsnødvendighet for arbeiderklassen at styrke og sammensveise sin internationale kamporganisation og rykke videre frem paa enhetsfrontens linje for at slaa den internationale reaktion tilbake?" skrev Hansen.

Avslutningsvis uttrykte Hansen at han var overbevist om at den kommunistiske ungdommen i Norge, ikke ville kjempe mot Kominterns politikk. "Likesaa enstemmig som det svenske kommunistiske ungdomsforbunds netop avholdte kongres vil den kommunistiske ungdom i Norge stille sig bak eksekutivmøtets beslutninger (...)," skrev Hansen.

Delegasjonsflertallets opptreden på eksekutivmøtet hadde overbevist Hansen om at det var på tide å sette foten ned overfor Tranmæl- fløyen og den politikk den førte. De grove beskyldningene og krasse utfallene mot partiflertallet, samt angrepet på Erling Falk, var et uttrykk for en uforsonlig holdning overfor partiflertallet. Hansens artikkel egget til kamp mot det han mente var partiflertallets "opposisjonslinje" innenfor Komintern.

¹⁶⁸ Se fotnote 167.

I Klassekampen 14. juli fortsatte å angrepene på Mot Dag- gruppen. Klassekampen forsvarte de kraftige angrepene Kominterns lederskap hadde rettet mot Meyer på eksekutivmøtet. "Kan man saa letvint tilbakevise Zinovjevs kritikk som <<uberettiget>>? Vi mener nei," het det.¹⁶⁹ Deretter ble det trukket frem flere eksempler på hvordan Meyer ved en rekke anledninger hadde opptrådt i partistriden det siste halve året. Siden 21. desemberforslaget hadde Meyer gått "længer end nogen anden i sine angrep paa Internationalen og de russiske kommunister."¹⁷⁰ Blant annet ble det påpekt en episode som nylig skulle ha inntruffet på et ferie- og studiekurs på Bjørgsæter, en partiskole hvor Meyer hadde vært foreleser.¹⁷¹ Meyer skulle der ha karakterisert "de russiske kommunister som forrædere mot arbeiderklassen (!!!)."¹⁷² Aksel Zachariassen, som var skolens bestyrer, hadde måttet gripe inn i Meyers forelesning. Det ble konkludert med at Haakon Meyer var en mann "som ikke skyr noget middel naar det gjælder at komme Internationalen [til livs], at undergrave den paa alle maater."¹⁷³

Det er grunn til å tro at angrepet på Meyer fra Kominterns lederskap på eksekutivmøtet, kom beleilig for Klassekampens redaksjon. Som vi har sett, hadde Meyer og flertallet i Ungdomsforbundets ledelse, allerede flere ganger før det utvidede eksekutivmøtet, vært i heftige konfrontasjoner. Meyer var blitt den fremste talsmannen for Tranmæl- fløyens standpunkt i Ungdomsforbundet. Ved å fortsette angrepene på ham, grep Klassekampen og Arvid G. Hansen muligheten til å svekke Meyers posisjon i Ungdomsforbundet ytterligere.

14. juli gikk også Klassekampen til angrep på det standpunktet det norske delegasjonsflertallet hadde tatt til religionsparolen på eksekutivmøtet. Slik Klassekampen uttrykte det skulle det nå reises en kampanje "i religionens hellige navn, bygget paa den forutsætning at der ikke eksisterer nogen marxistisk verdensanskuelse for et kommunistisk parti i Norge, at religionen er partiet uvedkommende."¹⁷⁴ I Klassekampen ble det imidlertid fremhevet at holdningen til religionen i det norske partiet, før det utvidede eksekutivmøtet, generelt hadde vært en annen også i Tranmæl- fløyen. Klassekampen viste blant annet til en lederartikkel i Arbeiderbladet 6. juni.¹⁷⁵ Slik Klassekampen fremstilte det hadde det her

¹⁶⁹ Klassekampen 14.07.23: 6. Artikkel: "Uforskammede angrep."

¹⁷⁰ Ibid.: 6.

¹⁷¹ Feriekurset på Bjørgsæter ble holdt i perioden 17. juni- 2. juli. (Klassekampen 28.07.23: 3.)

¹⁷² Klassekampen 14.07.23: 6. Artikkel: "Uforskammede angrep."

¹⁷³ Ibid.: 6. I klamme min tilføyelse. Opprinnelig stod det "tillivs."

¹⁷⁴ Klassekampen 14.07.23: 4.

¹⁷⁵ I juni 1923, hadde partiets hovedorgan, Social- Demokraten, byttet navn til Arbeiderbladet. Slik det fremstilles i Klassekampens artikkel virker det som om Klassekampens redaksjon anså partiets hovedorgan Arbeiderbladet hovedsakelig å være Tranmæl- fløyens talerør. Martin Tranmæl var redaktøren av avisen.

kommet frem en svært kritisk holdning til den norske statskirken og dens ledere.¹⁷⁶ Imidlertid hadde det norske delegasjonsflertallet med Mot Dag- gruppen i spissen, gått mot religionsparolen på eksekutivmøtet. "Det skal bli interessant at se en mand som Falk, som aapent vedkjender sig at han ikke har nogen religion, begynde korstoget for kristendommens sak," skrev Klassekampen.¹⁷⁷

Klassekampens fremstilling av det som ble utlagt som Tranmæl- fløyens dobbeltholdning i religionsspørsmålet, hadde til hensikt å vise at Tranmæl- fløyen brukte religionsspørsmålet til å reise strid mot Internasjonalen. Igjen rettet Klassekampen hovedsakelig skytset mot gruppen Mot Dag og dens medlemmer, som ble holdt ansvarlig for å ha stått i spissen for delegasjonsflertallets standpunkt i religionsspørsmålet på eksekutivmøtet. Denne taktiske dimensjonen ble tydeliggjort av at Hans Heggum, en tidligere representant i Ungdomsforbundets sentralstyre, allerede 7. juli hadde tatt opp religionsspørsmålet til drøftelse i Klassekampen. Her hadde Heggum rettet skytset mot Zeth Höglunds artikkel og hans standpunkt i religionsspørsmålet. Höglund hadde ifølge Heggum "indtat en stilling, som falder nøiagtig sammen med den værste opportunisme, den mest banale forfusking av marxismen (...)." ¹⁷⁸ I "forlengelsen" av denne artikkelen gikk Heggum 14. juli direkte til angrep på Mot Dag- gruppen. "Den intellektuelle <<Mot Dag>> gruppe under sin nuværende ledelse, staar i den skarpeste opposition til Den kommunistiske Internationale (...)," skrev Heggum. ¹⁷⁹ Heggums artikkel føyde seg dermed inn i rekken av artikler i Klassekampen 14. juli, som både gikk til angrep på partiets flertall og Mot Dag- gruppens medlemmer, og stilte spørsmålsteget ved partiflertallets og motdagistenes egentlige hensikter i religionsspørsmålet.

I nok en artikkel i Klassekampen 14. juli, fikk Falk rettet skytset mot seg. Ifølge Klassekampen hadde han på eksekutivmøtet annonsert muligheten for å splitte det norske partiet. ¹⁸⁰ Samtidig ble det fremhevet at delegasjonsmindretallet, Scheflo og Furubotn, hadde gått inn for en bevarelse av partiets enhet. Slik artikkelen fremstilte det, hadde Scheflo uttalt: "Vi haaber at vor fraktion, hvis fraktionskampene skulde forsætte, vil seire paa det næste landsmøte. Men hvis ikke, saa vil vi ikke forlate partiet." ¹⁸¹ Mens Furubotn skulle ha uttalt:

¹⁷⁶ Ifølge Klassekampen handlet artikkelen i Arbeiderbladet om et bispevalg.

¹⁷⁷ Klassekampen 14.07.23: 4.

¹⁷⁸ Klassekampen 07.07.23: 4.

¹⁷⁹ Klassekampen 14.07.23: 6. Artikkel: "Det kommunistiske parti og religionen."

¹⁸⁰ Klassekampen 14.07.23: 3.

¹⁸¹ Ibid.: 3.

"Jeg kan i det norske ungdomsforbunds navn [uttale] at det ser sin oppgave i at forhindre en [splittelse]. Vi vil gjøre alt for at forhindre en løsrivelse fra Komintern."¹⁸²

Mens Falk altså nærmest skulle ha gått inn for splittelse av det norske partiet på eksekutivmøtet, hadde delegasjonsmindretallet derimot gått inn for en bevarelse av partiets enhet. Det er nærliggende å tro at Klassekampens redaksjon hadde til hensikt å skape et inntrykk av at Falk, på vegne av delegasjonsflertallet, hadde ført en noe nær uforsonlig opposisjonslinje overfor Internasjonale på eksekutivmøtet.

Hvorfor gikk Klassekampens redaksjon 14. juli, så kraftig til angrep på delegasjonsflertallets opptreden på eksekutivmøtet? Det er grunn til å tro at med 14. julinummeret av Klassekampen, så Ungdomsforbundets ledelse, med Arvid G. Hansen i spissen, muligheten til å gjenreise striden i sin fulle bredde. Hendelsene på det utvidede eksekutivmøtet hadde ført til politisk uenighet mellom Tranmæl- fløyen og Scheflo- fløyen i den norske delegasjonen. Denne politiske uenigheten hadde imidlertid ikke vært større enn at det på partiets sentralstyremøte 12. juli, ble gitt uttrykk for at de to fraksjonene skulle forsøke å komme frem til en felles beretning fra møtet. I denne situasjonen gikk Klassekampen til frontangrep på delegasjonsflertallets opptreden på EKKI- møtet, og mer generelt på partiflertallets politiske linje overfor Komintern. Man hadde tidligere erfart at tranmælittens posisjon i partiet ble svekket om det ble sådd tvil om deres vilje til å videreføre Komintern-medlemskapet, slik det hadde skjedd i desember 1922.¹⁸³ Nå forsøkte man seg åpenbart på samme taktikk for å styrke Scheflo- fløyens posisjon i partiet. Trolig startet man en prosess for å holde striden gående frem mot neste landsmøte i 1925.¹⁸⁴

Som sagt var det Mot Dag gruppen, og særlig Falk og Meyer, som ble utsatt for de heftigste angrepene, mens Tranmæl ikke ble angrepet spesielt, kun implisitt som en del av delegasjonsflertallet. Mye tyder på at dette var knyttet til taktiske hensyn. Tranmæl hadde en sterk posisjon i den norske partiorganisasjonen. Han hadde meget stor innflytelse blant partiets medlemmer. Det er derfor ikke urimelig å tro at Klassekampens redaksjon, som nå hadde til hensikt og mobilisere hele Ungdomsforbundet til et oppgjør med partiflertallet, ønsket å gå frem med forsiktighet overfor Tranmæl. Et direkte angrep på ham kunne medføre at flere av Ungdomsforbundets medlemmer, ville vende seg mot Ungdomsforbundets ledelse og deres konfrontasjonslinje overfor partiflertallet.

¹⁸² Klassekampen 14.07.23: 3. De to ordene i klamme er min tilføyelse. Opprinnelig stod det "uttae" og "spittelse".

¹⁸³ Per Maurseth fremstiller det slik at da problemstillingen om et fortsatt medlemskap i Internasjonale ble skjøvet i forgrunnen i kjølvannet av 21. desemberforslaget, styrket Scheflo- fløyen sin stilling i partiet. (Maurseth 1972: 179.)

¹⁸⁴ J. Bjørgum påpeker at neste landsmøte etter planen skulle holdes i 1925. (J. Bjørgum 2004: 301.)

Til slutt kan det være på sin plass å fremheve Arvid G. Hansens rolle. I forbindelse med Klassekampens kraftige angrep på partiflertallet 14. juli, hadde han både som redaktør og med sine artikkelbidrag, stått i spissen for disse. I forbindelse med partiets og Ungdomsforbundets landsmøter hadde han markert seg som en av de fremste talsmennene for Internasjonalen i det norske partiet. Senere, hadde han som sentralstyremedlem i Ungdomsforbundet og ny redaktør i Klassekampen, fortsatt denne linjen. Arvid G. Hansen fremstod nå mer og mer som den kanskje fremste ubetingede Komintern- tilhengeren i Ungdomsforbundet, ja, i hele partiorganisasjonen. Nå så det ut til at han gikk inn for å mobilisere Ungdomsforbundets medlemmer til en direkte konfrontasjon med det han kalte partiflertallets "opposisjonslinje" innenfor Komintern.

Reaksjoner på Klassekampens angrep, partistriden tilspisses

Reaksjonene på angrepene Klassekampen hadde rettet mot Tranmæl- fløyen og enkelte av dens medlemmer, lot ikke vente på seg. Allerede 16. juli ble det på et fellesmøte mellom kretsstyret og lagsformennene i Kristiania krets av NKU, med 11 mot 2 stemmer, vedtatt en uttalelse som kraftig kritiserte Klassekampen av 14. juli og flere av artiklene der.¹⁸⁵ Slik det ble fremstilt i den vedtatte uttalelsen, var kretsstyreflertallet i Kristiania- kretsen av den oppfatning at angrepene i Klassekampen var "direkte partiskadelige og utslag av rendyrkede fraksjonsinteresser."

Flertallet i Kristiania- kretsen var også av den oppfatning at de personlige angrepene Klassekampen hadde rettet mot Haakon Meyer 14. juli, var urettmessige. I uttalelsen som ble vedtatt på møtet, het det: "Det angrep som her blir rettet mot Haakon Meyer kan bare bli mottatt med forbitrelse av alle som kjenner ham som en aktiv arbeider for bevegelsen."

Det var for så vidt ikke overraskende at Kristiania- kretsen i Ungdomsforbundet gikk hardt ut og kritiserte Klassekampens redaksjon for de kraftige angrepene den hadde rettet mot partiflertallet 14. juli. Som tidligere nevnt, sto Ungdomsforbundets mindretall og Tranmæl- sympatisørene sterkest i Kristiania- kretsen. Forsvaret av Meyer var heller ikke overraskende. Han var Tranmæl- fløyens fremste talsmann i Ungdomsforbundet. En uttrykt støtte til ham fra Kristiania- kretsen var derfor som forventet.

På møtet 16. juli hadde også Carsten O. Aasebøe lagt frem en alternativ uttalelse til avstemning, som hadde blitt nedstemt med 11 mot 2 stemmer. I denne uttalelsen het det: "Møte av lagsformændene i Kristiania kreds (...) indrømmer forbundets og

¹⁸⁵ Klassekampen 28.07.23: 7. Artikkel: "Kristiania kreds slaar kreds om Haakon Meyer." De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

<<Klassekampen>>s soleklare ret og pligt til at følge de retningslinjer som forbundets sidste landsmøte med stort flertal vedtok, og vil med hensyn til angrepene paa Haakon Meyer intet uttale før saken er helt opklaret."¹⁸⁶

Uttalelsen hadde til hensikt å legitimere angrepene Klassekampen hadde rettet mot partiflertallet, ved å vise at angrepene var i tråd med de retningslinjer som hadde blitt vedtatt på Ungdomsforbundets landsmøte, og at Klassekampen dermed hadde fulgt en rettmessig praksis.

Rett etter Klassekampens angrep på partiflertallet, ble det på et sentralstyremøte i Ungdomsforbundet lagt frem en erklæring fra sentralstyremindretallet som protesterte mot artiklene i Klassekampen av 14. juli.¹⁸⁷

I erklæringen ble det understreket at Ungdomsforbundets sentralstyremindretall ved flere anledninger, fra og med Ungdomsforbundets landsmøte i mars, hadde påpekt at Ungdomsforbundets sentralstyreflertall hadde ført en "organisert opposisjonspolitikk overfor partiet."¹⁸⁸ Imidlertid var det Klassekampens redigering erklæringen hovedsakelig protesterte mot. Det ble uttrykt at Klassekampen av 14. juli fullt ut bekreftet de oppfatninger Ungdomsforbundets sentralstyremindretall hadde fått av Klassekampens redaksjon, som var å "organisere ungdomsforbundet til kamp mot partiet."¹⁸⁹ Da denne kampen i tillegg ble ført på det mest uærlige vis, anså sentralstyremindretallet det hele for å være partiskadelig. Derfor "forbeholder mindretallet i ungdomsforbundets sentralstyre sig ret til at anmode partiets sentralstyre om at gripe ind og foreta forholdsregler overfor <<Klassekampen>>s redaksjon."¹⁹⁰

Bak erklæringen stilte også deler av partiets lederskap seg, blant andre partiets formann, Oscar Torp, og generalsekretæren, Einar Gerhardsen.¹⁹¹ Det at flertallsmedlemmer i partiets ledelse markerte at de stilte seg bak protesten sammen med Ungdomsforbundets sentralstyremindretall, var en advarsel til Klassekampens redaksjon om at de nå hadde strukket strikken til bristepunktet for hva flertallet i partiets ledelse kunne godta uten å foreta seg noe overfor avisen.

Etter advarslene fra partiets ledelse og protesten fra Kristiania- kretsen av NKU, fortsatte allikevel Klassekampen, å føre en klar antireligiøs propaganda i sine spalter. I Klassekampen 21. juli ble Ungdomsforbundets medlemmer oppfordret til å fortsette å ta

¹⁸⁶ Se fotnote 185.

¹⁸⁷ Det er uklart når dette sentralstyremøte i Ungdomsforbundet ble avholdt. Men erklæringen stod på trykk i Klassekampen av 21. juli. Det betyr at sentralstyremøtet må ha funnet sted engang mellom 14. juli og 21. juli.

¹⁸⁸ Klassekampen 21.07.23: 6.

¹⁸⁹ Ibid.: 6.

¹⁹⁰ Ibid.: 6.

¹⁹¹ Oscar Torp satt i Ungdomsforbundets sentralstyre som partiets representant. Einar Gerhardsen var vararepresentant. (DNA btn. 1923: 5.)

"kampen op mot de opportunistiske tendenser som har vaaget sig frem paa overflaten i partiet i anledning av eksekutivmøtets resolution om religionen."¹⁹² Også Falks opptreden på eksekutivmøte ble på nytt tatt opp. Uten at det kan sies at det her hadde blitt rettet et direkte angrep på Falk, er det ikke urimelig å mene at artikkelen hadde til hensikt å fremstille Falks opptreden på eksekutivmøtet som negativ.¹⁹³

Klassekampen hadde fortsatt sin påbegynte antireligiøse propaganda. Generelt synes det allikevel som om Klassekampens redaksjon nå tonet ned noe av den aggressive linjen avisen hadde lagt seg på 14. juli. Det knyttet seg trolig til taktiske hensyn. Grunnen var øyensynlig at partiets ledelse hadde rettet en advarsel mot den måten Klassekampen hadde ført kampen mot partiet på.

Den kampanjen Klassekampen hadde satt i gang mot partiflertallet etter eksekutivmøtet, hadde også frembrakt reaksjoner i partipressen. Det hadde blant annet blitt rettet anklager mot Klassekampen om at den reiste ny strid i partiet. Klassekampen slo tilbake mot anklagene. På avisens første side 28. juli het det: "Vi er blit beskyldt for at ha reist en ny strid i partiet. Vi har ikke reist nogen ny strid."¹⁹⁴ Klassekampen påpekte videre at det etter eksekutivmøtet hadde vært "signaler" som tydet på at det norske partiflertallet ville følge opp den "opposisjonelle" linjen delegasjonsflertallet hadde fulgt på det utvidede eksekutivmøtet. Slik Klassekampen fremstilte det hadde det i Arbeidebladet blitt skrevet en rekke artikler som "utrydder enhver tvil om" at arbeider- og bonderegjeringsparolen og religionsparolen ville bli forkastet på neste landsmøte. Klassekampen konkluderte med at "den taktik partiflertallet med Falk i spidsen nu følger, er langt farligere for vort partis reelle og formelle medlemsskap i Internationalen end desperadotaktikken av 21. december." Til slutt i artikkelen ble det fremhevet at ungdommen forstod denne situasjonen og at den sikkert ville "ta kampen op for Internationalens beslutninger, ta kampen op for dens paroler, ta kampen op mot alt og alle som vil svække det eneste fundament for enhver virkelig revolutionær fremrykning."

Budskapet i artikkelen var klart, den såkalte "opposisjonelle linjen" partiflertallet førte overfor Internasjonalen, satte det norske partiets medlemskap i Internasjonalen i fare; og den bar bud om at Ungdomsforbundets hovedorgan ville forsette på den vei den hadde slått inn på etter eksekutivmøtet, noe som betydde en åpen kamp mot partiflertallets "opposisjonslinje".

¹⁹² Klassekampen 21.07.23: 7.

¹⁹³ Klassekampen 21.07.23: 2. Artikkelen fremstilte blant annet Sinovjevs verbale angrep på Falk på eksekutivmøtet.

¹⁹⁴ Klassekampen 28.07.23: 1- 2. Artikkel: "Hvem reiser strid i partiet?" De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

I Klassekampen 28. juli ble også Haakon Meyers opptreden på feriekurset på Bjørgsæter tatt opp på nytt. For det første ble det offentliggjort et brev fra Aksel Zachariassen til Klassekampens redaktør, Arvid G. Hansen. Her påpekte Zachariassen at episoden på Bjørgsæter hadde blitt fremstilt feilaktig i Klassekampen.¹⁹⁵ Zachariassen presiserte at Meyer ikke hadde karakterisert de russiske kommunister slik det hadde kommet til uttrykk. Heller ikke den måten han selv var blitt fremstilt på, var riktig. Det "forekom intet i forelæsningsene som nødvendiggjorde indgripen eller protest fra min side," skrev Zachariassen. I brevet understreket han imidlertid at han var uenig i de oppfatninger Meyer hadde forfektet omkring forholdene i det russiske partiet. Zachariassen skrev: "Om de ting var der i forbindelse med forelæsningsen en kort diskusjon hvori ogsaa jeg deltok."

Zachariassens formål med brevet, var å tone ned det han mente var en feilaktig fremstilling av hva som hadde skjedd på Bjørgsæter. Arvid G. Hansen var tydeligvis av en annen oppfatning. I en kommentar til Zachariassens brev henviste han til to av studentene på feriekurset og deres redegjørelser, som ble offentliggjort i det samme nummeret av Klassekampen 28. juli. "Deres utsagn lar sig ikke bortforklare," skrev Hansen.

De to studentene var Erling Bentzen og Rolf Nilsen. Begge kom med kraftig kritikk av Meyers opptreden på feriekurset.¹⁹⁶ Erling Bentzen fremholdt at Meyer hadde kommet med kritiske uttalelser omkring forholdet mellom de russiske arbeiderne og det russiske kommunistpartiet. Meyer hadde uttalt at den russiske arbeiderklasse hadde blitt "sat utenfor enhver indflydelse." Slik Bentzen fremstilte det, hadde Meyer konkludert med at: "Det var et rent partidiktatur og intet klassesdiktatur." Bentzen fremhevet at flere av elevene hadde reagert på Meyers fremstilling av de russiske forhold. "Som rimelig kan være oponerte endel av kursets elever mot en slik fremstilling," skrev han. Avslutningsvis påpekte Bentzen at også skolens bestyrer, Aksel Zachariassen, hadde involvert seg i debatten som fulgte, og kritisert Meyers uttalelser.

Rolf Nilsen fremhevet først og fremst den oppbrakte stemningen Meyer hadde skapt blant kursets studenter med sin karakteristikk av det russiske kommunistpartiet. Også Nilsen kommenterte Zachariassens opptreden under Meyers forelesning. Han hadde kommet inn fra et siderom og avbrutt Meyer. Hele episoden hadde gjort "et meget pinlig indtryk paa elevene," skrev Nilsen.

¹⁹⁵ Klassekampen 28.07.23: 3. Artikkel: "Hr. redaktør!" De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

¹⁹⁶ Klassekampen 28.07.23: 3. Artikkel: "Et <<meget nyttig>> partimedlem." De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

I en kommentar til Bentzens og Nilsens redegjørelser konkluderte Klassekampens redaksjon med at Meyer på feriekurset dermed hadde "fremstillet de russiske kommunister som klasseforrædere."¹⁹⁷

Det betydde at Klassekampens redaksjon fortsatte sine angrep på Meyer. Intensjonen med angrepet virket å være det samme nå som tidligere. Det handlet om å vingeklippe Haakon Meyer for all politisk legitimitet i Ungdomsforbundet, og å svekke hans innflytelse der.

Etter at Klassekampen hadde gått til angrep på partiflertallet 14. juli, hadde nå partistriden på nytt blusset opp. Det hadde kommet reaksjoner fra ledelsen i Kristiania-kretsen av NKU, mindretallet i Ungdomsforbundets ledelse, flertallet i partiets lederskap og Arbeiderbladet mot den måten Klassekampen hadde gått til angrep på partiflertallet på. Klassekampen aktet ikke å gi seg og forsvarte angrepene. Den fortsatte angrepene på Meyer, og opprettholdt sin antireligionskampanje. Dessuten forsikret den om at den ville fortsette å føre en kamp mot partiets flertall selv om den nå hadde tonet ned de krasseste utfallene.

Arbeider- og bonderegjeringsparolen

Våren 1923 hadde Olav Scheflo skrevet to artikler om arbeider- og bonderegjeringsspørsmålet i partiets tidsskrift, Det 20. Aarhundrede.¹⁹⁸ Scheflo hadde lagt frem sine synspunkter om hvordan arbeider- og bonderegjeringsparolen burde anvendes i Norge. Slik Scheflo hadde fremstilt det, måtte anvendelsen av parolen skje ved at det ble tatt initiativ til et samarbeid med de aktuelle partier på Stortinget. Scheflo hadde skrevet: "Hvor finder vi disse grupper? Først og fremst naturligvis i det socialdemokratiske parti, dernest i venstrepartiet og endelig i bondepartiet."¹⁹⁹

Imidlertid hadde Scheflo understreket at man ikke skulle innlede et samarbeid med Venstre og Bondepartiet, fordi disse to partiene var infisert av borgerlig tankegods. Derimot ville et initiativ til samtaler om samarbeid sannsynligvis føre til splid innad i de to partiene, og dette ville være til fordel for DNA.²⁰⁰

Slik Scheflo la det frem skulle arbeider- og bonderegjeringsparolen først og fremst anvendes for å føre en parlamentarisk manøvreringspolitikk. Dette for å svekke de borgerlige partiene, styrke DNA og rydde vei for en arbeider- og bonderegjering. For Scheflo var det primært i parlamentet kampen skulle stå.

¹⁹⁷ Se fotnote 196.

¹⁹⁸ Scheflos artikler om dette spørsmålet stod på trykk i Det 20. Aarhundrede 20. april, og 30. mai 1923.

¹⁹⁹ Det 20. Aarhundrede 30.05.23. Artikkel: "Politiske signaler."

²⁰⁰ Ibid.

I Klassekampen 28. juli gikk Haakon Meyer til angrep på Scheflo og hans standpunkt omkring arbeider- og bonderegjeringsparolen. Slik Meyer oppfattet det, var kjernen i Scheflos budskap den at DNA skulle søke en "snarest mulig erobring av magten. Og magten vil si regjeringsmagten."²⁰¹ Meyers oppfatning var at "den nye retning" i Arbeiderparti, som også Scheflo hadde tilhørt, tradisjonelt hadde forfektet det standpunkt at "al sand kamp, al egentlig magtkamp [var] den klassekamp som foregaar utenom parlamentet."²⁰² Slik Meyer så det var Scheflos utspill en grundig feilvurdering. Den "parlamentariske regjeringsmagt for et revolutionært parti, har intetsomhelst med reel magtovertagelse at gjøre og allerminst om det skal ske i samarbeide med deler av borgerskapet."²⁰³

Meyer pekte på at også Moskva-tesene fra 1920 hadde understreket at all parlamentarisk virksomhet skulle underordnes den utenomparlamentariske virksomheten. Nå i 1923 betydde plutselig en "andel i den parlamentariske regjering, andel i den politiske ledelse, i den privatkapitalistiske stat den egentlige magtovertagelse for kommunistene!"²⁰⁴

Haakon Meyers angrep på Scheflo og hans standpunkt omkring arbeider og bonderegjeringsparolens anvendelse i Norge, var et svar fra Tranmæl- fløyen på angrepet fra Klassekampen av 14. juli. Her kan trekkes en parallell til angrepene Tranmæl hadde rettet mot Scheflo våren 1922 i forbindelse med voldgiftssaken.²⁰⁵ Scheflo hadde gått inn for å akseptere tvungen voldgift, noe som brøt med partiets og fagbevegelsens tradisjonelle holdning. Både Scheflo- fløyen og Tranmæl- fløyen hadde tilhørt "den nye retning", som kom til makten i DNA i 1918. De hadde det til felles at de så den utenomparlamentariske kampen som viktigst, der et kjernepunkt nettopp hadde vært kampen mot reformismen, som de mente ikke hadde gitt tilstrekkelige resultater for arbeiderne i lønnskampen. Det at Meyer nå fremhevet at Scheflo først og fremst hadde argumentert for en parlamentarisk anvendelse av denne parolen, betydde at Meyer sannsynligvis ønsket å fremheve at Scheflo, det vil si Scheflo- fløyens leder, stod for en reformistisk linje i dette spørsmålet. Angrepet var derfor et forsøk på å svekke Scheflos innflytelse i Ungdomsforbundet.

I en kommentar til Meyers kritikk av Scheflo påpekte Klassekampens redaksjon at de ikke fant det nødvendig å ta opp til diskusjon det de mente var bevisst feilaktig fremstilling av Scheflos politiske standpunkter omkring arbeider- og bonderegjeringsparolen. De så det som

²⁰¹ Klassekampen 28.07.23: 5.

²⁰² Klassekampen 28.07.23: 6. I klamme min tilføyelse. Opprinnelig stod det "er".

²⁰³ Ibid.: 6.

²⁰⁴ Ibid.: 6.

²⁰⁵ J. Bjørgum 2002: 114- 117.

meningsløst å diskutere arbeiderklassens kampproblemer med en person som brukte partiskolene "som forum for den mest raffinerte antikommunistiske propaganda (...)." ²⁰⁶

I det samme nummer av Klassekampen tok også Peder Furubotn opp spørsmålet omkring parolen arbeider- og bonderegjering: Var parolen reformistisk eller revolusjonær? ²⁰⁷ For å kunne vurdere denne problemstillingen mente Furubotn at man måtte ha klart for seg hvorvidt det borgerlige demokrati hadde utspilt sin rolle: "Om vi er kommet til den etappe i utviklingen – oppløsning av borgersamfundet (...)." Slik han fremstilte det, tydet mye på at det var det borgerlige demokrati i ferd med å gjøre. "Overalt, hvor vi vender os ser vi hvordan demokratiet luter mot avgrunden," skrev Furubotn.

Slik Furubotn så det var de reaksjonære kreftene på fremmarsj på bekostning av det borgerlige demokratiet. Snart var det punktet nådd der de reaksjonære kreftene ville forsøke seg på et statskupp, skrev han. Derfor stod arbeiderklassen "mellem sit eget diktatur eller det reaktionære borgerskaps diktatur. Nogen mellem vei er ikke mulig."

Det var i dette politiske klima Furubotn mente at man måtte stille seg spørsmålet om hvordan arbeider- og bonderegjeringsparolen ville fungere. Han skrev: "Kommer parolen til at paaskynde det reaktionære borgerskaps diktatur eller arbeiderklassens diktatur?"

Slik Furubotn uttrykte det, ville parolen være i arbeiderklassens interesse. "Parolen Arbeider- og bonderegjering er den logiske utvikling av enhetsfronttaktikken. Under denne parolen maa kommunistene samle arbeiderklassen og de bredeste masser til kamp mot reaktionen og fascismen," skrev han. Furubotn understreket imidlertid at parolen ikke var uten risiko. Det måtte stilles strenge krav til partiets medlemmer om "revolutionær klarhet." Slik Furubotn fremstilte det, handlet det om at arbeider- og bonderegjeringsparolen hele tiden måtte stå i det kommunistiske partiets regi. Da ville partiet kunne bruke "regjeringsmagten som et støttepunkt for arbeiderklassens fremrykning – mot arbeiderklassens diktatur." Furubotn konkluderte med at veien til arbeiderklassens diktatur derfor gikk gjennom arbeider- og bonderegjeringsparolen. "De elementæreste opgaver for en arbeiderregjering maa bestaa i at bevæbne arbeiderklassen, at avvæbne de borgerlige kontrarevolutionære organisationer, at indføre kontrol med produktionen, at lægge skatternes hovedbyrder over paa de rikes skuldre (...)," skrev han.

Forskjellen i standpunkt mellom Scheflo og Furubotn om hvordan arbeider- og bonderegjeringsparolen skulle anvendes, må fremheves. Mens Scheflo hovedsakelig hadde

²⁰⁶ Klassekampen 28.07.23: 6.

²⁰⁷ Klassekampen 28.07.23: 4. Artikkel: "Reformisme – Arbeider- og bonderegjering – Revolution." De videre sitater her hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

argumentert for en parlamentarisk manøvreringspolitikk i dette spørsmål, var budskapet i Furubotns artikkel at partiet skulle være drivkraften i arbeider- og bonderegjeringsparolen. Dessuten la Furubotn vekt på den utenomparlamentarisk praktiske anvendelsen av parolen. Dette var i tråd med Internasjonalens oppfatninger og en støtte til arbeider- og bonderegjeringsparolen anvendelse slik Kominterns lederskap hadde gått inn for, både gjennom det forslag Bukharin hadde lagt frem på landsmøtene i februar og mars, og på EKKI-møtet i juni. Det er ikke usannsynlig å tro at hensikten med Furubotns artikkel var å gi politisk kredibilitet til arbeider- og bonderegjeringsparolens anvendelse i Norge. Trolig var Furubotn kommet på banen for å veie opp for den kritikken Haakon Meyer hadde rettet mot Scheflo og hans standpunkt i dette spørsmål. Det handlet om å rydde opp i den forvirring Scheflo hadde skapt gjennom sin formidling av hvordan parolen skulle forstås. For Scheflo sin del, synes han derfor å stå alene om sin parlamentariske tolkning av hvordan arbeider- og bonderegjeringsparolen skulle anvendes i Norge, også blant sine meningsfeller i partiet.

Det kan virke som det ikke bare var partiflertallet og Tranmæl- sympatisører som hadde reagert på Klassekampens virksomhet den siste tiden. I Klassekampen 4. august kom det frem at det trolig hadde blitt rettet kritikk fra Scheflo- tilhengere mot den måte Klassekampen gikk frem på overfor partiflertallet. Etter alt å dømme mente kritikerne at striden bidro til at partiet ble svekket.²⁰⁸ Svaret fra Klassekampens redaksjon var krystallklart: "Vi tror, at disse kamerater er paa gal vej, hvis de tror, at man likviderer en idékamp. En idékamp utkjæmper man (...)." ²⁰⁹ Deretter kom artikkelen inn på hvorfor Klassekampens redaksjon førte kamp mot partiflertallet. Kristiania- forslaget, som var partiflertallets politiske plattform, var ikke annet enn "en samling reservationer og indirekte beskyldninger mot Den kommunistiske Internationale og dens prinsipper."²¹⁰ På Ungdomsforbundets landsmøte hadde Bukharins forslag seiret. "«Klassekampen» maa naturligvis følge de retningslinjer som forbundets landsmøte med stor[t] flertal vedtok," het det.²¹¹ Kritikken som trolig hadde kommet fra egne rekker var et signal om at måten Klassekampen og flertallet i Ungdomsforbundets ledelse nå gikk frem på overfor partiflertallet, var noe ikke alle Scheflo-tilhengerne i ungdomsorganisasjonen var like begeistret over.

Mindretallet i Ungdomsforbundet hadde fått liten spalteplass den siste tiden. 4. august slapp imidlertid mindretallet på nytt til i Klassekampens spalter. Det ble offentliggjort en

²⁰⁸ Klassekampen 04.08.23: 1.

²⁰⁹ Ibid.: 1.

²¹⁰ Ibid.: 1.

²¹¹ Ibid.: 1. I klamme, min tilføyelse.

artikkel av Rolf Hofmo.²¹² Her kritiserte han Ungdomsforbundets ledelse og Klassekampen for den måten de førte kampen mot partiflertallet på. Særlig rettet Hofmo skytset mot Arvid G. Hansen og Peder Furubotn, som han mente hadde vært toneangivende i denne prosessen. Mens Hansen hadde vært fremtredende i kraft av sin posisjon som redaktør i Klassekampen, fremstilte Hofmo det slik at Furubotn hadde brukt sin autoritet i sentralstyret. Det sistnevnte gjaldt en episode som skulle ha inntruffet på et sentralstyremøte i Ungdomsforbundet 11. juli. På møtet hadde Klassekampens innhold av 14. juli blitt behandlet. Ifølge Hofmo hadde han blitt sensurert av Furubotn og sentralstyreflertallet. Hofmo hadde skrevet en artikkel som blant annet tok til motmæle mot mange av de påstander som ble rettet mot partiflertallet i dette nummeret av Klassekampen. Blant annet påstandene som ble rettet mot Haakon Meyer og hans opptreden på feriekurset på Bjørgsæter. Ungdomsforbundets sentralstyreflertall hadde imidlertid besluttet å utsette offentliggjørelsen av artikkelen etter at Furubotn hadde fremmet et forslag om dette. "Det er vel første gang at et centralstyre har benyttet sin magt til at hindre at folk med en motsat opfatning faar ta til gjenmæle mot allerede offentliggjorte angrep," skrev Hofmo.²¹³

Hofmo bestred også Klassekampens fremstilling av Erling Falks opptreden på eksekutivmøtet i Moskva. Hofmo påpekte at Furubotn hadde lagt frem en beretning på sentralstyremøtet hvor det fremgikk at det var Fredrik Strøm, et medlem av den svenske delegasjonen, som hadde kommet inn på spørsmålet om en splittelse av det norske partiet, og ikke Falk. "Er det Strøm eller Falk som har slaaet paa muligheten av en sprængning av Det norske Arbeiderparti? <<Klassekampen>> hævder, at Falk har gjort det. Furubotn hævder at Strøm har gjort det. Scheflo har bekræftet at Furubotns fremstilling er riktig," skrev Hofmo.²¹⁴

Avslutningsvis stilte Hofmo spørsmålet om hvem som egentlig reiste striden i partiet. Var det de som stod på partiets standpunkt, altså Kristiania- forslaget, eller var det Klassekampen og Ungdomsforbundets ledelse som truet med en uforsonlig kamp mot partiet hvis det ikke oppga sitt standpunkt? Hofmo skrev: "Svaret er git. Det har alltid været praksis i Det norske arbeiderparti at et landsmøtes beslutninger har været lov indtil et nyt landsmøde har uttalt sig."²¹⁵

Også Hofmo reagerte på måten Klassekampen hadde angrepet partiflertallet på. Men Hofmos fremstilling synliggjør flere dimensjoner av virkemidler Ungdomsforbundets ledelse hadde benyttet seg av i kampen mot tranmælittene i partiet i denne perioden. Hofmos

²¹² Klassekampen 04.08.23: 2- 3.

²¹³ Klassekampen 04.08.23: 2.

²¹⁴ Ibid.: 2.

²¹⁵ Klassekampen 04.08.23: 3.

fremstilling tydeliggjør Hansens og Furubotns roller som fremtredende i Ungdomsforbundets kamp mot partiflertallet. Furubotn og flertallet i Ungdomsforbundets sentralstyre hadde brukt sensur for å underslå mindretallets meninger i ungdomsorganisasjonen. Dessuten var Klassekampens gjentatte angrep på Falk for å ha oppfordret til partisplittelse i det norske partiet, grepet ut av luften, slik Hofmo fremstiller det. Slik sett hadde Klassekampen og Ungdomsforbundets ledelse forsøkt å skyve ansvaret for en eventuell sprengning av partiet over på partiflertallet.

Oppsummering

1. august var det et splittet sentralstyre i partiet som ikke klarte å bli enige om hvordan beretningen fra EKKI- møtet skulle lyde.²¹⁶ Mens sentralstyreflertallet stilte seg bak delegasjonsflertallets holdning til arbeider- og bonderegjeringsparolen og religionsparolen, mente delegasjonsmindretallet at man helt og fullt måtte stille seg bak alle beslutningene fra EKKI- møtet. Uenigheten var blitt større siden delegasjonen hadde kommet fra Moskva. Tonen i partiet var i ferd med å bli uforsonlig. Hva var årsaken til det?

Årsaken var at Klassekampen hadde gått til frontalangrep på delegasjonsflertallets opptreden på eksekutivmøtet og rettet grove beskyldninger mot partiflertallets politikk overfor Komintern. I tillegg angrep Klassekampen Mot Dag- gruppen, særlig gikk det ut over Haakon Meyer som var den fremste talsmannen for Tranmæl- fløyen i Ungdomsforbundet. Trolig hadde angrepene til hensikt å svekke Meyers posisjon i ungdomsorganisasjonen. Partiflertallet hadde reagert med trusler om sanksjoner på grunn av angrepene Ungdomsforbundets hovedorgan hadde rettet mot partiflertallet. Til og med blant Scheflo- tilhengerne i Ungdomsforbundet hadde det murret i rekkene over den måten Klassekampen førte kampen mot partiflertallet på. Ifølge Hofmo hadde dessuten Furubotn og flertallet i Ungdomsforbundets sentralstyre sensurert mindretallet. Klassekampen og flertallet i Ungdomsforbundets ledelse, med Arvid G. Hansen og Furubotn i spissen, hadde med dette gjenreist striden i partiet i sin fulle bredde.

²¹⁶ Egge og Roginskij (red.) 2006: 473- 474. Dok. 277.

Kapittel 5

Fra Ungdomsforbundets landsstyremøte til landsstyremøtet i partiet

På en fylkesformannskonferanse i Ungdomsforbundet i midten av august, startet arbeidet med å omforme Ungdomsforbundet til en massebevegelse.²¹⁷ Dette var i tråd med Internasjonalens og Ungdomsinternasjonalens beslutninger, og tilsynelatende var det heller ikke i konflikt med partiet. Formålet var at Ungdomsorganisasjonen skulle være en rekrutteringskole for partiet.²¹⁸ Situasjonen mellom fløyene i DNA hadde tilspisset seg etter EKKI- møtet i juni. Dette hadde gjenreist striden i partiet. Etter Ungdomsforbundets landsstyremøte ble partistriden ytterligere skjerpet. To Scheflo- tilhengere, Jeanette Olsen og Knut O. Thornæs, rettet grove angrep mot Martin Tranmæl og stemplet ham for nærmest å være klasseforræder og fascist. Sentralstyret i partiet reagerte ved å suspendere begge to. Dette mildnet ikke striden mellom fløyene i partiet. Striden nådde nå nye høyder, og Klassekampen fulgte opp med nye angrep på Martin Tranmæl.

Ungdomsforbundets "nye" landsstyre

Lørdag 11. august 1923, samlet sentralstyret og fylkesformennene i Ungdomsforbundet seg til en fylkesformannskonferanse. Den hadde blitt sammenkalt på initiativ fra Ungdomsforbundets sentralstyre og skulle avholdes i dagene 11.- 13. august. Flere av spørsmålene som skulle behandles på møtet, hadde allerede blitt annonsert i Klassekampen i slutten av juli og begynnelsen av august.²¹⁹ Ett av spørsmålene dreide seg om å konstituere seg som Ungdomsforbundets "nye" landsstyre. Men også andre saker stod på programmet. I Klassekampen 4. august hadde det blitt fremhevet: "Vort forbund staar nu foran en omlægning til massebevægelse og formandskonferansen vil nærmere bestemme hvordan man bedst skal begynde med dette viktige arbeide."²²⁰ Dessuten skulle det tas stilling til beslutningene på Ungdomsinternasjonalens 4. byråmøte, som hadde blitt avholdt i Moskva, 13.- 23. juli. Partistriden kom også til å bli et tema på møtet.

²¹⁷ Fylkesformannskonferansen var et fellesmøte mellom fylkesformennene i NKU og Ungdomsforbundets sentralstyre. (Klassekampen 04.08.23:1.) Samtlige av Ungdomsforbundets sentralstyremedlemmer var møtt frem, sammen med fylkesformennene fra Kristiania og Akershus (Oscar Stav), Møre (Nagel), Sør- Trøndelag (Hjalmar Dyrendahl), Hordaland (H. Haldorsen), Vestfold (Henry W. Kristiansen), Østfold (Nils Hønsvald), Buskerud og Hedmark (Siegfried Andersson). Senere kom også fylkesformennene fra Vest- Agder (Bjarne Larsen) og Nord- Trøndelag (Olav Toven). Fra partiet møtte formannen Oscar Torp, og sekretær Aksel Zachariassen. (Klassekampen 08.09.23: 8.)

²¹⁸ Klassekampen 11.08.23: 5. Artikkel: "Bedriftscellen."

²¹⁹ Klassekampen 21.07.23:1. Og Klassekampen 04.08.23: 1.

²²⁰ Klassekampen 04.08.23: 1.

Første sak på fylkesformannskonferansens dagsorden, var spørsmålet om å konstituere seg som Ungdomsforbundets "nye" landsstyre. Fylkesformannen i Hedmark, Sigfried Andersson, la frem et forslag til avstemning for fylkesformannskonferansens representanter i dette spørsmålet. Her het det: "Formandskonferansen konstituerer sig som det første landsstyre inden forbundet."²²¹ I forslaget ble det også pekt på at det var fylkesformennene sammen med sentralstyret i Ungdomsforbundet, som skulle utgjøre det "nye" landsstyre. Fylkesformannskonferansen gikk enstemmig inn for forslaget. Ungdomsforbundet hadde fått et nytt landsstyre.

Den enstemmige oppslutningen i dette spørsmålet hadde nok sin årsak i at begge fløyer i Ungdomsforbundet så at ordningen ville lette det organisatoriske arbeidet i ungdomsorganisasjonen. Meningen var at dette skulle føre til et bedre koordinert samarbeid mellom de ulike nivåene i Ungdomsforbundet, særlig mellom den sentrale ledelsen og fylkesnivået. For flertallet i Ungdomsforbundet ledelse, som tilhørte Scheflo- fløyen, lå det nok også andre motiver til grunn for at de ville etablere et landsstyre. Det er ikke urimelig å tro at det ville gjøre det lettere å mobilisere Ungdomsforbundet på en bredere front om det skulle være nødvendig. I kampen mot partiets ledelse ville dette være en klar fordel for flertallet i Ungdomsforbundets lederskap.

Vedtak for å omforme Ungdomsforbundet til en masseorganisasjon

Et svært sentralt tema på Ungdomsforbundets landsstyremøte var spørsmålet om å etablere kommunistiske celler i bedriftene, såkalte bedriftceller. Bakgrunnen for landsstyremøtets behandling av dette spørsmålet var at bedriftcelleorganiseringen hadde vært oppe til behandling på Internasjonalens eksekutivmøte og Ungdomsinternasjonalens byråmøte tidligere på sommeren. Slik det blir fremstilt i Klassekampen var bedriftcelleorganiseringen et organisasjonsmessig grep for å omforme ungdomsorganisasjonene til masseorganisasjoner, der hensikten var at ungdomsorganisasjonene skulle bli rekrutteringsorganisasjoner for den kommunistiske bevegelse.²²²

På landsstyremøtet hadde to komiteer i fellesskap utarbeidet et forslag i dette spørsmålet, som ble lagt frem for landsstyremøtets representanter. I henhold til Internasjonalens og Ungdomsinternasjonalens beslutninger fremhevet forslaget at de viktigste oppgavene Ungdomsforbundet stod foran, var å omforme ungdomsorganisasjonen til en

²²¹ Klassekampen 08.09.23: 8.

²²² Klassekampen 11.08.23: 5.

masseorganisasjon, der målgruppen skulle være arbeiderungdommen.²²³ Det skulle gjøres på følgende måte: I henhold til " Internationalens beslutninger skal ungdomsforbundet organisatorisk bygges paa bedriftsceller."²²⁴ Videre i forslaget ble det påpekt at bedriftscellene skulle gå inn i de allerede eksisterende ungdomslagene, som var organisert geografisk. I de områdene der det var så få bedriftsceller at det ikke kunne dannes ungdomslag, skulle cellene stå direkte tilsluttet fylkesorganisasjon. Ved voteringen fikk forslaget enstemmig oppslutning.

Prosjektet med å omforme Ungdomsforbundet til en masseorganisasjon og en rekrutteringsorganisasjon for partiet, stod tilsynelatende ikke i partistridens tegn. Slik sett var det heller et samarbeidsprosjekt mellom partiet og ungdomsorganisasjonen. Derfor fikk forslaget sannsynligvis enstemmig støtte på Ungdomsforbundets landsstyremøte. Men bedriftscelleorganiseringen var strengt hierarkisk bygd opp der sentrale organer i Ungdomsforbundet skulle ha kontroll med vært ledd i systemet, også arbeiderungdommen i bedriftscellene. Organisatorisk var dette i tråd med det forslag Bukharin hadde lagt frem på landsmøtene i februar og mars. Partiet og den sentrale ledelsen skulle kontrollere nedover i organisasjonen og fagbevegelsen skulle være underordnet partiet. Derfor er det underlig at mindretallet i Ungdomsforbundet, som var Tranmæl- tilhengere, voterte for forslaget. For her lå nettopp hovedmotsetningen mellom Bukharins forslag og Kristiania- forslaget, som var Tranmæl- fløyens politiske plattform. Ifølge Kristiania- forslaget skulle ikke fagbevegelsen stå underordnet partiet.

I tillegg ble det vedtatt å gjennomføre en landsomfattende rekrutteringskampanje rettet mot arbeiderungdommen og deres arbeidsplasser. "Norges kommunistiske ungdomsforbund igangsetter en to månedlig agitation – september - oktober – for at hverve nye kræfter til fagorganisationen", het det i planen.²²⁵ Kampanjen hadde blitt utformet av et faglig utvalg, og hadde allerede blitt annonsert i Klassekampen 21. juli.²²⁶ I likhet med bedriftscelleorganiseringen var også dette et ledd i omforming av Ungdomsforbundet til en masseorganisasjon, hvor målgruppen var arbeiderungdommen.

Ungdomsforbundets landsstyre gikk også inn for å få sammenkalt en arbeiderkongress i samarbeid med Landsorganisasjonens (LO) sekretariat og partiets sentralstyre. Det var hovedsakelig to forhold som lå bak Ungdomsforbundets initiativ til dette. For det første hadde det sin bakgrunn i at den finske regjering i begynnelsen av august 1923, hadde arrestert en rekke av Finlands ledende kommunister. Arrestasjonene hadde skapt sterke reaksjoner i hele

²²³ Klassekampen 06.10.23: 8.

²²⁴ Ibid.: 8.

²²⁵ Klassekampen 18.08.23: 2.

²²⁶ Klassekampen 21.07.23: 1-2.

den norske partiorganisasjonen. Fra Ungdomsforbundets side skulle denne arbeiderkongressen derfor ha som formål å komme de finske kommunistene til unnsetning. Den skulle ha som arbeidsoppgave å organisere en: "Skandinavisk aksjon for at hjelpe de finske arbeidere mot borgerskapets bødler."²²⁷ Kongressen skulle også være et organisasjonsmessig grep i kampen mot fascismens utbredelse i Norge. Følgelig skulle arbeiderkongressen ha i oppgave å organisere: "Kamp mot fascismen ved dannelse av forsvarsorganisasjoner paa arbeidspladsene og ved gjennomførelse av de arbeidende klassers enhetsfront."²²⁸ For det andre skulle kongressen ha som formål å bedre arbeidernes økonomiske situasjon. I landsstyrets vedtak het det: "Sammensveisning av de økonomiske kamporganisasjoner med arbeidernes økonomiske offensiv for øie."²²⁹ I likhet med bedriftscelleorganiseringen og den landsomfattende rekrutteringskampanjen som ble vedtatt på landsstyremøtet, ser vi også at landsstyre med dette forslaget rettet oppmerksomheten mot arbeiderungdommen og arbeidsplassen.

Landsstyret tar stilling til flere sentrale stridsspørsmål

Landsstyret tok også stilling til flere av de sentrale spørsmålene som det nå var strid om i det norske partiet. Fylkesformannen fra Vestfold, Henry W. Kristiansen, som hadde vært til stede på Ungdomsinternasjonalens byråmøte, avga først en beretning fra dette møtet til landsstyremøtets representanter. Deretter la han frem et forslag til avstemning. Her het det at Ungdomsinternasjonalens 4. byråmøte hadde vedtatt flere viktige beslutninger som ville få betydning for Ungdomsforbundets utvikling til en massebevegelse. "Landsstyret gir derfor sin fulde tilslutning til byråmøtets beslutninger og Ungdoms- Internationals virksomhet," het det i forslaget.²³⁰ Det ble også understreket at landsstyret måtte stille seg bak en resolusjon fra Ungdomsinternasjonalens byråmøte. Resolusjonen hadde rettet "en appel til ungdommen om at virke for gjennomførelsen av retningslinjene og parolene fra Den kommunistiske Internationales utvidede eksekutivmøte(...)."²³¹ Forslaget var en uforbeholden tilslutning til Ungdomsinternasjonalens beslutninger på det 4. byråmøtet, og en støtte til beslutningene på EKKI- møtet i juni.

På vegne av Ungdomsforbundets mindretall la Rolf Hofmo frem et motforslag. "I anledning byråmøtets beslutninger uttaler landsstyret at det ikke paaskynder utviklingen til et

²²⁷ Klassekampen 18.08.23: 2.

²²⁸ Ibid.: 2.

²²⁹ Ibid.: 2.

²³⁰ Klassekampen 25.08.23: 2.

²³¹ Ibid.: 2.

sterkt og handledygtig kommunistisk parti betingelsesløst og kritikløst at slutte sig til K. I.s beslutninger," het det innledningsvis.²³² Ungdomsforbundet måtte først og fremst forholde seg lojalt til vedtakene på siste partilandsmøte. I uttalelsen fra mindretallet ble det derfor avslutningsvis fremhevet at landsstyret måtte erklære at "ungdomsforbundet lojalt vil bøie sig for de beslutninger og aksjonsplaner som partiet maatte vedta."²³³ Forslaget fra Ungdomsforbundets mindretall ga uttrykk for at Ungdomsforbundet måtte forholde seg til partiets retningslinjer og beslutninger. Det betydde at det norske partiet var øverste beslutningsmyndighet, også for Ungdomsforbundet.

Ved voteringen ble mindretallsforslaget nedstemt, og Kristiansens forslag vedtatt. Det betydde at Ungdomsforbundets landsstyremøte ubetinget sluttet seg til alle beslutningene fra Ungdomsinternasjonalens 4. byråmøtet før partibehandlingsprosessen var gjennomført, og at de uttrykte sin støtte til beslutningene fattet på Internasjonalens utvidede eksekutivmøte. Dermed hadde Ungdomsforbundet på en bred front stilt seg i et motsetningsforhold til partiets sentralstyre, som hadde besluttet at vedtakene på Internasjonalens eksekutivmøte, først skulle behandles i partiets sentrale organer og ellers generelt i partiorganisasjonen.²³⁴

Som vi har sett, hadde det i Klassekampen i perioden etter Internasjonalens eksekutivmøte blitt ført en aggressiv kampanje mot gruppen Mot Dag. På Ungdomsforbundets landsstyremøte fortsatte angrepene på Mot Dag og deres tidsskrift.²³⁵ Som innleder i debatten om arbeidet blant den studerende ungdom, rettet Carsten O. Aasebø skytset mot denne gruppen. Aasebø uttalte: "<<Mot Dag>> som er en partiavdeling, har imidlertid opprettet en gymnasiastgruppe tiltrods for at arbeidet blandt den studerende ungdom burde være en ungdomssak."²³⁶ Slik Aasebø fremtilte det betydde det at Mot Dag- gruppen ikke hadde rett til å drive rekrutteringsarbeid blant ungdommen, siden gruppen var en partiavdeling. Etter innlegget la Aasebø frem et forslag der det blant annet het: "Landsstyret understreker den anden verdenskongres og vort sidste landsmøtes beslutninger om at særorganisationer av kommunistisk skoleungdom ikke maa tillates. Likeledes at arbeidet blandt den studerende ungdom er en ungdomssak og ikke en partisak."²³⁷ Forslaget hadde til hensikt å hindre Mot Dag å rekruttere blant ungdommen. Mot Dag- gruppen hadde utvilsomt stor oppslutning blant den studerende ungdommen, og forslaget ville svekke

²³² Klassekampen 25.08.23: 2.

²³³ Ibid.: 2.

²³⁴ DNA btn. 1923: 89.

²³⁵ Tidsskriftet het også Mot Dag.

²³⁶ Klassekampen 15.09.23: 6.

²³⁷ Klassekampen 15.09.23: 7. Forslaget Aasebø la frem var utarbeidet av en komité bestående av Aasebø selv, Jørgen Vogt, Henry W. Kristiansen, Oscar Stav fylkesformannen i Kristiania og Akershus, og Nagel som var fylkesformann i Møre. (Klassekampen 15.09.23: 7.)

medlemstilslutningen deres. Dette var også et stikk i siden til sentralstyremindretallets representanter, Meyer og Hofmo, som begge hadde nære forbindelser til Mot Dag.

På vegne av Ungdomsforbundets mindretall la Haakon Meyer frem et alternativt forslag. Det gikk bare inn for å vedta det første punktet i forslaget Aasebøe hadde lagt frem. I punktet het det at: "(...) alle ungdomslag ved fælles dikussionsmøter og ved at forsyne elevforeningerne og gymnasiesamfundene med kommunistiske foredragsh[oldere søke at vinde den studerende ungdom for vor bevægelse."²³⁸ Punktet var en generell plan for rekruttering av nye medlemmer til bevegelsen og ekskluderte ikke Mot Dag fra å rekruttere blant den studerende ungdom. Ved avstemmingen var det Aasebøes forslag som vant frem. Forslaget ble vedtatt med 18 mot 4 stemmer. Landsstyrevedtaket betydde at Mot Dag-gruppens innflytelse i Ungdomsforbundet ville bli betydelig svekket.

Ytterligere en hendelse på landsstyremøtet understreker oppfatningen av at Ungdomsforbundets lederskap nå gikk til angrep på Mot Dag. I tidsskriftet Mot Dag 20. juli hadde artikkelen, "Eksekutivmøtet i Moskva", blant annet pekt på at de vest- europeiske kommunistpartiene stod i et avhengighetsforhold til det russiske partiet på grunn av den pengestøtte de fikk fra Moskva.²³⁹ Videre hadde det i artikkelen blitt understreket at slik støtte ikke nødvendigvis var negativ. "Det er tvertimot helt i sin orden, at de kommunistpartier som er sterke, støtter de som er svake baade økonomisk og paa ethvert andet vis(...),"het det i artikkelen.²⁴⁰ Artikkelen rettet i den forbindelse kritikk mot DNA, som "tiltrods for sin gunstige stilling ikke har ydet synderlig hjelp til de mindre og svakere partier."²⁴¹

På Ungdomsforbundets landsstyremøte ble det lagt frem et komitéforslag, en protestresolusjon mot denne artikkelen i Mot Dag, som innledningsvis påpekte "de farlige tendenser som er kommet tilsyne i tidsskriftet <<Mot Dag>>".²⁴² Ved å gjengi et utdrag fra artikkelen, ble det i protesten først og fremst fremhevet at artikkelen hadde påpekt det avhengighetsforhold de vest- europeiske kommunistpartiene stod i overfor det russiske partiet på grunn av den pengeunderstøttelse de fikk fra Moskva.²⁴³ Protestresolusjonen påpekte at det nettopp var den økonomiske bindingen til det russiske partiet som først og fremst ble brukt

²³⁸ Klassekampen 15.09.23: 7. I klamme min tilføyelse. Opprinnelig stod det "foredragshaldere".

²³⁹ I et brev fra Ungdomsforbundets sentralstyre til partiets sentralstyre 16. august, blir det oppgitt at artikkelen, "Eksekutivmøtet i Moskva", stod på trykk i tidsskriftet Mot Dag 20. juli. (Klassekampen 01.10.23: 4.)

²⁴⁰ Klassekampen 15.09.23: 7. Gjengitt etter ref. fra Ungdomsforbundets landsstyremøte. Herunder Meyers fremleggelse av artikkelen, "Eksekutivmøtet i Moskva", på landsstyremøtet.

²⁴¹ Ibid.: 7.

²⁴² Klassekampen 15.09.23: 7. Herunder "En protest mot <<Mot Dag>>". Komiteen som hadde utarbeidet denne protesten, var den samme som hadde utarbeidet det vedtatte forslaget i spørsmålet om arbeidet blant den studerende ungdommen. Jørgen Vogt, Aasebøe, Henry W. Kristiansen, Stav og Nagel. (Klassekampen 15.09.23: 7. Herunder Meyers fremleggelse av artikkelen.)

²⁴³ Klassekampen 15.09.23: 7. Herunder "En protest mot <<Mot Dag>>".

som beskyldning mot kommunistene når de nå ble forfulgt og arrestert i en rekke land i Europa. Komiteens protest understreket derfor at Ungdomsforbundets landsstyre måtte "ta avstand fra anførte <<Mot Dag>>s anklage og den maate, den derigjennem driver sin agitation blandt den studerende ungdom og henstiller til partiets centralstyre at vedta forholdsregler som hindrer at tidsskriftet kan benyttes til antikommunistisk propaganda."²⁴⁴

På vegne av Ungdomsforbundets mindretall la Haakon Meyer frem et motforslag. Forslaget synliggjorde at komiteens forslag hadde gjengitt et ufullstendig utdrag fra artikkelen i tidsskriftet Mot Dag. Flere deler i den originale teksten var blitt utelatt. I Meyers forslag het det derfor: "Landsstyret fastslaar, at denne fremstilling [Meyers forslag] er korrekt, og paapeker, at det citat, som den nedsatte komité (...) har medtat i sit forslag, er ufulstendig og ikke [gir] uttryk for hva artikkelen indeholder."²⁴⁵

Sitatet fra komiteens opprinnelige forslag ble deretter endret, og hele sitatet ble tatt med. Resten av komiteens uttalelse ble stående uforandret. Ved avstemmingen var det komiteens forslag som ble vedtatt, med 19 mot 4 stemmer.

Den vedtatte uttalelsen må sees som rent politisk spillfekteri fra Ungdomsforbundets lederskaps side.²⁴⁶ Ungdomsforbundets landsstyre kunne ikke ha noen forhåpninger om at den vedtatte uttalelsen ville bli tatt til følge av partiets ledelse. At partiets sentralstyre skulle foreta seg noe overfor tidsskriftet Mot Dag, som skulle hindre det i å drive "antikommunistisk propaganda", var lite sannsynlig. I den pågående partistriden var Mot Dag- gruppen en viktig alliert for partiets ledelse. Dessuten hadde komiteens opprinnelige forslag forvrengt den originale teksten fra artikkelen i tidsskriftet Mot Dag. Ungdomsforbundets flertall signaliserte med denne type handlinger en holdning som i liten grad virket forsonlig, og som kunne ha bidratt til å tone ned den tilspissede striden med partiets flertall. Her gjaldt det å sverte "fienden" mest mulig, en konfliktsøkende strategi, fremfor en forsonlig og konstruktiv linje.

Religionsspørsmålet ble også tatt opp til drøftelse på Ungdomsforbundets landsstyremøte. Det ble lagt frem et forslag som gikk inn for en svært aggressiv antireligionspolitikk.²⁴⁷ Den siste delen av punktet var blitt utformet av Hjalmar Dyrendahl, med støtte fra Arvid G. Hansen. Her het det: "Centralstyret paalægger i cirkulære alle fylkes- og lagsmedlemmer inden ungdomsbevægelsen inden 3 maaneder at melde sig ut av

²⁴⁴ Klassekampen 15.09.23: 7. Herunder "En protest mot <<Mot Dag>>".

²⁴⁵ Klassekampen 15.09.23: 7. Herunder Meyers fremleggelse av artikkelen. I klammer, mine tilføyelser. I klammen "gir" står det opprinnelig "kir".

²⁴⁶ Spillfekteriet i denne saken fortsatte også etter landsstyremøtet. I brevet Ungdomsforbundets sentralstyre sendte til partiets sentralstyre 16. august, ble de samme påstandene om antikommunistisk propaganda i Mot Dags tidsskrift fremsatt. (Klassekampen 01.10.23: 4.)

²⁴⁷ Klassekampen 15.09.23: 2.

statskirken."²⁴⁸ Videre ble det påpekt i forslaget at hvis ikke sentralstyremedlemmene i Ungdomsforbundet hadde fått gjennomført dette innen den tilmålte tiden, måtte de nedlegge sine verv i ungdomsorganisasjonen. Furubotn endret forslagets siste del, slik at det ble mer moderat i formen. Den antireligiøse kampanjen skulle ikke være et ultimatum, men sentralstyret skulle oppfordre til utmeldelse av statskirken. Dette forslaget fikk enstemmig oppslutning.²⁴⁹

Det forslaget som til slutt ble vedtatt, var i samsvar med religionsparolen som hadde blitt vedtatt på EKKI- møtet. Som vi har sett, hadde det på eksekutivmøtet blitt formidlet et budskap om at det skulle føres en klar antireligionspropaganda, men ikke en hensynsløs kampanje mot de kamerater som hadde religiøse tilbøyeligheter. Imidlertid viste forslaget fra Dyrendahl at det innenfor Ungdomsforbundets rekker fantes krefter som ønsket å føre en hensynsløs kampanje mot de religiøse elementer innenfor partiet. Det er særlig verdt å merke seg Arvid G. Hansens støtte til Dyrendahls forslag. På nytt markerte Arvid G. Hansen seg som en av de ivrigste ubetingede Komintern- tilhengerne i partiorganisasjonen. Redaktøren i Klassekampen hadde, som vi har sett, stått i spissen for de angrep Klassekampen hadde rettet mot partiflertallets såkalte "opposisjonslinje" innenfor Komintern siden midten av juli. Nå ga han sin støtte til et forslag om å føre en mer aggressiv linje i religionsspørsmålet enn det Komintern hadde gått inn for.

Resultatet av fylkesformannskonferansen var at Ungdomsforbundet nå hadde fått et eget landsstyre. Landsstyret hadde også besluttet å sette i gang arbeidet med å omforme Ungdomsforbundet til en masseorganisasjon. Det skulle iverksettes en massiv rekruttering. To saker som hadde blitt vedtatt på møtet, stod sentralt i dette arbeidet. For det første hadde det blitt vedtatt at Ungdomsforbundet skulle gjennomføre en to måneders landsomfattende agitasjonsturne som hadde til hensikt å rekruttere arbeiderungdommen til fagbevegelsen. For det andre hadde det blitt enstemmig vedtatt at det skulle settes i gang et arbeid med å etablere kommunistiske celler i bedriftene. Prosjektet var tilsynelatende et samarbeidsprosjekt mellom partiet og Ungdomsforbundet.

Imidlertid ble det på Ungdomsforbundets landsstyremøte vedtatt beslutninger som stod i partistridens tegn. Landsstyret hadde besluttet å stille seg bak alle beslutningene på Ungdomsinternasjonalens byråmøtet i juli. De hadde også markert sin støtte til EKKI- møtet i juni, dessuten stilte de seg bak religionsparolen. På landsstyremøtet fortsatte angrepene på Mot Dag. Det ble vedtatt resolusjoner som hadde til hensikt å hindre Mot Dag fra å få

²⁴⁸ Klassekampen 15.09.23: 2.

²⁴⁹ Ibid.: 2.

innflytelse i Ungdomsforbundet. Mye tyder på at angrepene nå som tidligere, hadde som siktemål å kneble opposisjonen i ungdomsorganisasjonen.

Å omforme Ungdomsforbundet til en masseorganisasjon, var derfor ikke nødvendigvis noe de samarbeidet med partiet om. Tanken var snarere å rekruttere medlemmer til sin organisasjon i konkurranse med partiflertallet. De hadde startet et fraksjonsbyggingsprosjekt som hadde som formål å erobre partiet på lengre sikt.

Etter Ungdomsforbundets landsstyremøte

Det var først og fremst bedriftscelleorganiseringen Klassekampen var opptatt av etter Ungdomsforbundets landsstyremøte. Den 18. august, het det i en artikkel: "Forbundet staar nu foran en omorganisering, som kræver alle kameraters aktive medvirkning. Denne omorganisering betyr begyndelsen paa den vei som kan føre vort forbund til massene, (...). Det første skridt man skal begynde paa er dannelsen av bedriftsceller."²⁵⁰ Klassekampen forsikret om at den ville følge opp dette arbeidet, og "hver uke bringe instruksjoner om hvordan arbeidet skal læges an(...)".²⁵¹

25. august fulgte Klassekampen opp med å oppfordre Ungdomsforbundets medlemmer til å gjennomføre de beslutninger som hadde blitt vedtatt på landsstyremøtet. På Klassekampens første side het det: "Skal beslutningene, for alvor bli sat i verk, skal det bli handling og arbeide, og ikke bare snak, saa maa ikke bare fylkeslederne og representantene, men ogsaa medlemmene bli aktivt med i vor nye fremmarsj."²⁵² På oppfordring fra Klassekampens redaktør, Arvid G. Hansen, bidro også Konrad Nordahl, et sentralstyremedlem i Ungdomsforbundet, med en artikkel i Klassekampen 25. august. Her la Nordahl blant annet frem sine synspunkter omkring beslutningene på Ungdomsforbundets landsstyremøte, og han tok opp de viktigste arbeidsoppgavene for Ungdomsforbundet fremover. Nordahl skrev: "Angaaende landsstyremøtet, saa blev der jo fattet en række vigtige beslutninger som vil faa stor betydning for vor bevægelse, hvis nu bare vi ogsaa kan sætte dem ut i livet."²⁵³ Også Nordahl trakk frem bedriftscelleorganiseringen som den viktigste beslutningen på landstyremøtet. Han skrev: "Skal vort snak om masseorganisation ogsaa bli en realitet, saa [er det] klart at vi maa ha tak i arbeiderungdommen der hvor de ha sit daglige virke – paa arbeidspladsen."²⁵⁴ Til slutt understreket Nordahl det som synes å være hans

²⁵⁰ Klassekampen 18.08.23: 1.

²⁵¹ Klassekampen 18.08.23: 1- 2.

²⁵² Klassekampen 25.08.23: 1.

²⁵³ Klassekampen 25.08.23: 3.

²⁵⁴ Ibid.: 3. I klamme min tilføyelse. Opprinnelig stod det "det er".

vesentligste poeng i tilknytning til landsstyremøtets beslutninger: "Som en sluttbemerkning vil jeg si, at det som det nu gjælder om er at kunne gi vore mange beslutninger og resolutioner liv og blod ved at faa dem praktisert i vor organisation. Uten dette er de ikke til stor nytte."²⁵⁵

Budskapet til Klassekampen var klart. I tråd med beslutningen på Ungdomsforbundets landstyremøte, satte Klassekampen nå i gang en kampanje for å mobilisere Ungdomsforbundets medlemmer til umiddelbart å iverksette arbeidet med å omforme Ungdomsforbundets til en massebevegelse. Det var, som før nevnt, en mobiliseringskampanje i konkurranse med partiet, og den hadde til hensikt å få fart på Ungdomsforbundets fraksjonsbyggingsprosjekt.

Partistriden tilspisser seg

I Klassekampen 1. september stod det en artikkel på trykk som kom til å bidra til en ytterligere tilspissing av partistriden. Jeanette Olsen, et tidligere medlem av partiets landsstyre som tilhørte Schefflo- fløyen, henvendte seg i et "åpent brev" til Martin Tranmæl.²⁵⁶ Her angrep hun Tranmæl og hans virke som redaktør i partiets hovedorgan, Arbeiderbladet. Hun beskyldte Tranmæl nærmest for å ha stått til tjeneste for fascistene. Bakgrunnen for Olsens angrep på Tranmæl var kritikken som hadde blitt rettet mot stortingsgruppens formann, Olav Schefflo, og hans tolkning av arbeider- og bonderegjeringsparolen. Hun skrev: "Du, Martin Tranmæl, deltar i denne ophidselsetrafik. Du tillater at partiets hovedorgan benyttes mot gruppens formand. Inddirekte støtter du paa den maate fascistenes angrep paa ham og derved paa alle dem som følger ham."²⁵⁷ I brevet stilte hun Tranmæl overfor et slags ultimatum. Hun uttrykte det slik: "Du staar idag i valgets dal, Martin Tranmæl, du skal vælge mellem Den 3. Internationale, arbeidernes eneste verdensorganisation og fascismen, kapitalistenes verdensorganisation."²⁵⁸

Angrepet var av groveste sort, et direkte angrep på Martin Tranmæl, der Tranmæl som redaktør av Arbeiderbladet så å si ble stemplet som en fascist. I litteraturen er det en utbredt oppfatning at Internasjonalen på partiets februarlandsmøte i 1923, av taktiske hensyn valgte å føre en forsiktigere linje overfor Tranmæl enn overfor Mot Dag.²⁵⁹ Etter februarlandsmøtet virket det som om Schefflo- fløyen og de ubetingede Komintern- aktivistene i

²⁵⁵ Klassekampen 25.08.23: 3.

²⁵⁶ Jeanette Olsen var medlem av landsstyret fra 1918 og frem til februarlandsmøtet i 1923. (Norsk biografisk leksikon, bd. 7, (hovedred.) Jon Gunnar Arntzen, Kunnskapsforlaget, Oslo 2003: 143-44.) Jf. DNA btn. 1923: 3.

²⁵⁷ Klassekampen 01.09.23: 2.

²⁵⁸ Ibid.: 2.

²⁵⁹ Maurseth påpeker denne taktiske dimensjonen hos Komintern i forbindelse med partiets februarlandsmøte i 1923. (Maurseth 1972: 162.) Jf. Maurseth 1987: 287. Jf. også Egge 1995: 79-80.

Ungdomsforbundet også hadde fulgt denne linjen overfor Tranmæl. Som vi har sett, hadde Klassekampen hovedsaklig rettet skytset mot gruppen Mot Dag og dens medlemmer etter EKKI- møtet. Jeanette Olsens "åpne brev" til Tranmæl i Klassekampen 1. september, var derfor et brudd med denne linjen. I litteraturen mener man også at det "åpne brevet" bidro til å skjerpe tonen i striden mellom de to fløyene i partiet.²⁶⁰

Hva var bakgrunnen for det direkte angrepet på Tranmæl og dermed bruddet på den taktiske linjen man tidligere hadde fulgt? Jeanette Olsens direkte angrep på Tranmæl kan tolkes som et forsøk på å svekke Tranmæls posisjon i partiorganisasjonen. Bakgrunnen for angrepet var kritikken som hadde blitt rettet mot Olav Scheflo i forbindelse med hans tolkning av arbeider- og bonderegjeringsparolen. I det "åpne brevet" hadde J. Olsen rettet kritikken mot Tranmæl nettopp fordi han som redaktør i Arbeiderbladet, hadde gitt spalteplass til de kritiske artiklene mot Scheflo. Vi har også tidligere sett at Meyer hadde rettet kritikk mot Scheflos standpunkt om hvordan arbeider- og bonderegjeringsparolen skulle anvendes i Norge. Skal vi tro Jeanette Olsen, hadde det også trolig blitt rettet enda mer kritikk mot Scheflos fortolkning av arbeider- og bonderegjeringsparolen i Arbeiderbladet. Kritikken hadde trolig svekket Scheflos posisjon i partiet. Faren var at dette også kunne svekke Scheflo-fløyens oppslutning i partiorganisasjonen. Selv om Tranmæl ikke innehadde formannsvervet i Arbeiderpartiet, ble han betraktet som en slags uoffisiell leder. Han var Tranmæl- fløyens fremste mann. Det er derfor rimelig å fortolke Jeanette Olsens "åpne brev" til Tranmæl som et motangrep. På vegne av Scheflo- fløyen var det nå på sin plass med et direkte angrep på Tranmæl for å svekke Tranmæl- fløyens posisjon i det norske partiet.

Men trolig var det også andre grunner til at Jeanette Olsen rettet skytset mot Tranmæl. I det "åpne brevet" sto kamp mot fascismens utbredelse sentralt. Det var ingen tilfeldighet. Til grunn lå en frykt for at fascismen også i Norge kunne feste grepet. Innledningsvis i brevet skrev Jeanette Olsen: "Samfunnsvernet – den norske fascististorganisation – er en kjendsgjerning. Denne organisations første opgave er at reise en storm av forbitrelse mot de av vor stortingsfraksjon som holder fast ved Den 3. Internationale, (...) Næste skridt er at finde en grund til at arrestere dem."²⁶¹ I perioden etter det utvidede eksekutivmøtet i Moskva virket det som frykten for fascismens utbredelse, hadde fått en forsterket aktualitet blant de ubetingede Komintern- tilhengerne i det norske partiet. I Klassekampen 1. september var det meste av spalteplassen viet fascismen. På Klassekampens første side het det: "Idag sitter Mussolini som diktator i Italien. Med sverd og ild har han hersket, og det fascistiske frø som

²⁶⁰ J. Bjørgum, 2004: 302. Jf. Egge 1995: 93-94. Jf. også Maurseth 1987: 293. Jf. Halvorsen 2003: 132-133.

²⁶¹ Klassekampen 01.09.23: 2.

blev plantet i Italiaen har siden blit et stort tr e, hvis grener nu skygger over alle Europas land."²⁶² Budskapet i Klassekampen var klart. Avslutningsvis i artikkelen het det: "Vi vil l ere av det italienske eksempel. Vi vil i tide forberede os paa de fascistiske anslag mot arbeiderklassen. Den norske fascisme maa støte panden mot v ggen. Vi maa ta kampen opp og knuse fascismen allerede i fødselen. I en annen artikkel het det blant annet: "Ingen har tat mere feil end de velmenende kamerater, som har forkyndt at der i Norge ikke findes grobund for en fascistisk bevægelse."²⁶³ Det ser ut til at Scheflo- fløyens tilhengere analyserte fascistfaren til å være overhengende også i Norge. Nå måtte det norske partiet ta kampen opp mot fascismen.

Hva var årsaken til at kampen mot fascismen hadde kommet i forgrunnen? Internasjonals eksekutivmøte hadde gjort kamp mot fascismen til et sentralt tema for hele den kommunistiske bevegelsen. I en resolusjon fra Ungdomsinternasjonals byråmøte i dette spørsmål het det at den kommunistiske ungdomsorganisasjon skulle føre kampen mot fascismen på grunnlag av de beslutninger som hadde blitt vedtatt på EKKI- møtet i juni. Det var deres "pligt at yde det kommunistiske parti den største støtte under gjennomførelsen av de praktiske forholdsregler som beslutningerne omfatter."²⁶⁴ På Ungdomsforbundets landsstyremøte hadde Henry W. Kristiansen, som hadde vært til stede på Ungdomsinternasjonals 4. byråmøte, også trukket frem kampen mot fascismen som et sentralt tema.²⁶⁵ Det er viktig å understreke at kampen mot fascismen generelt, var et sentralt tema i den kommunistiske bevegelsen, også f r det utvidede eksekutivmøtet i Moskva. Imidlertid synes det som om arrestasjonene av de ledende finske kommunistene i begynnelsen av august hadde hatt sterkest påvirkningskraft på de ubetingede Komintern- tilhengerne den siste tiden, og at det var dette som hadde gjort kampen mot fascismen til et så sentralt tema i denne perioden.

3. september reagerte partiets sentralstyre på Jeanette Olsens " pne brev" til Tranmæl. Sentralstyret besluttet å suspendere henne fra partiet i seks måneder sammen med redaktøren i Trondheimsavisen Ny Tid, Knut O. Thornæs. Han hadde i likhet med J. Olsen i artikkels form kommet med grove beskyldninger mot Tranmæl og, blant annet beskyldt ham for nærmest å være en klasseforr der.²⁶⁶

²⁶² Klassekampen 01.09.23: 1.

²⁶³ Klassekampen 01.09.23: 4.

²⁶⁴ Klassekampen 01.09.23: 6.

²⁶⁵ Klassekampen 25.08.23: 2.

²⁶⁶ For eksempel Maurseth 1987: 293.

Reaksjonene lot ikke vente på seg. Allerede samme dag, på et møte i Tønsberg arbeiderparti, ble det vedtatt en uttalelse som protesterte mot sentralstyrets beslutning. Meldingen om beslutningen hadde tikket inn i løpet av møtet. I uttalelsen het det: "Tønsberg arbeiderparti oppfatter denne beslutning som en provokasjon til spaltning av partiet og protesterer med harme mot denne haarreisende beslutning som bringer partiets enhet i fare."²⁶⁷

I de neste dagene fulgte en rekke protester mot sentralstyrets suspensjon av J. Olsen og Thornæs. Protestene kom fra både partilag og ungdomslag rundt omkring i Norge.²⁶⁸ I likhet med uttalelsen fra Tønsberg Arbeiderparti, ble det i flere av protestene uttrykt bekymring for at beslutningen til partiets sentralstyre nå ville sette partiets enhet i fare. Flere påpekte også at suspensjonen hadde vært feilaktig i henhold til organisasjonsmessig praksis. Partiets sentralstyre hadde svingt partipisken uten at J. Olsen, Thornæs og deres respektive lokale partier, henholdsvis Trondhjem og Narvik Arbeiderparti, hadde fått uttale seg.

I litteraturen har både Jorunn Bjørgum og Terje Halvorsen kommet inn på betydningen suspensjonene hadde for splittelsesprosessen. J. Bjørgum fremstiller det slik at partistriden hadde blitt så tilspisset at den hadde ført til et begynnende medlemsfracfall. Suspensjonen av de to hadde derfor til hensikt å forsøke å stoppe munnen på de mest aktive i striden for å hindre at partiet gikk i oppløsning.²⁶⁹ Mens Terje Halvorsen skriver: "Tiltaket ser ut til å ha vært et avgjørende skritt mot splittelse i partiet."²⁷⁰

Det er grunn til å tro at suspensjonen av de to Scheflo- tilhengerne, bidro til å skjerpe partistriden ytterligere. Det må imidlertid understrekes at det var de lokale parti- og ungdomslag som umiddelbart hadde protestert på suspensjonene, og som nå trakk frem splittelsen av partiet som et mulig utfall.

Som et resultat av suspensjonen av Thornæs og J. Olsen, oppstod det en konflikt mellom Tranmæl- fløyen og Scheflo- fløyen på et styremøte i Kristiania krets av NKU, 8. september.²⁷¹ Bakgrunnen for konflikten var at to av lagene som var tilknyttet Kristiania kretsen, hadde vedtatt resolusjoner som protesterte mot suspensjonene. På møtet la Tranmæl-

²⁶⁷ Klassekampen 15.09.23: 4.

²⁶⁸ Noen andre parti- og ungdomslag som protesterte på suspensjonene av Thornæs og J. Olsen var: Strømmen kommunistiske ungdomslag, Skien kommunistiske ungdomslag, Hamar arbeiderparti, Aalesund arbeiderparti, Bergens kommunistiske ungdomslag, Hamar kommunistiske ungdomslag, Vang kommunistiske ungdomslag, Gjøvik kommunistlag. Det hadde også blitt vedtatt protester i bl.a. Hokksund, Modum, Laksevaag kommunistiske kvindeforening, Stavanger kommunistiske kvindeforening. (Klassekampen 15.09.23: 4.)

²⁶⁹ J. Bjørgum 2004: 302.

²⁷⁰ Halvorsen 2003: 133.

²⁷¹ Klassekampen 22.09.23: 8. Artikkel: "Kr. kreds behandler partisituationen." De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

fløyen frem et forslag til avstemning. Uttalelsen kritiserte alle de parti- og ungdomslag rundt omkring i Norge, som i den siste tiden hadde vedtatt resolusjoner som protesterte mot suspensjonene av Thornæs og J. Olsen. I uttalelsen het det: "Kredstyre og lagsformændene i ungdomslagene i Kristiania beklager at ungdomslag og partiforeninger fortsætter med partistridsresolutioner og paa den maaten stimulerer den ødelæggende partistrid."²⁷² Det ble videre påpekt at måten å få bilagt partistriden på, var å få den inn på et mer kollegialt spor, der en konstruktiv kommunistisk debatt mellom fløyene kunne føres. I uttalelsen ble det derfor henstilt til partiets sentralstyre om å "suspendere enhver som i partidiskussioner bruker skjælsord eller personlige angrep – uten hensyn til om suspensionen rammer flertals- eller mindretalsfolk." Tranmæl- fløyens tilhengere vant frem med forslaget på kretsstyremøtet. Uttalelsen ble vedtatt med 13 mot 6 stemmer.

Denne uttalelsen var i virkeligheten en støtteerklæring til den beslutningen partiets sentralstyre hadde tatt 3. september, om å suspendere Thornæs og J. Olsen. I Ungdomsforbundet ble uttalelsen et enslig motstykke til de mange protestene som hadde blitt vedtatt mot suspensjonene. Som tidligere nevnt, var det i Kristiania- kretsen Tranmæl- fløyen hadde sin sterkeste base i Ungdomsforbundet. I ungdomsorganisasjonen ellers var Tranmæl- fløyens innflytelse i all hovedsak "forstummet". Dette ble derfor muligheten Tranmæl- fløyen hadde til å utøve en viss innflytelse i Ungdomsforbundet.

På det samme møtet benyttet også styreflertallet i Kristiania- kretsen muligheten til å vedta en henstilling til Ungdomsforbundets sentralstyre. Henstillingen tok opp Klassekampens fremferd i det videre partiarbeidet: "Som bekjent skal september og oktober maaned vies det indre partiarbeide. Møte av kredsstyret og lagsformændene i Kristiania forutsætter at <<Klassekampen>> i denne tid vies oplysningsarbeide, og at alle fraktionsartikler banlyses."

Som nevnt ovenfor hadde Tranmæl- fløyens innflytelse i Ungdomsforbundet blitt betydelig redusert. Henstillingen fra Kristiania- kretsen til sentralstyret kan derfor sies bare å ha vært en prinsipiell markering av standpunkt overfor Ungdomsforbundets lederskap: Den måten Klassekampen hadde ført kampen mot partiflertallet, på måtte ikke fortsette.

Samtidig som konfliktene rundt Jeanette Olsen og Thornæs utspant seg, meddelte Mot Dag- gruppen 3. september at de trakk seg ut av fraksjonsstriden. Grunnen var trolig de heftige angrepene som hadde vært rettet mot motdagistene etter EKKI- møtet. Når nå

²⁷² Se fotnote 271.

motdagistene ikke lenger deltok i fraksjonsstriden, mistet Scheflo- fløyen en aktiv opposisjon i Ungdomsforbundets ledelse, siden både Meyer og Hofmo var medlemmer av Mot Dag.

På Ungdomsforbundets landsstyremøte hadde det også enstemmig blitt vedtatt at arbeiderne nå burde bevæpnes. I den vedtatte resolusjonen het det: "Efter verdenskrigen har vi lært at forstaa at den pas[c]ifistiske agitation mot vaabenbruk ikke fører frem. Det er nødvendig at arbeiderne lærer at bruke vaaben. Alene derved kan de ta kampen op mot den nye farlige fiende: fascismen."²⁷³ 8. september gikk Klassekampen til angrep på Martin Tranmæls antimilitære holdning. Ifølge Klassekampen hadde Tranmæl i en artikkel i Arbeiderbladet 28. august uttrykt at en bevæpning av den norske arbeiderklasse "ikke passer paa norske forhold!"²⁷⁴ I Klassekampens artikkel 8. september ble det deretter fremhevet: "Var det ikke partiets formand, Oscar Torp, som stod paa Youngstorvet forleden under protestmøtet mot de finske bødler og sa at borgerklassens vaaben maatte vendes mot borgerklassen selv?"²⁷⁵

I likhet med Jeanette Olsens "åpne brev" til Tranmæl 1. september, var denne artikkelen et direkte angrep på Martin Tranmæl. Artikkelen pekte på at Tranmæl var i uttakt med partiets formann, Oscar Torp, i militærspørsmålet. Angrepet var et nytt forsøk på å svekke Martin Tranmæls posisjon i partiet så mye som mulig.

I en annen artikkel i Klassekampen 8. september rettet en av Scheflo- fløyens tilhengere, en Normann- Egeland, kritikk mot Internasjonalens religionsparole. I artikkelen spurte han: Var det slik at denne parolen var til fordel for den norske arbeiderklasse? Normann- Egeland besvarte det slik: "Vi maa besvare dette spørmaal med et ubetinget nei, (...)." ²⁷⁶ I motsetning til de "marxistiske ideologer" som forkynte det standpunkt at det nærmest var en "lovmessig binding" mellom ateismen og den materialistiske historieoppfatning, hadde Normann- Egeland her en annen oppfatning. Han skrev: "Tvertimot kan en mand godt ha en rent materialistisk opfatning av den sociale utvikling uten derfor at ha et ateistisk livssyn."²⁷⁷ Videre i artikkelen uttrykte Normann- Egeland seg positivt til hvordan det norske partiet tradisjonelt hadde forholdt seg til de religiøse oppfatninger. Normann- Egeland uttrykte at en av styrkene hos DNA hadde vært at det aldri hadde "reist nogen væsentlig teoretisk diskussion om de religiøse opfatninger, men at det bestandig i sin virksomhet utad har bekjæmpet statskirken og sektene naar disse i sin utadvendte virksomhet

²⁷³ Klassekampen 25.08.23: 5. I klamme, min tilføyelse. Opprinnelig stod det "cs"

²⁷⁴ Klassekampen 08.09.23: 4.

²⁷⁵ Ibid.: 4.

²⁷⁶ Klassekampen 08.09.23: 5.

²⁷⁷ Ibid.: 5.

har skadet arbeidernes kamp for bedre sociale levevilkår."²⁷⁸ Avslutningsvis understreket Normann- Egeland at han hadde tilhørt partimindretallet. På grunn av Internasjonalens parole i religionsspørsmålet måtte han nå vurdere sitt standpunkt i partispørsmålet på nytt. Han var redd denne parolen ville redusere det norske partiet til et sektparti.

Allerede 4. august hadde det i Klassekampen fremkommet kritikk fra tilhengere av Scheflo- fløyen mot Klassekampens redigering etter det utvidede eksekutivmøtet i Moskva. Det handlet om måten Klassekampen hadde angrepet partiflertallet på. I likhet med kritikerne av Klassekampens redigering, føyde Normann- Egeland seg nå inn i rekken av dem som i utgangspunktet tilhørte Scheflo- fløyen, men som nå virket kritisk innstilt til det Scheflo- fløyens ledende medlemmer foretok seg.

Det kommer ikke tydelig frem i kildene hvor dypt uenigheten stakk innen Scheflo- fløyen i denne perioden. Imidlertid virker det som om måten Scheflo- fløyens ledende representanter i Ungdomsforbundet hadde gått frem på etter eksekutivmøtet i Moskva, hadde fått det til å murre i Scheflo- fløyens rekker. Det var først og fremst Klassekampens redigering og religionsspørsmålet det handlet om.

I løpet av september og oktober skulle flere av fylkesorganisasjonene tilknyttet Ungdomsforbundet samles til årsmøte. Beslutningene på Ungdomsforbundets landsstyremøte i august kom til å stå sentralt på alle disse fylkesmøtene. Hver enkelt fylkesorganisasjon skulle ta stilling til landsstyremøtets vedtak.

Først ut var Buskerud fylkesorganisasjon. Søndag 9. september samlet representantene i fylkesorganisasjonen seg til årsmøte i Drammen. Eugene Olaussen møtte som representant fra Ungdomsforbundets sentralstyre. I resolusjonen som ble vedtatt, het det: "Vi uttaler vor tilslutning til det landsstyremøte for ungdomsforbundet som fandt sted 11.- 13. august og godkjenner, centralstyrets virksomhet og <<Klassekampens>> redigering (...),"²⁷⁹ I resolusjonen ga også Buskerud fylkesorganisasjon sin støtte til styret i Buskerud Arbeiderparti og dets beslutninger omkring de to omstridte parolene, religionsparolen og arbeider- og bonderegjeringsparolen.²⁸⁰

Med resolusjonen hadde Buskerud fylkesorganisasjon ikke bare sluttet seg til vedtakene på Ungdomsforbundets landsstyremøte, den hadde i tillegg uttrykt sin støtte til Klassekampens virksomhet den siste tiden. Dessuten hadde den stilt seg bak de to omstridte parolene som hadde blitt vedtatt på Internasjonalens eksekutivmøtet i juni, henholdsvis

²⁷⁸ Klassekampen 08.09.23: 5.

²⁷⁹ Klassekampen 29.09.23: 7. Artikkel: "Formandskonferansen i Buskerud."

²⁸⁰ Ibid.: 7.

religionsparolen og arbeider- og bonderegjeringsparolen. Resolusjonen var i det hele tatt et uttrykk for at Buskerud fylkesorganisasjon av NKU, på alle måter stilte seg på Scheflo-fløyens side i den norske partistriden.

15. og 16. september avholdt både Hordaland- og Hedmark fylkesorganisasjon av NKU sine årsmøter. Fylkesorganisasjonen i Hordaland avholdt sitt møte i Bergen. Her møtte Konrad Nordahl som representant fra Ungdomsforbundets sentralstyre. I likhet med Buskerud fylkesorganisasjon sluttet Hordaland fylkesorganisasjon seg også til alle beslutningene på Ungdomsforbundets landsstyremøte, og ga sin fulle støtte til den måten Klassekampen hadde blitt redigert på.²⁸¹ For å understreke at Hordaland fylkesorganisasjon fullt og helt stilte seg bak de ubetingede Komintern- tilhengerne i partiorganisasjonen, ble det vedtatt en egen resolusjon på fylkesmøtet som støttet beslutningene på Internasjonalens utvidede eksekutivmøtet i Moskva i juni. Fylkesmøtet i Hordaland ville "reservations- og betingelsesløst slutte sig til eksekutivens direktiver og paroler, og sette al kraft ind paa efter bedste evne at gennemføre dem>>." ²⁸²

Hedmark fylkesorganisasjon av NKU holdt sitt fylkesårsmøte i Hamar. Peder Furubotn var tilstede fra Ungdomsforbundets sentralstyre. I likhet med de to ovennevnte fylkesorganisasjonene sluttet også Hedmark fylkesorganisasjon seg til alle beslutningene på landsstyremøtet i Ungdomsforbundet og til Klassekampens virksomhet. Hedmark fylkesorganisasjon fremhevet betydningen av det fokus Ungdomsforbundets landsstyremøte hadde rettet mot arbeiderungdommen og arbeidsplassen. Arbeidet med å etablere bedriftsceller, arbeidernes økonomiske kamp og satsningen på å rekruttere arbeiderungdommen til fagbevegelsen, var viktige oppgaver for fremtiden.²⁸³ Fylkesmøtet sluttet også opp om beslutningene på EKKI- møtet i juni. I uttalelsen som ble enstemmig vedtatt, oppfordret Hedmark fylkesorganisasjon videre "saavel medlemmerne som lagene til virksomt at understøtte forbundets bestræbelser for at faa beslutningerne godkjendt av Det norske arbeiderparti." ²⁸⁴

I likhet med de to andre fylkesorganisasjonene i Ungdomsforbundet, stilte Hedmark fylkesorganisasjon seg klart og tydelig på Scheflo- fløyens side i den norske partistriden. Nå hadde tre av fylkesorganisasjonene i Ungdomsforbundet tilsluttet seg alle beslutningene på Ungdomsforbundets landstyremøte. Det betydde også at de hadde stilt seg bak Ungdomsforbundets lederskap i kampen mot partiet.

²⁸¹ Klassekampen 29.09.23: 7.

²⁸² Ibid.: 7.

²⁸³ Klassekampen 29.09.23: 8.

²⁸⁴ Ibid.: 8.

"Vil man sprænge vort parti?," het overskriften i en artikkel på Klassekampens første side 15. september.²⁸⁵ Artikkelen protesterte mot suspensjonene av J. Olsen og Thornæs. I likhet med mange av de andre protestene mot suspensjonene av de to Scheflo-tilhengerne, ble det også her fremhevet at beslutningen til partiets sentralstyre av 3. september, ville sette partiets enhet i fare.²⁸⁶ Det ble understreket hvor viktig det var at partiet ikke ble splittet. "Partiets enhet maa ikke rokkes. Slut op om denne for enhver pris – uanset hvilke magtmisbruk som begaaes mot os," het det i artikkelen.²⁸⁷ Man skulle heller kjempe for Internasjonalens beslutninger slik at det norske partiet ikke kom i et ytterligere motsetningsforhold til Internasjonalen. Kampen skulle føres videre under følgende slagord: "Partiets enhet paa Internationalens grund."²⁸⁸

Hvorfor protesterte ikke Klassekampen på suspensjonen av J. Olsen og Thornæs tidligere? Trolig var grunnen at store deler av Ungdomsforbundets ledelse hadde vært opptatt med å få Ungdomsforbundets medlemmer til å stille seg bak sitt påbegynte fraksjonsbyggingsprosjekt. Redaktøren, Arvid G. Hansen, hadde vært av gårde på turné i Vestfold 2.- 9. september i forbindelse med at Ungdomsforbundet arrangerte Ungdomsinternasjonalens uke.²⁸⁹ Dessuten hadde mange av sentralstyrets medlemmer vært opptatt med fylkesårsmøtene i Buskerud, Hordaland og Hedmark.

Det er også grunn til å se nærmere på måten Klassekampen av 15. september reagerte på suspensjonene av de to Scheflo-tilhengerne. Med trusler om at partiet kunne splittes, fulgte Klassekampen opp protestene fra de lokale parti- og ungdomslag, som umiddelbart hadde reagert på suspensjonsvedtaket. Klassekampen forsøkte å skape et inntrykk av at flertallet i partiets ledelse nå la opp til splittelse. Mens Ungdomsforbundet ønsket å bevare partiets enhet. Igjen var motivet sannsynligvis knyttet til fraksjonsbyggingsplanene Ungdomsforbundet var i gang med. En splittelse ville sannsynligvis medføre at de ikke ville komme til å erobre hele den nåværende partiorganisasjonen.

I den samme artikkelen 15. september ble det igjen rettet direkte kritikk mot Tranmæl og hans virksomhet i partistriden. Slik Klassekampens artikkel fremstilte det hadde Tranmæl i forbindelse med partistriden blant annet karakterisert Scheflo som "lurvete" og "uærlig".²⁹⁰ Det ble også hevdet at Tranmæl hadde opptrådt kritikkverdig i forbindelse med suspensjonen av Thornæs. I Klassekampens artikkel het det: "Den <<fornærmede>> sitter ogsaa som dommer

²⁸⁵ Klassekampen 15.09.23: 1. Artikkel: "Vil man sprænge vort parti?"

²⁸⁶ Ibid.: 1.

²⁸⁷ Ibid.: 1.

²⁸⁸ Ibid.: 1.

²⁸⁹ 2. september hadde også Peder Furubotn dratt på en 14 dagers turné i Buskerud. (Klassekampen 08.09.23: 2.)

²⁹⁰ Klassekampen 15.09.23: 1. Artikkel: "Vil man sprænge vort parti?"

og slaar til. Ethvert fornuftig menneske begriper, at paa en slik brutal maate skiller man ingen trætte – men gjør bare ondt værre."²⁹¹ Dermed fortsatte de direkte angrepene på Tranmæl. Etter J. Olsens angrep på Tranmæl 1. september hadde Klassekampen ved flere anledninger angrepet Tranmæl og hans standpunkter direkte. Det var nå klart at Klassekampen førte en direkte kampanje mot Tranmæl. Kampanjen hadde øyensynlig til hensikt å svekke Tranmæl og Tranmæl- fløyens sterke posisjon i partiorganisasjonen.

Ett av spørsmålene som hadde vært oppe til debatt i den norske partistriden var hvorvidt den norske fagbevegelsen skulle innmeldes i den Røde Faglige Internasjonales.²⁹² Spørsmålet var blitt svært aktuelt fordi det på den norske fagkongressen 4.- 11. mars 1923, hadde blitt besluttet at det skulle holdes en uravstemning i dette spørsmål. Fagforeningsmedlemmene skulle ta stilling til om den norske fagbevegelsen skulle innmeldes i R. F. I.²⁹³ Avstemningen skulle være avsluttet innen 31. oktober.

Så langt hadde ikke dette spørsmål stått sentralt i Klassekampens spalter. Men i en artikkel i Klassekampen 15. september ble spørsmålet omkring innmeldelse i R. F. I. reist av formannen i Jern- og metallarbeiderforbundet, Halvard Olsen. Han hadde stor innflytelse i den norske fagbevegelsen og satt blant annet i LOs sekretariat. Innledningsvis i artikkelen fremhevet H. Olsen betydningen av den norske fagkongressens beslutning. Olsen fremstilte det slik: "Gjennem fagkongressens beslutning om utmeldelse av Amsterdam- Internationales og fastslaaen av samarbeidet med den russiske fagorganisation og Den røde faglige Internationale har den norske fagorganisation tydelig git tilkjende sin politiske mening."²⁹⁴ Videre gikk Olsen til angrep på Arbeiderbladets og partiflertallets opptreden i partistriden. Ifølge H. Olsen hadde både Arbeiderbladet og partiflertallet foret Amsterdam- Internasjonales med argumenter som denne igjen kunne bruke i sin polemikk mot R.F.I. De hadde bare vært opptatt av å forsvare sine egne standpunkter og glemte den norske fagorganisasjonens interesser. Olsen skrev: "Det har gjennom sin mistenkeliggjørelse av Den kommunistiske Internationale vanskeliggjort vort arbeide indenfor de internationale fagforbund naar vi skal forsøke at virkeliggjøre kongressens beslutning."²⁹⁵

²⁹¹ Klassekampen 15.09.23: 1. Artikkel: "Vil man sprænge vort parti?"

²⁹² Heretter forkortelsen R. F. I. Denne internasjonale fagorganisasjonen ble opprettet i Moskva i 1921, og var tilknyttet Komintern. Den hadde som oppgave å skjømte internasjonale faglige spørsmål. (Maurseth 1972: 65.)

²⁹³ Frem til den norske fagkongressen avholdt sitt møte i mars 1923, hadde den norske fagorganisasjonen (LO), stått tilknyttet en annen internasjonal fagorganisasjon, Amsterdam- Internasjonales. På fagkongressen i 1923 ble det besluttet at den norske fagbevegelsen skulle meldes ut av denne internasjonale fagorganisasjonen, og at spørsmålet om eventuelt innmelding i R.F.I. skulle sendes til uravstemning.

²⁹⁴ Klassekampen 15.09.23: 3. Artikkel: "Partistrid og fagorganisationen."

²⁹⁵ Ibid.: 3.

Allerede i 1922, i en strid omkring tvungen voldgift, ser det ut til at Halvard Olsen sammen med Scheflo hadde stilt seg i et motsetningsforhold til Tranmæl når det gjaldt faglige taktiske spørsmål.²⁹⁶ Nå virket det som H. Olsen på nytt stilte seg i et motsetningsforhold til Tranmæl. Halvard Olsens artikkel i Klassekampen 15. september var et innlegg til støtte for den norske fagorganisasjonens innmeldelse i Kominterns faglige internasjonale. Det er ikke usannsynlig å tro at artikkelen først og fremst var et angrep på Tranmæl fra en ny vinkel, i den hensikt å svekke Tranmæl og Tranmæl- fløyens posisjon i partiorganisasjonen. I så måte føyde artikkelen seg inn i rekken som hadde angrepet Tranmæl den siste tiden.

I Klassekampen 15. september ble det også offentliggjort at Ungdomsforbundets sentralstyre hadde besluttet å utgi et nytt tidsskrift i Ungdomsforbundet. I Klassekampen het det: "Tidsskriftets navn blir <<Proletaren>> med undertitel <<tidsskrift for ungdomsbevægelsens teori og praksis>> og første nummer utkommer omkring 15. september."²⁹⁷ I Klassekampens artikkel ble det påpekt at tidsskriftet skulle ha en profil, der innholdet var mer dyptpløyende teoretisk og politisk. Ifølge artikkelen hadde prosessen med å opprette et nytt tidsskrift pågått en stund. Ungdomsforbundets sentralstyre hadde "forelagt en plan for utgivelse av et tidsskrift for fylkesstyrene til uttalelse, og planen har vundet almindelig bifald, uanset <<fraktions>>- standpunkt." Slik Klassekampens artikkel fremstilte det var det nærmest et samlet Ungdomsforbund som stilte seg bak opprettelsen av det nye tidsskriftet, Proletaren.

I forbindelse med sentralstyrets beslutning om å utgi det nye tidsskriftet, hadde det også blitt vedtatt retningslinjer for Proletarens redigering. Slik det ble uttrykt i sentralstyrevedtaket skulle tidsskriftet redigeres i henhold til Ungdomsforbundets landsmøte og landsstyremøtets beslutninger. Sentralstyrevedtaket konkluderte med følgende uttalelse: "Den kommunistiske Internationale og Ungdoms- Internationalens retningslinjer og beslutninger maa derfor i politisk henseende være bestemmende for tidsskriftets redigering." I forbindelse med vedtaket om retningslinjene for Proletarens redigering, ble det av Ungdomsforbundets sentralstyre videre understreket på hvilken måte tidsskriftet skulle brukes i ungdomsorganisasjonen. I vedtaket het det: "I denne henseende maa tidsskriftet bli det veiledende organ for lagsstyremedlemmene og alle aktive kræfter inden ungdomsbevægelsen."

²⁹⁶ Maurseth 1972: 81- 88.

²⁹⁷ Klassekampen 15.09.23: 3. Artikkel: "Ungdomsforbundets nye tidsskrift <<Proletaren>>." De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

I Klassekampen 15. september ble det gitt uttrykk for at et flertall i Ungdomsforbundet stilte seg bak opprettelsen av Proletaren. Men i forbindelse med beslutningene om retningslinjene for tidsskriftets redigering, hadde Ungdomsforbundets sentralstyre bestemt at tidsskriftet skulle formidle et budskap, som primært forholdt seg til Internasjonalens og Ungdomsinternasjonalens beslutninger. I virkeligheten betydde det at tidsskriftets budskap ville komme i et motsetningsforhold til partiflertallets linje, som ikke hadde akseptert alle Internasjonalens beslutninger. Slik det fremstilles i Klassekampen hadde Ungdomsforbundets sentralstyre, også i sin beslutning om Proletarens redigering, påpekt at det skulle være et veiledende organ for Ungdomsforbundets aktive medlemmer. Det er derfor ikke urimelig å tro at Ungdomsforbundets lederskap hadde som siktemål å bruke tidsskriftet i kampen mot partiet.

Oppsummering

I denne perioden synes Ungdomsforbundet å føre en mer og mer selvstendig politikk i forhold til partiet. På Ungdomsforbundets landsstyremøte i august ble det gjort vedtak som hadde til hensikt å omforme Ungdomsforbundet til en masseorganisasjon. I utgangspunktet var dette ikke i strid med partiets politikk; og det var i henhold til Internasjonalens retningslinjer om at ungdomsorganisasjonene nå skulle bli rekrutteringsorganisasjoner for de enkelte nasjonale partier tilsluttet Komintern.

Imidlertid ble konflikten mellom Ungdomsforbundet og det norske partiet ytterligere tilspisset i denne perioden. På Ungdomsforbundets landsstyremøte hadde man valgt å stille seg bak alle beslutningene på det utvidede eksekutivmøtet til tross for at partiets sentralstyre hadde besluttet at disse spørsmålene skulle behandles i partiorganisasjonen først. På Ungdomsforbundets landsstyremøte fortsatte angrepene på Mot Dag for å fjerne all opposisjon innenfor Ungdomsforbundets rekke. De lyktes Mot Dag trakk seg ut av partistriden i begynnelsen av september. Det betydde at det ikke lenger var en aktiv og synelig opposisjon i Ungdomsforbundet lenger. Både Haakon Meyer og Rolf Hofmo var tilknyttet Mot Dag. Ungdomsforbundet fikk en bredere tilslutning for sin politikk gjennom fylkesorganisasjonenes støtte til de beslutningene som landsstyremøtet hadde vedtatt i august. De opprettet et eget tidsskrift, Proletaren, som skulle målbære synspunktene til Ungdomsforbundets lederskap. I tillegg endret Ungdomsforbundet sin taktikk ovenfor Tranmæl. Ved å angripe ham direkte i Klassekampens spalter, ser det ut til at Ungdomsforbundet og de ubetingede Komintern-tilhengerne, gikk inn for å svekke posisjonen til den uoffisielle lederen i DNA. Med dette ønsket de å detronisere Tranmæl og

Tranmæl- fløyen i partiorganisasjonen. Med andre ord, Ungdomsforbundets ledere hadde trappet opp kampen mot partiets ledelse. Det er derfor grunn til å tro at Ungdomsforbundet hadde andre og bakenforliggende hensikter med rekrutteringsarbeidet.

Ungdomsorganisasjonen hadde startet et fraksjonsbyggingsprosjekt i konkurranse med partiflertallet, der formålet var å erobre makten i det norske partiet innenfra.

Kapittel 6

Frem mot splittelsen i november

I slutten av september holdt partiet et landsstyremøte der flere av de spørsmålene det hadde blitt strid om etter EKKI- møtet i juni, skulle behandles. Her ble det også besluttet å holde et ekstraordinært landsmøte i november for å få en endelig avklaring i stiden som hadde preget partiet etter EKKI- møtet. Spørsmålene som ble behandlet på landsstyremøtet skulle nå tas opp på dette landsmøtet for å få avklart striden i partiet. På landsstyremøtet var Tranmæl- fløyen i flertall, mens Scheflo- fløyen var i mindretall. I tillegg stod det også frem en sentrumsfraksjon. Fløyene kom med hver sine innstillinger til spørsmålene som skulle tas opp på det forestående landsmøtet i november. Etter landsstyremøtet startet kampen om mandatene til det ekstraordinære landsmøtet. Ungdomsforbundet og Klassekampen kastet seg inn i mandatkampen, i den tro at Scheflo- fløyen ville vinne et flertall på det ekstraordinære landsmøtet. Midt i oktober forstod Ungdomsforbundets ledelse at Scheflo- fløyen ville komme til å tape mandatkampen. Strategien ble lagt om. Fraksjonsbyggingsprosjektet som Ungdomsforbundet hadde startet på Ungdomsforbundets landsstyremøte i midten av august, ble fremskyndet. Nå var intensjonen en annen. Ungdomsforbundet skulle sikre en betydelig medlemsmasse med tanke på å danne et nytt parti.

I forkant av partiets landsstyremøte

1. august 1923 hadde partiets sentralstyre besluttet å innkalle til landsstyremøte 22.- 24. september.²⁹⁸ Sentralstyrets flertall og mindretall hadde utarbeidet en rekke forslag som skulle legges frem på dette møtet.²⁹⁹ Forslagene knyttet seg til de spørsmålene det hadde blitt strid om etter EKKI- møtet. Trolig hadde man innkalt landsstyret i partiet for å kunne ta stilling til stridsspørsmålene som hadde kommet i forgrunnen etter eksekutivmøtet. Motivet var å dempe konflikten som hadde oppstått mellom fløyene. Da kunne man ta et foreløpig standpunkt til spørsmålene, og få en endelig avklaring på neste landsmøte som var stipulert avholdt i 1925.³⁰⁰ I forkant av landsstyremøtet hadde partiets sentralstyre også utarbeidet forslag om å holde et ekstraordinært landsmøte. To innstillinger hadde blitt utarbeidet, en fra flertallet i sentralstyret og en fra mindretallet, henholdsvis Tranmæl- fløyen og Scheflo- fløyen. Tranmæl- fløyen foreslo å avholde landsmøtet i midten av november 1923, mens Scheflo-

²⁹⁸ Egge og Roginskij (red.), 2006: 473- 474, fotnote 2. Dok. 277.

²⁹⁹ Egge og Roginskij (red.) 2006: 473- 474. Dok. 277. Jf. Dok. 290: 490- 493.

³⁰⁰ Bjørgum 2004: 301.

fløyen ville holde møtet i februar 1924.³⁰¹ Det er usikkert når partiets sentralstyre fremmet forslagene om å holde et ekstraordinært landsmøte. På sentralstyremøtet 1. august hadde det ikke blitt fremmet et slikt forslag. Beslutningen må derfor ha kommet senere. Sannsynligvis ble den tatt engang i september, altså i perioden rett før partiets landsstyre samlet seg til møte. Og hvorfor det?

I løpet av september hadde partistriden blitt altoverskyggende i det norske partiet. I midten av september måned hadde et av sentralstyremedlemmene i Ungdomsforbundet, Olav T. Vegheim, beskrevet situasjonen i partiet slik: "Det utvidede eksekutivkomiteemøtes beslutninger har merkelig nok bidratt til at skaffe ny næring til partistridsbaalet. (...) Alle forsøk paa en saklig diskussion overdøves av stridsbaalets knitren og spraken."³⁰² Det var ikke bare arbeider- og bonderegjeringsparolen og religionsparolen det var strid om. Thornæs og Olsens direkte angrep på Martin Tranmæl og deretter suspensjonene av de to, hadde brakt partidiskusjonen til nye høyder. Striden var trolig i ferd med å svekke partiet. Som J. Bjørgum har påpekt, var det tegn som tydet på at den bitre partistriden hadde ført til begynnende medlemsfravall i det norske partiet.³⁰³ På bakgrunn av denne situasjonen bestemte sannsynligvis partiets sentralstyreflertall seg for å holde et ekstraordinært landsmøte så raskt som mulig for å få en endelig avklaring i striden.

Avgjørelsene som skulle tas på det kommende landsstyremøte hadde i liten grad blitt tatt opp i Klassekampens spalter. Hvorfor hadde disse spørsmålene blitt viet så liten oppmerksomhet? Ungdomsforbundet kan ikke ha vurdert landstyremøtet som viktig; sannsynligvis så de ikke at en beslutning om å holde et ekstraordinært landsmøte, ville komme på dette tidspunktet. I stedet hadde Ungdomsforbundets ledelse rettet oppmerksomheten mot fylkesorganisasjonene i Ungdomsforbundet. Etter Ungdomsforbundets landsstyremøte i august hadde flere av fylkesorganisasjonene holdt sine årsmøter. Ungdomsforbundets ledelse hadde derfor vært opptatt av å få hele ungdomsorganisasjonen til å stille seg bak landsstyremøtets beslutninger fra dette møtet. Også suspensjonene av Thornæs og Olsen hadde tatt mye av oppmerksomheten. Det er derfor sannsynlig å tro at beslutningen om å holde et ekstraordinært landsmøte kom overraskende på Ungdomsforbundets lederskap.

³⁰¹ Sentralstyreflertallet fremmet forslag om å holde landsmøtet 16. november. (Egge 1995: 97, fotnote 219.)

³⁰² Klassekampen 22.09.23: 5. Vegheims artikkel er datert 10. september, og ble først offentliggjort i Klassekampen 22. september. (Klassekampen 22.09.23: 6.)

³⁰³ J. Bjørgum 2004: 302.

Partiets landsstyremøte

Landsstyremøtets delegater samlet seg til møte 22. september. Mot Scheflo- fløyens stemmer, ble det vedtatt å holde det ekstraordinært landsmøte 2. november.³⁰⁴ På landsstyremøtet gikk Tranmæl- fløyen inn for å avvise både religionsparolen og arbeider- og bonderegjeringsparolen. Scheflo- fløyen gikk inn for å vedta dem. I spørsmålet om en innmeldelse i R.F.I., slo Tranmæl- fløyen fast at de ikke ville kreve av LOs medlemmer at de meldte seg inn i R.F.I. i den pågående uravstemningen. Scheflo- fløyen derimot gikk inn for å pålegge partirepresentantene som var fagorganiserte å gjøre en innsats for at LO skulle meldes inn i Profintern. Det dannet seg også en tredje fraksjon på landsstyremøtet. Denne fraksjonen stod frem som et sentrumsalternativ. Den bestod av to representanter, Ole Øisang og Johan A. Skjelfjord. De foreslo at Komintern på nytt skulle ta opp religionsparolen til vurdering. De ønsket et fortsatt medlemskap i Internasjonalen. Trolig så de faren for at partiet kunne splittes og forsøkte nå å bevare partiets enhet.³⁰⁵

På landsstyremøtet ble det også fremmet et forslag vedrørende Ungdomsforbundets forhold til partiet.³⁰⁶ Forslaget ble fremmet av Konrad Knudsen, en vararepresentant fra Drammen. Innledningsvis i forslaget het det: "Ungdomsforbundet er ifølge Internationalens statutter politisk underlagt partiets ledelse."³⁰⁷ Videre ble det i forslaget påpekt at Ungdomsforbundet og Klassekampen hadde optrådt illojalt og ikke hadde fulgt opp sine oppgaver som ungdomsforbund. I forslaget ble derfor partiets sentralstyre pålagt følgende: "Landsstyret paalægger centralstyret at træffe de nødvendige forholdsregler for at bringe ungdomsforbundet til loyal optræden mot partiet og til at skjøtte sin opgave som ungdomsforbund."³⁰⁸

I dette spørsmålet la Peder Furubotn frem et motforslag: "Landsstyret finder at ungdomsforbundet maa ha ret til at arbeide efter de beslutninger og retningslinjer som blev vedtat paa ungdomsforbundets sidste landsmøte og propagandere for Internationalens paroler."³⁰⁹ Ved avstemningen var det forslaget Knudsen hadde lagt frem som ble vedtatt med 14 mot 10 stemmer.

³⁰⁴ Egge påpeker at beslutningen om å holde landsmøtet 2. november først ble fattet på landsstyremøtet. Opprinnelig hadde sentralstyreflertallet innstilt på å holde landsmøtet 16. november. Det var Gitta Jønsson, en av landsstyrerepresentantene, som hadde fremmet forslaget om å holde det ekstraordinære landsmøtet allerede 2. november. Sentralstyreflertallet valgte da å stille seg bak dette forslaget isteden. (Egge 1995: 97, fotnote 219.)

³⁰⁵ Maurseth 1987: 293.

³⁰⁶ Klassekampen 01.10.23: 4. Artikkel: "Kneblingsresolutionens ordlyd." Dette forslaget er bare dokumentert i Klassekampen og ikke i partiets beretning for 1923.

³⁰⁷ Klassekampen 01.10.23: 4.

³⁰⁸ Ibid.: 4.

³⁰⁹ Ibid.: 4.

Beslutningen om å holde det ekstraordinære landsmøtet allerede i begynnelsen av november, betydde at det ville bli en rask avklaring i stridsspørsmålene. Landsstyremøtet hadde bekreftet at Tranmæl- fløyen hadde et knapt flertall i partiet. På møtet hadde det imidlertid stått frem en sentrumsfraksjon som ikke ønsket partisplittelse. Hvilken fløy ville kapre sentrumsfraksjonen? Hvem ville i så fall få flertall på partiets landsmøte? Ingen ting var avklart. Med bare fem ukers frist til det ekstraordinære landsmøtet startet kampen om mandatene.³¹⁰

Ungdomsforbundets reaksjon på partilandsstyremøtets vedtak

I det følgende skal vi først gi en kronologisk fremstilling av hvordan Ungdomsforbundets lederskap og Klassekampen umiddelbart reagerte på landsstyreflertallets beslutninger. Deretter vil vi oppsummere og drøfte reaksjonene.

28. september sendte Ungdomsforbundets sentralstyre et brev til partiets ledelse. Brevet var en protest mot landsstyreflertallets beslutning vedrørende Ungdomsforbundet og dets forhold til partiet. "Centralstyret for Norges kommunistiske ungdomsforbund nedlæ[gg]er en bestemt protest mot den resolution som partiets landsstyre har vedtatt om forholdsregler mot vort forbund", het det innledningsvis i brevet.³¹¹ Videre ble det fremhevet at det var beslutningene fra Ungdomsforbundets landsmøte og landsstyremøte, samt Internasjonalens og Ungdomsinternasjonalens beslutninger som skulle ligge til grunn for Ungdomsforbundets fremtidige arbeide. "Det er en selvfølge at disse beslutninger for fremtiden som hittil vil være bestemmende for forbundets virksomhet," het det i brevet.³¹² Det var undertegnet av formannen, Peder Furubotn.

29. september angrep også Klassekampen til angrep på landsstyreflertallets beslutninger på landsstyremøtet. I en artikkel ble det påpekt at landsstyremøtet hadde blitt sammensatt av et flertall av Tranmæls mest standhaftige tilhengere. Derfor var det ikke overraskende at landsstyrets flertall "lot sig overtale til at begaa den hensynsløshet mot de menige partimedlemmer at indkalde det ekstraordinære landsmøte den 2. november, altsaa med 5 ukers frist, - et landsmøte som ikke kan ha nogen anden hensigt end at sætte mindretallet og Internationalen stolen for døren", het det i artikkelen.³¹³ Videre ble det også

³¹⁰ I DNAs beretning for 1923 påpekes den mandatkampen som startet i kjølvannet av partiets sentralstyremøte. (DNA btn. 1923: 95.)

³¹¹ Klassekampen 01.10.23: 3. Artikkel: "Centralstyrets protest." I klamme, min tilføyelse. Opprinnelig stod det "ggg".

³¹² Ibid.: 3.

³¹³ Klassekampen 29.09.23: 3. Artikkelen: "Partisituationen". De videre sitater er basert på denne artikkelen til annet blir oppgitt

fremhevet at landsstyreflertallet hadde innstilt på en "forkastelse av Internationalens parole om arbeider- og bonderegjering og religionsparolen og foreslaar en uttalelse i spørsmålet om Den røde faglige Internationale som betyr at partiet ikke skal følge Internationalens paalæg om at arbeide for tilslutning til R. F. I."³¹⁴ Artikkelen konkluderte med at landsstyreflertallets beslutninger betydde at ledende aktører innen partiflertallet nå arbeidet for å splitte DNA. Klassekampen oppfordret derfor til kamp. "Kamerater! Frem til kamp for partiets enhet, for et sterkt revolutionært parti i Norge," het det avslutningsvis i artikkelen.

I en annen artikkel i Klassekampen 29. september ble det påpekt at partiets landsstyre nå hadde besluttet at striden i partiet skulle avgjøres en gang for alle. Videre het det: "Vi frygter ikke resultatet av denne kamp, selv om ridderne av medlemmenes selvbestemmelsesret [Tranmæl- fløyen] forsøker at overrumple medlemmene ved at indkalde til et paniklandsmøte paa kort varsel."³¹⁵ I artikkelen ble det slått fast at den revolusjonære ungdommen allerede hadde valgt Internasjonales fremfor Tranmæl. Den revolusjonære ungdommen ville kaste seg inn i kampen med stor hengivenhet, "hvor seier eller nederlag for Internationalen betyr seier eller nederlag for kommunismen, for arbeiderklassen i Norge."³¹⁶

En tredje artikkel tok for seg landsstyreflertallets kritiske resolusjon vedrørende Ungdomsforbundets og Klassekampens virksomhet overfor partiet. Her ble beslutningen kommentert på følgende måte: "Det forbauser os ikke at partiledelsen efter den proteststorm som suspensionen har fremkaldt blir endnu mer desperat, og nu vil gjøre forsøk paa at kneble alt og alle, som hindrer den i gjennomførelsen av bruddet med Internationalen."³¹⁷ Men: "Den røde ungdom i Norge har vist at den vet hva den vil. Den lar sig ikke kneble."³¹⁸

1. oktober trappet Klassekampen og Ungdomsforbundets ledelse opp kampanjen mot landsstyreflertallet. Det ble utgitt et ekstra gratisnummer av Klassekampen, som utelukkende var viet vedtakene på partiets landsstyremøte. Her var oppmerksomheten først og fremst rettet mot landsstyreflertallets beslutning vedrørende Ungdomsforbundet. I en uttalelse fra Ungdomsforbundets sentralstyre på Klassekampens første side ble det fremhevet at: "Det norske Arbeiderpartis landsstyre har besluttet at bemyndige centralstyret til at gripe ind overfor ungdomsforbundet for at stanse dets agitation innad i partiet."³¹⁹ Ungdomsforbundets sentralstyre gjorde det klart at partiets ledelse kunne komme til å foreta seg noe ovenfor Ungdomsforbundet: "Saa tilspidset som partistriden nu er, og saa desperat som partiledelsen

³¹⁴ Se fotnote 313.

³¹⁵ Klassekampen 29.09.23: 3. Artikkelen: "Ungdom, til kamp!". I klamme, min tilføyelse.

³¹⁶ Ibid.: 3.

³¹⁷ Klassekampen 29.09.23: 3. Artikkelen: "Ungdomsforbundet skal knebles".

³¹⁸ Ibid.: 3.

³¹⁹ Klassekampen 01.10.23: 1. Artikkelen: "Til den røde ungdom i Norge".

allerede har vist sig at kunne optræ, maa vi være forberedt paa at centralstyret – med støtte av landsstyrets flertal – vil begaa et hvilket som helst overgrep mot ungdomsforbundet."³²⁰

Sentralstyret ga imidlertid uttrykk for et offensivt syn med tanke på at Scheflo- fløyen ville få et flertall av medlemmene i partiorganisasjonen bak seg. "Og det skal nu som før vise sig, at den del av partiet som har ungdommen paa sin side ogsaa har de store arbeidermasser med sig. Fremtiden er vi, seieren er vor!"³²¹

Uttalelsen fra Ungdomsforbundets sentralstyre hadde advart Ungdomsforbundets medlemmer om at landstyreflertallets beslutning vedrørende Ungdomsforbundet kunne bety tiltak mot ungdomsorganisasjonen og Klassekampen. Samtidig hadde det vist et svært optimistisk syn med tanke på at Scheflo- fløyen ville seire i den pågående mandatkampen. Uttalelsen fra Ungdomsforbundets ledelse var derfor en offensiv appell til Ungdomsforbundets medlemmer om å kaste seg inn i kampen mot partiets flertall. Scheflo- fløyen ville seire.

I en annen artikkel 1. oktober tok også Ottar Lie, et fremtredende medlem fra Hedmark, opp landstyreflertallets beslutning vedrørende Ungdomsforbundet og dets stilling til partiet: "Denne ungdomsforbundets stilling er kamp mot partiet, sier flertallet i sin beslutning paa sidste landsstyremøte."³²² Lie forsikret om at Ungdomsforbundet ikke førte noen kamp mot partiet. "Vi fører jo alle en kamp, ikke mot partiet, men for partiet. (...) Kampen føres for at styrke Det norske arbeiderparti som kommunistisk parti (...). Det er ingen som fører kamp mot partiet," skrev han.³²³ Også en Evald O. Solbakken sluttet seg til dette standpunktet i det samme nummeret av Klassekampen. Ungdomsforbundet kjempet ikke en kamp mot partiet, men "manet til kamp efter Internationalens retningslinjer og paroler, fordi ungdomsforbundet har forsvaret verdenspartiet og kjæmpet for bevarelse av partiets enhet."³²⁴ Solbakken var heller av den oppfatning at hendelsene på partiets landsstyremøte hadde vist at partiets sentralstyreflertall hadde erklært åpen kamp mot Internasjonalen.³²⁵ Begge artiklene understreket at Ungdomsforbundets og Klassekampens intensjon ikke var en splittelse av partiet. Det var partiets ledelse som hadde satt partiets enhet i fare.

Hvordan hadde Ungdomsforbundet og Klassekampen reagert på landstyreflertallets beslutninger på landsstyremøtet i slutten av september? Landstyreflertallets kritiske resolusjon vedrørende Ungdomsforbundet og dets forhold til partiet hadde, naturlig nok, skapt

³²⁰ Klassekampen 01.10.23: 1. Artikkelen: "Til den røde ungdom i Norge".

³²¹ Ibid.: 1.

³²² Klassekampen 01.10.23: 1. Artikkelen: " Knebles. – Tuktes".

³²³ Ibid: 1.

³²⁴ Klassekampen 01.10.23: 3. Artikkelen: "Kneblingens konsekvens".

³²⁵ Ibid: 3.

sterkest reaksjoner innad i Ungdomsforbundet. Både i brevet fra Ungdomsforbundets sentralstyre 28. september, og i Klassekampens spalter 29. september og 1. oktober, hadde denne beslutningen blitt viet mest oppmerksomhet. Ungdomsforbundets ledelse hadde gjort det klart at den ikke aktet å bøye seg for kravet om å underordne seg partiet. Deres lojalitet lå hos Internasjonalen, dens retningslinjer og beslutninger. I Klassekampen hadde det også blitt gitt uttrykk for at beslutningen om å holde et ekstraordinært landsmøte allerede i begynnelsen av november, hadde kommet overraskende på Ungdomsforbundet. Den korte tidsfristen frem til det ekstraordinære landsmøtet hadde blitt fremhevet. Slik Klassekampen hadde fremstilt det kunne ikke det bety annet enn at partiflertallet nå gikk inn for splittelse. Beslutningen hadde som formål å kvitte seg med partimindretallet og Internasjonalen, het det. Men ifølge Klassekampen kjempet ikke Ungdomsforbundet noen kamp mot partiet. Ungdomsforbundet hadde bare manet til kamp for at partiet ubetinget skulle tilslutte seg Internasjonalens retningslinjer og paroler. Slik Klassekampen så det var det partiflertallet som satte partiets enhet i fare ved ikke å ha tilsluttet seg Kominterns beslutninger fullt og helt.

Hvorfor ønsket ikke Ungdomsforbundets ledere noen partisplittelse på dette tidspunkt? For det første hadde de satt i gang et fraksjonsbyggingsprosjekt som hadde til hensikt å erobre partiet innenfra. For det andre regnet de med at Scheflo- fløyen ville seire i den pågående mandatkampen til landsmøtet. Scheflo- fløyen hadde bare hatt et knapt mindretall på landsstyremøtet. Dessuten hadde det skilt seg ut en liten sentrumsfraksjon som ønsket å bevare partiets enhet. Ungdomsforbundet anså mulighetene som gode for å vinne denne fraksjonen over på Scheflo- fløyens side og vippe flertallet i partiet i favør av dem. Med en seier for Scheflo- fløyen på det forestående landsmøtet kunne Ungdomsforbundets ledere gjennomføre fraksjonsbyggingsplanene uten at partiet ble splittet.

Klassekampen fortsetter kampanjen

I Klassekampen 6. oktober fortsatte man å rette oppmerksomheten mot landsstyreflertallets beslutning vedrørende Ungdomsforbundet. "Forbundet skal altsaa sættes under formynderskap og tvinges til loyalt at bøie sig for de folk som er beskjæftiget med at manøvrere vort parti væk fra verdensrevolutionens generalstab, den kommunistiske internationale," skrev Carsten O. Aasebøe.³²⁶ Avslutningsvis skrev han: "For det nytter lite med ungdommen. Den lar sig ikke kneble!"³²⁷ I en annen artikkel i Klassekampen 6. oktober

³²⁶ Klassekampen 06.10.23: 4. Artikkel: "Den store jammer !". Aasebøes artikkel står på side fire i Klassekampen og er datert 29. september. Mye tyder på at dette er en trykkfeil og at datoen er 6. oktober.

³²⁷ Klassekampen 06.10.23: 4. Artikkel: "Den store jammer !".

ble det på nytt slått fast at det var ingen som førte kamp mot partiet. Her het det: "Kampen føres for de prinsipper og paroler som Den kommunistiske Internationale har besluttet og gjort gjældende for sine avdelinger. (...) Kampen føres for at styrke Det norske arbeiderparti som kommunistisk parti, for at utvikle det til at bli en seierrik fører i arbeiderklassens kamp."³²⁸

Det ble altså på nytt understreket at Ungdomsforbundet ikke førte en kamp mot partiet, men for at partiet skulle bli et virkelig kommunistisk parti. Dette var i tråd med det fraksjonsbyggingsprosjekt Ungdomsforbundet hadde startet på, en erobring av partiet innenfra for at DNA uten reservasjoner skulle stå tilsluttet Komintern.

I Klassekampen 13. oktober ble det fremhevet at den pågående kampen om mandatene til novemberlandsmøtet var av stor betydning. På Klassekampens første side under overskriften: "Du staar i valgets dal i dag, kamerat!," – ble det understreket at valget det enkelte medlem stod overfor var svært viktig for den norske arbeiderbevegelses videre skjebne.³²⁹ I artikkelen ble det videre uttrykt: "Det norske arbeiderpartis tusener av medlemmer er stillet foran et valg, hvis utfald vil bli avgjørende for den samlede norske arbeiderklassens fremtid."³³⁰ Slik det ble fremstilt i Klassekampens artikkel var det landstyreflertallets beslutninger på partiets landsstyremøte som hadde vært avgjørende for den situasjonen partiet nå hadde kommet i. "Den korte tid som landsstyrets flertal i sin almagt har git medlemmene og flertallets tyranniske overgrep overfor anderledes tænkende i partiet – suspensionene og kneblingsforsøket paa ungdomsforbundet – har ogsaa i høi grad vanskeliggjort en nøktern saklig drøftelse av de enkelte spørsmåal," het det.³³¹ Klassekampens artikkel tydeliggjorde deretter at det fantes to strategier på veien fremover for DNA og den norske arbeiderbevegelsen. Slik Klassekampen fremstilte det hadde blant annet partisekretæren, Einar Gerhardsen, nylig påpekt på et møte i Kristiania arbeiderpartis representantskap at det norske partiet hadde blitt medlem av Internasjonalen i en revolusjonær høykonjunkturperiode. Gerhardsen hadde uttalt at denne revolusjonære tilstanden hadde forandret seg: "Verdensrevolutionen er skutt ut i det blaa, vi kan komme til at vente baade 3, 4 og 5 aar paa den. <<Vor stilling til Internationalen blir derfor en anden idag end under selve kamptiden.>>"³³² Klassekampen ga imidlertid uttrykk for en annen oppfatning: "Verden er av hængslene. Reaktion og fascisme, kaprustninger og økonomisk kaos overalt! Den skjærpede

³²⁸ Klassekampen 06.10.23: 4. Artikkel: "Kamp mot partiet." Denne artikkelen artikkel står også på side fire i Klassekampen og er datert 29. september. Mye tyder på at dette er en trykkfeil og at datoen er 6. oktober.

³²⁹ Klassekampen 13.10.23: 1. Artikkel: "Du staar i valgets dal idag, kamerat!"

³³⁰ Ibid.: 1.

³³¹ Ibid.: 1.

³³² Ibid.: 1.

klassekamp tar til fra dag til dag."³³³ Klassekampen påpekte at det ville være "en skjæbnsvanger undlatelsessynd hvis den norske arbeiderklasse gav sig til at tro at vi endnu længe vilde bli staaende i periferien, bli uberørt av den internationale kamp mellem klassene."³³⁴ Til slutt i artikkelen ble alternativene klart fremhevet: "Paa den ene side et klart, bevisst parti beredt til kamp, uløselig knyttet sammen med Internationalen. Paa den anden side et løst oppbygget parti indstillet paa en fredelig, særnorsk utvikling, sprængt bort fra Internationalen."³³⁵

I artikkelen 13. oktober hadde Klassekampen fremhevet betydningen av det ekstraordinære landsmøtet i november. Det handlet om et for eller mot Internasjonalen. Som tidligere nevnt, hadde man høstet den erfaring at når problemstillingen for eller mot Internasjonalen ble skjøvet i forgrunnen, hadde Schefflo- fløyen styrket sin stilling i partiet. Dermed fortsatte Ungdomsforbundet og Klassekampen den linjen de hadde lagt seg på etter partiets landsstyremøte: En støtte til Schefflo- fløyen i den pågående kampen om mandatene til novemberlandsmøtet.

I Klassekampen 13. oktober rettet man på nytt oppmerksomheten mot spørsmålet om LOs innmeldelse i R. F. I. Som vi har sett, hadde Halvard Olsens tatt opp spørsmålet i en artikkel i Klassekampen i september. Saken hadde også blitt behandlet på partiets landsstyremøte der landsstyreflertallet hadde besluttet ikke å ville pålegge de fagorganiserte å stemme for en innmeldelse i R.F.I.³³⁶

Klassekampen gikk til angrep på denne holdningen. Tranmæl fikk unngjelde for sine uttalelser i dette spørsmålet. "Hvad sier Martin Tranmæl i denne situation – talsmanden for fagbevægelsens revolutionering gjennom alle disse aar? Han sier: <<Det maa ikke gjøres til en kommunistisk pligt at stemme for indmeldelse i den røde faglige Internationale," skrev Klassekampen.³³⁷ Klassekampen konkludert derfor med at: "Det betyr at Tranmæl ønsker nederlag for Moskva ved den forestaaende uravstemning."³³⁸ Klassekampen ga inntrykk av at Tranmæl nærmest gikk inn for å hindre at den norske fagbevegelsen skulle meldes inn i R. F. I. Det var et direkte angrep på Tranmæl. Trolig hadde angrepet på Tranmæl til hensikt å svekke hans og Tranmæl- fløyens sterke posisjon i fagbevegelsen, for på den måten å påvirke den pågående uravstemningen for en innmeldelse i R.F.I.

³³³ Klassekampen 13.10.23: 1. Artikkel: "Du staar i valgets dal idag, kamerat!"

³³⁴ Ibid.: 1.

³³⁵ Klassekampen 13.10.23: 8. Artikkel: "Du staar i valgets dal idag, kamerat!"

³³⁶ DNA btn. 1923: 93.

³³⁷ Klassekampen 13.10.23: 5.

³³⁸ Ibid: 5.

En annen problemstilling, som flere ganger hadde vært i søkelyset, ble på nytt tatt opp i Klassekampen 13. oktober. Det handlet om det synkende salget av Klassekampen i Kristiania- kretsen. Imidlertid hadde det ikke bare vært i Kristiania salget av Klassekampen hadde gått ned. I august, på Ungdomsforbundets landsstyremøte, hadde forretningsføreren Haavard Langseth i en statusrapport om den økonomiske situasjonen i Ungdomsforbundet, tatt opp spørsmålet om salget av avisen. Langseth hadde uttalt at: "Av <<Klassekampen>>s regnskaper for første halvår fremgår det, at abonnementsinntægtene er gått endel ned (...)." ³³⁹ Senere i innlegget hadde Langseth også uttrykt at: "Regnskapene viser, at der nu er en hel del lag som ikke selger <<Klassekampen>>. Bare i Austagder og Østfold fylker selger alle lag bladet." ³⁴⁰ I Klassekampen 13. oktober ble det nå offentliggjort en statistikk som viste en drastisk nedgang i salget av Klassekampen i Kristiania- kretsen, sammenlignet med samme tid året før. I en kommentar til statistikken het det: "Som det fremgår av ovenstående er det enkelte lag som idetheletat ikke avhenter sin avis. De ønsker ikke at selge <<Klassekampen>>." ³⁴¹

Sannsynligvis hadde partistriden hatt stor innvirkning på det synkende salget av avisen. De til dels grove beskyldningene Klassekampen hadde rettet mot partiflertallet, må trolig ta skylden for nedgangen i salget. Det var ikke bare Tranmæl- fløyens tilhengere som hadde reagert på disse angrepene. Som vi har sett i Klassekampens spalter, hadde også Scheflo- tilhengere i Ungdomsforbundet stilt seg kritiske til den måten Klassekampen og Ungdomsforbundets lederskap hadde ført striden mot partiflertallet på. Det er ikke urimelig å tro at noen av disse hadde vendt Klassekampen ryggen. Dessuten hadde salget av Klassekampen gått kraftig ned i Kristiania. Som nevnt var det i Kristiania Tranmæl- fløyen hadde sin sterkeste base i Ungdomsforbundet. Den tilspissede situasjonen som hadde oppstått innad i partiet etter det utvidede eksekutivmøtet, hadde blant annet ført til at Tranmæl- fløyen hadde blitt mindre synlig i Klassekampens spalter. Det var derfor sannsynlig at enkelte lag i Kristiania- kretsen boikottet avisen.

Brevet fra EKKI

I Klassekampen 20. oktober ble det offentliggjort et brev fra EKKI til det norske partiet og dets medlemmer. ³⁴² Innledningsvis i brevet ble det fremhevet at flertallet i partiets sentralstyre

³³⁹ Klassekampen 13.10.23: 7. Ref. Ungdomsforbundets landsstyremøte 11.-13. august 1923.

³⁴⁰ Ibid.: 7.

³⁴¹ Klassekampen 13.10.23: 7. Artikkel: "Klassekampen`s salg i Kristiania."

³⁴² Klassekampen 20.10.23: 3. Artikkel: "Brev fra Den kommunistiske Internationale (...)". De videre sitater er hentet fra denne artikkelen til annet blir oppgitt.

hadde innkalt til et ekstraordinært sentralstyremøte 2. november uten å drøfte dette med Komintern. "Alt tyder paa at mange av disse ledere arbeider direkte for en spaltning av eders parti og for et brud med Den kommunistiske Internationale," het det videre i brevet.³⁴³

Deretter tok brevet opp de spørsmålene som hadde vært oppe til debatt på partiets landsstyremøte. Først ble arbeider- og bonderegjeringsparolen drøftet, og deretter religionsparolen. Spørsmålet var hvordan arbeider- og bonderegjeringsparolen skulle anvendes i Norge. Følgende poeng ble fremhevet i brevet fra EKKI: "Allerede i sin motivering av arbeider- og bonderegjeringsparolen paa det utvidede eksekutivmøte erklærte Kominterns formand (...) at den som fortolket parolen i <<parlamentarisk>> aand, vilde handle mot aanden i Den kommunistiske Internationale." Kommunistene skulle drive agitasjon blant småbøndene for å "forberede dem til en fælles kamp under ledelse av det revolutionære proletariat." I brevet stilte EKKI seg negativ til religionens plass innenfor partiet uten å forfekte en hensynsløs antireligiøs holdning. "Ingen har ment at vi vil støte fra os de religiøse eller halvreligiøse arbeidere. Kommunistene vil og maa vinde hele arbeiderklassen (...)," skrev EKKI i brevet. Samtidig ble det påpekt at lederne i partiet måtte bekjempe "de religiøse fordomme og presteskapet (...)."

I brevet argumenterte EKKI for en innføring av de to parolene i Norge. I spørsmålet om arbeider og bonderegjeringsparolen fremhevet EKKI at det var den utenomparlamentariske virksomheten som var viktigst. I religionsspørsmålet opprettholdt EKKI den linjen man hadde lagt seg på under det utvidede eksekutivmøtet i juni. Det betydde en klar avvisning av religionens plass innenfor den kommunistiske bevegelse, men uten at det skulle føres en "skånselløs" kampanje mot de religiøse elementer innenfor partiet.

Spørsmålet om det norske partiets innmeldelse i R. F. I. ble også tatt opp i brevet. Her gikk eksekutiven til angrep på den holdning de mente flere av Tranmæl- fløyens fremtredende representanter hadde inntatt i dette spørsmål. I EKKIs brev ble det uttrykt at "Bull og Falk, som blir støttet av Lian og Tranmæl, forsøker med alle mulige og umulige midler at holde de norske fagforeninger tilbake fra at slutte sig til Den røde faglige Internationale." I dette faglige spørsmålet konkluderte derfor eksekutiven med at: "Intet andet end smaaling diplomati staar bak denne politik, diplomati, som betyr er forræderi mot tanken om den internationale samling av den kjæpende arbeiderklasse." Komintern ledelsen gikk mot Tranmæl- fløyen som hadde uttalt på landsstyremøtet, at de ikke aktet å pålegge de fagorganiserte å stemme for en innmeldelse i R.F.I. i den pågående uravstemningen.

³⁴³ Se fotnote 342.

Også i spørsmålet om suspensjonene av Thornæs og J. Olsen kom EKKI med kritikk av Tranmæl- fløyens håndtering av sakene.³⁴⁴ EKKI kritiserte suspensjonene av de to, og konkluderte på følgende måte: "Paa denne maate bevares ikke, men ødelægges et partis enhet." Selv om EKKI til en viss grad angrep Tranmæl, viste de stort sett en forsonlig innstilling overfor ham i brevet. Han ble aldri direkte angrepet. "Vi kjender og skatter alle partifælle Tranmæl som en gammel medkjæmper. Overfor ham har vi altid været rede til alle mulige personlige indrømmelser," het det i brevet fra EKKI. Til slutt ble det også rettet en appell til de norske partimedlemmene: "Partifæller, avgjørelsens time er kommet. Nu gjælder det at vise troskap mot Den komm. Internationale og mot tanken om deres eget partis enhet. Kald sprængningspolitikerne til orden."

Brevet fra EKKI til det norske partiet i oktober 1923 har blant annet blitt behandlet av Åsmund Egge. Egge påpeker at eksekutiven med dette brevet tok et ganske klart standpunkt i den indre partistriden. Egge skriver: "Brevet tok punkt for punkt opp de spørsmål som var blitt drøftet på landsstyremøtet med en ganske skarp avvisning av flertallets synspunkter."³⁴⁵ Videre skriver han: "Brevet appellerte til troskap mot Internasjonalen, til partiets enhet (...)."³⁴⁶ Egge påpeker også den rolle Scheflo spilte før brevet ble overbrakt ledelsen i det norske partiet. Scheflo hadde fått tilgang til brevet før det ble gitt til partiets sentralstyre.³⁴⁷ Han hadde mandat til å gjøre små redaksjonelle endringer i det. Egge skriver at hvis Scheflo skulle ha gjort større endringer, måtte han ha klarert dette med Kominterns lederskap først. Ifølge Egge gjorde Scheflo bare noen små redaksjonelle endringer. Egge konkluderer: "Scheflos godkjennelse av dette temmelig skarpe brevet tyder ikke på at han var innstilt på noen ettergivende linje overfor flertallsfraksjonen."³⁴⁸

Med brevet tok eksekutiven klart parti for Scheflo- fløyen i striden, men EKKIs brev var ikke et ultimatum overfor DNA. I brevet hadde EKKI hatt en forsonlig tone overfor Tranmæl, noe som tyder på at det ikke ønsket å kutte båndene til Tranmæl- fløyen. Brevet var derfor et innlegg for Scheflo- fløyen i den pågående kampen om mandatene til det ekstraordinære landsmøtet, et forsøk på å sikre Scheflo- fløyen et flertall på møtet. Slik sett var det ikke unaturlig at Scheflo i hovedsak godkjente brevet uten å ha større innvendinger mot dets innhold.

³⁴⁴ Se fotnote 342.

³⁴⁵ Egge 1995: 100.

³⁴⁶ Ibid.: 100.

³⁴⁷ Brevet er datert 6. oktober, og ble offentliggjort i Arbeiderbladet 15. oktober. (Egge og Roginskij (red.) 2006: 502- 505, se bunntekst. Dok. 296.)

³⁴⁸ Egge 1995: 100.

Men hvorfor godkjente Scheflo arbeider- og bonderegjeringsparolen slik EKKI tolket den i brevet? Som tidligere nevnt, hadde Scheflo hovedsakelig argumentert for en parlamentarisk anvendelse av parolen, mens eksekutiven forfektet det syn at den utenomparlamentariske virksomheten var viktigst. Det er ikke usannsynlig å tro at Scheflo allerede på eksekutivmøtet i juni, hadde forstått at hans oppfatninger omkring arbeider- og bonderegjeringsparolen, ikke samsvarte med Kominterns lederskaps oppfatninger om parolens anvendelse. På eksekutivmøtet hadde det vært en tilnærmet enstemmig tilslutning til parolen slik eksekutiven mente parolen skulle anvendes, altså at den utenomparlamentariske virksomheten var viktigst. Senere hadde Scheflos standpunkt i dette spørsmål, blitt angrepet en rekke ganger i den norske partidebatten. Som vi har sett viste det seg at de ubetingede Komintern- tilhengerne i det norske partiet, også tolket parolen slik Komintern- ledelsen gjorde det. Scheflo var alene om sin oppfatning. Det er derfor ikke urimelig å tro at Scheflo lot være å reise fanen i dette spørsmålet, fordi det ville ha vært taktisk uklokt av ham å legge seg ut med Internasjonalen på dette tidspunkt. Alliansen med Internasjonalen var av stor betydning for Scheflo- fløyen dersom de skulle ha noen forhåpninger om å erobre et flertall på det ekstraordinære landsmøtet.

I tillegg til brevet fra EKKI ble også to av de sentrale spørsmålene som hadde blitt behandlet på landsstyremøtet, kommentert i Klassekampen 20. oktober. Spørsmålet om innmeldelse av LO i R. F. I. ble tatt opp på nytt.³⁴⁹ Kritikken var den samme som tidligere, og konklusjonen hadde det samme formålet som i artikkelen av 13. oktober. Klassekampen ville svekke Tranmæl og Tranmæl- fløyens posisjon i fagbevegelsen, og på den måten påvirke den pågående uravstemningen, slik at flest mulig av de fagorganiserte gikk inn for en innmeldelse i R.F.I.

En annen artikkel tok opp spørsmålet om arbeider- og bonderegjeringsparolen. Her ble det fremhevet at partiflertallet hadde angrepet måten parolen hadde blitt lansert på i Norge. "Den debat som har været ført om dette spørsmålet, har efter hva flertallet paastaar bare ført til forvirring," het det i artikkelen.³⁵⁰ Videre het det at partiflertallet forstod "udmerket godt Internationalens gode hensigt."³⁵¹

I dette spørsmålet kom Klassekampen med kritikk av det de mente var et urimelig angrep fra partiflertallet på arbeider- og bonderegjeringsparolen. Parolen hadde i mindre grad blitt drøftet i Klassekampens spalter etter partiets landsstyremøte. Årsakene til det kan ha vært

³⁴⁹ Klassekampen 20.10.23: 4. Artikkelen: "Kapitulation."

³⁵⁰ Klassekampen 20.10.23: 4. Artikkelen: "En revolutionær parole."

³⁵¹ Ibid.: 4.

flere. Det er imidlertid grunn til å tro at Klassekampen og Ungdomsforbundets ledelse holdt en lavere profil i dette spørsmålet. Grunnen var sannsynligvis knyttet til Scheflos tolkninger av parolen. Det hadde brakt Scheflo- fløyen over på defensiven. Tranmæl- fløyen hadde som sagt angrepet Scheflo ved flere anledninger når det gjaldt hans tolkninger av arbeider- og bonderegjeringsparolen. Hvis denne parolen ble et sentralt tema i debatten, kunne det svekke Scheflo- fløyens muligheter til å kapre et flertall av mandatene på det ekstraordinære landsmøtet.

Ungdomsforbundets sentralstyre endrer strategi

20. oktober ble det holdt et sentralstyremøte i Ungdomsforbundet. Temaet for møtet var beslutningene fattet på Ungdomsforbundets landsstyremøte i august. Sentralstyret tok først opp spørsmålet om å drive agitasjon blant landarbeiderne og bondeungdommen. På landsstyremøtet hadde man ikke rukket å behandle dette spørsmålet, og spørsmålet hadde derfor blitt sendt til Ungdomsforbundets sentralstyre slik at de kunne ta et standpunkt i saken. Sentralstyret besluttet å starte arbeidet for å vinne landarbeiderne og bondeungdommen. Det ble satt opp en plan i seks punkter for gjennomføringen av denne offensiven.³⁵² Blant annet skulle Ungdomsforbundet arbeide for å bedre landarbeidernes og bondeungdommens økonomiske vilkår og rekruttere dem til fagorganisasjonene.

På grunnlag av beslutningene om å omforme Ungdomsforbundet til en massebevegelse på NKUs landsstyremøte i august, vedtok sentralstyret på det samme møte en arbeidsplan i fire punkter. Denne planen ble fylkesorganisasjonene i Ungdomsforbundet pålagt å gjennomføre. For det første påla sentralstyret de enkelte lagene i Ungdomsforbundet å ta stilling til bedriftscelleorganiseringen, arbeiderungdommens økonomiske kamp og Ungdomsinternasjonalens program. For det andre påla sentralstyret fylkesorganisasjonene å utarbeide en praktisk plan for å drive et vervningsarbeid blant arbeiderungdommen. Denne planen måtte være i tråd med den landsomfattende rekrutteringskampanjen blant arbeiderungdommen som Ungdomsforbundets landsstyremøte hadde vedtatt. Her het det: "At der utarbeides en praktisk plan for det faglige rekruteringsarbeide paa grundlag av ungdomsforbundets landsplan."³⁵³ For det tredje skulle fylkesorganisasjonene gjøre alt for å få til rekruttering på landsbygda ved å etablere ungdomslag. Her henviste Ungdomsforbundets sentralstyre til de retningslinjer de hadde vedtatt om arbeidet blant bondeungdommen. Til

³⁵² Klassekampen 27.10.23: 2.

³⁵³ Klassekampen 27.10.23: 3.

slutt i planen ble det pålagt fylkesorganisasjonene i Ungdomsforbundet å gjøre en innsats for å øke opplaget av blant annet Klassekampen og det nyoppstartede tidsskriftet Proletaren.³⁵⁴

Ved siden av denne offensiven skulle også sentralstyrets medlemmer sette i gang en landsomfattende åtte ukers turné fra og med 1. november. Turneen var "en landsomfattende agitatorisk hvervningskampanje for ungdomsbevegelsen."³⁵⁵ Slik Ungdomsforbundets sentralstyre selv uttrykte det var tanken den at sentralstyremedlemmene skulle støtte det lokale arbeidet for umiddelbart å få i gang den landsomfattende rekrutteringskampanjen. Avslutningsvis rettet derfor Ungdomsforbundets sentralstyre en appell til ungdomsorganisasjonens medlemmer: "Der maa nu tages et krafttak for at vinde nye tusener for det røde ungdoms organisationer."³⁵⁶

I sin helhetbeslutningene på Ungdomsforbundets sentralstyremøtet 20. oktober om umiddelbart å få satt ut i livet de retningslinjene Ungdomsforbundets landsstyremøte hadde vedtatt skulle gjennomføres for å omforme Ungdomsforbundet til en massebevegelse.

Hvorfor besluttet Ungdomsforbundets sentralstyre 20. oktober at denne prosessen skulle fremskyndes? På dette tidspunktet syntes det allerede klart at Tranmæl- fløyen ville få et flertall på det ekstraordinære landsmøtet. Det fremgår av et brev som Olav T. Vegheim stilet til en representant i Ungdomsinternasjonalens lederskap.³⁵⁷ Her hadde Vegheim påpekt at Tranmæl- fløyen med stor sannsynlighet ville få et flertall på det ekstraordinære landsmøtet. "I samtaler med kameratene Arvid G. Hansen, P. Furubotn osv. har jeg kunnet konstatere at mye taler for at Tranmæl- fraksjonen får flertall på landsmøtet. Om to- tre dager vil jeg kunne gi en definitiv melding om dette," hadde Vegheim skrevet.³⁵⁸ Det betydde at Ungdomsforbundets ledelse allerede 16.- 17. oktober med stor sikkerhet visste at Tranmæl- fløyen ville få et flertall på det forestående landsmøtet. I brevet hadde også Vegheim gitt en statusrapport om situasjonen for Ungdomsforbundet. Vegheim hadde skrevet: "Krisen innen partiet har svekket vårt forbund betydelig. Medlemstallet er lavere enn i fjor og opplaget til <<Klassekampen>> det samme."³⁵⁹ Ungdomsforbundet hadde blitt svekket på grunn av partistriden. Dessuten hadde landsstyreflertallet besluttet at Ungdomsforbundet og Klassekampen skulle bringes til lojal opptreden på partiets landsstyremøte. Fikk Tranmæl- fløyen nå flertall på det ekstraordinære landsmøtet var det svært sannsynlig at landsmøtet ville

³⁵⁴ Klassekampen 27.10.23: 3.

³⁵⁵ Ibid.: 3.

³⁵⁶ Ibid.: 3.

³⁵⁷ Egge og Roginskij (red.) 2006: 509. Dok. 301. I dokumentet fremstilles det slik at brevet mest sannsynlig var stilet til en representant i Ungdomsinternasjonalens lederskap.

³⁵⁸ Ibid.: 509.

³⁵⁹ Ibid.: 509.

vedta denne beslutningen. Det er ikke usannsynlig å tro at beslutningen på sentralstyremøtet 20. oktober kunne knyttes til den situasjonen Ungdomsforbundet på dette tidspunktet var havnet i. Ungdomsforbundets ledere fryktet at hvis de ble stående i partiet, ville fraksjonsbyggingsprosjektet de var i gang med, falle sammen. Ungdomsforbundets ledelse valgte derfor å gå offensivt til verks. Den landsomfattende vervningskampanjen som umiddelbart skulle iverksettes, hadde til hensikt å sikre Ungdomsforbundet en god medlemstilslutning i konkurranse med partiet. Det vil si at Ungdomsforbundets lederskap allerede 20. oktober startet arbeidet med dannelsen av et selvstendig parti, løsrevet fra DNA.

I Klassekampen 27. oktober ble det offentliggjort et brev fra Ungdomsinternasjonalen. Brevet var stilet til Ungdomsforbundets medlemmer.³⁶⁰ I brevet het det: "Den kommunistiske Ungdoms- Internationale oppfordrer eder til at sette igjennom Den kommunistiske Internationales standpunkt i Det norske arbeiderparti."³⁶¹ Ungdomsinternasjonalen gjorde det også klart at kampen handlet om det norske partiets enhet. Ungdomsinternasjonalen oppfordret Ungdomsforbundets medlemmer til å opptre på følgende måte: "Sæt alle eders kræfter og hele eders energi ind for at influere paa forberedelsene til partilandsmøtet i den revolutionære marxismes aand. (...) Hjælp til at redde den norske arbeiderbevægelse fra spaltning og forsumpning."³⁶²

Brevet fra Ungdomsinternasjonalen var en oppfordring til Ungdomsforbundets medlemmer om å kjempe for Internasjonalens retningslinjer og beslutninger i det norske partiet. I likhet med EKKIs brev tok brevet fra Ungdomsinternasjonalen et klart standpunkt i partistriden til støtte for Scheflo- fløyen. Brevet ga også uttrykk for at Ungdomsinternasjonalen ikke ønsket noen partisplittelse, det måtte gjøres en innsats for å bevare partiets enhet. Ungdomsinternasjonalens brev fikk ingen betydning for landsmøtets sammensetning. Som tidligere nevnt var resultatet av kampen om mandatene til landsmøtet avgjort. I motsetning til februarlandsmøtet var det klart for de fleste at Tranmæl- fløyen ville få et betydelig større flertall på dette landsmøtet.³⁶³

³⁶⁰ Klassekampen 27.10.23: 6. Brevet var datert 15. oktober 1923.

³⁶¹ Ibid.: 6.

³⁶² Ibid.: 6.

³⁶³ Denne oppfatningen bygger på brevet fra Vegheim 14. oktober. (I Egge og Roginskij (red.) 2006: 509. Dok. 301.) Oppfatningen underbygges også av et brev fra Richard Schüller, Ungdomsinternasjonalens representant på landsmøtet, til Sinovjev 25. oktober 1923. Her vurderte Schüller styrkeforholdet mellom fløyene. Han anslo at Tranmæl- fløyen har ca. 170 representanter, mens Scheflo- fløyen bare hadde ca. 100. Han påpekte også et sentrum på ca. 10 representanter. (I Egge og Roginskij (red.) 2006: 513. Dok. 305.) Under avstemningene på det ekstraordinære landsmøtet var styrkeforholdet mellom fløyene tett opp til Schüllers vurderinger. Det tyder på at man før landsmøtet hadde god oversikt over hvordan sammensetningen av representantene på landsmøtet ville bli.

Etter partiets landsstyremøte var det flere fylkesorganisasjoner i Ungdomsforbundet som hadde avholdt sine årsmøter. Telemark fylkesorganisasjon hadde holdt sitt årsmøte 30. september, mens Oppland fylkesorganisasjon hadde holdt sitt årsmøte 14. oktober.³⁶⁴ Begge fylkesorganisasjonene hadde stilt seg bak Ungdomsforbundets lederskap og deres politikk. I dagene 27. og 28. oktober var det fylkesorganisasjonene i Nord- Trøndelag og Sør-Trøndelag som avholdt sine årsmøter. Også disse fylkesorganisasjonene stilte seg bak Ungdomsforbundets lederskap og deres politikk.³⁶⁵ På fylkesmøtet i Sør- Trøndelag utspilte det seg riktignok en maktkamp om fylkesorganisasjonen. Etter en lengre debatt ble det fremmet et forslag om å tilslutte seg beslutningene på Ungdomsforbundets sentralstyremøtet 20. oktober: "Sør- Trøndelag fylke av N.K.U. hilser dette store tiltak med glæde og oppfordrer centralstyret til med al kraft at søke arbeidsplanen virkeliggjort saa der kan skapes et sterkt handledygtig kommunistisk ungdomsforbund i Norge."³⁶⁶ Forslaget ble vedtatt med 17 mot 16 stemmer. Øyensynlig hadde Tranmæl- fløyen en sterk base her. Men kampen om fylkesorganisasjonen vippet allikevel i favør av Ungdomsforbundets flertall.

Etter Ungdomsforbundets landsstyremøte i august så det dermed ut til at Ungdomsforbundets lederskap hadde klart å mobilisere samtlige fylkesorganisasjoner, som hadde holdt sine årsmøter i denne perioden, til å stille seg bak Scheflo- fløyens og Ungdomsforbundets lederskaps politiske linje i kampen mot partiflertallet. Rett før det ekstraordinære landsmøtet betydde dette at Ungdomsforbundet på bred front stod i et motsetningsforhold til partiet.

31. oktober ble det holdt et nytt sentralstyremøte i Ungdomsforbundet. På dette møtet videreførte Ungdomsforbundets sentralstyre den linje det hadde startet på 20. oktober, det vil si et partibyggingssjektivt konkurranse med partiet. Det ble derfor vedtatt at det over hele landet skulle gjennomføres såkalte tre dagers skoleringskurs for de medlemmene som skulle ut og drive agitativ virksomhet for å rekruttere nye medlemmer til Ungdomsforbundet. "Der arrangeres derfor i forbindelse med den samlede plan en rekke instruksjonskurser – fylkesvis eller kredsvis – landet over", het det i den vedtatte uttalelsen.³⁶⁷ Sentralstyret skulle sende såkalte innledere til de enkelte kursene, og kursene skulle følge en bestemt arbeidsplan. Her skulle man blant annet ta for seg den internasjonale politiske situasjonen, Komintern og de kommunistiske partiers rolle, og Ungdomsforbundets videre arbeid

³⁶⁴ Klassekampen 13.10.23: 2. Se også Klassekampen 27.10.23: 5,7.

³⁶⁵ Klassekampen 10.11.23: 6-7.

³⁶⁶ Klassekampen 10.11.23: 7.

³⁶⁷ Klassekampen 10.11.23: 4. Artikkel: "Det kommunistiske opplysningsarbeide."

På det samme sentralstyremøtet ble det også vedtatt en faglig plan i syv punkter. Planen innebar at det nå skulle gjøres en innsats for å etablere kommunistiske celler i bedriftene og å bedre arbeiderungdommens økonomiske vilkår.³⁶⁸ Den faglige planen tydeliggjorde Ungdomsforbundets sentralstyres prioriteringer. Den første og viktigste oppgaven var å iverksette tiltak for å sikre Ungdomsforbundet en medlemstilslutning på arbeidsplassene.

Vedtakene på sentralstyremøtet 31. oktober understreket det faktum at denne kampanjen nå stod under streng regi og kontroll av Ungdomsforbundets sentralstyre. Sentralstyret påla fylkesorganisasjonene og de enkelte lagene å gjennomføre kampanjen. Det ideologiske grunnlaget ble forankret i den politikk som Komintern til enhver tid førte. Det gjorde det helt klart at Ungdomsforbundets landsomfattende rekrutteringskampanje, ikke var et prosjekt som Ungdomsforbundet ville gjennomføre i samarbeid med partiet. Intensjonen med kampanjen var øyensynlig å sikre Ungdomsforbundet en betydelig medlemsmasse med tanke på dannelsen av et nytt parti, løsrevet fra DNA.

Arvid G. Hansens rolle

Siden Arvid G. Hansen var en sentral aktør i Ungdomsforbundet, kan det være på sin plass å drøfte hans rolle i dagene før det ekstraordinære landmøte. I det følgende skal vi derfor ta for oss hans opptreden i tiden før partiets ekstraordinære landsmøte og se nærmere på motsetningene i Scheflo- fløyen. Var det virkelig meningsforskjeller, og i hvor stor grad fikk dette eventuelt betydning for taktikken som ble fulgt på landsmøtet?³⁶⁹

På vegne av Scheflo- fløyen reiste Arvid G. Hansen til Moskva 22. oktober.³⁷⁰ Han hadde fått et mandat av fraksjonsledelsen til å forhandle med Kominterns lederskap om hvilken taktikk som skulle følges på det nært forestående landsmøtet. Han hadde også med seg et utkast som hadde blitt enstemmig vedtatt av Scheflo- fløyens ledelse. Utkastets innhold er ukjent. Mest sannsynlig inneholdt det et forslag til det taktiske opplegget på det ekstraordinære landsmøtet.³⁷¹

I et brev til Sinovjev 25. oktober ga Richard Schüller, Ungdomsinternasjonalens utsending på landsmøtet, en rapport om situasjonen i det norske partiet. Her kom han blant annet inn på meningsbrytningene innad i Scheflo- fløyen rett før det ekstraordinære

³⁶⁸ Klassekampen 10.11.23: 4. Artikkel: "Celleorganisationen og arbeiderungdommens økonomiske kamp."

³⁶⁹ Den videre fremstilling er i stor grad basert på Egge og Roginskij (red.), *Komintern og Norge, DNA- perioden 1919- 1923. En dokumentasjon*, 2006.

³⁷⁰ Egge 1995: 101, fotnote 223.

³⁷¹ Egge og Roginskij (red.) 2006: 512, fotnote 1. Dok. 304. Jf. Egge 1995: 101.

landsmøtet. Brevet er noe uklart og rotete oppbygget. Allikevel konstaterte Schüller at det fantes to ulike oppfatninger i Scheflo- fløyens ledelse om hvordan man taktisk sett burde gå frem på møtet. Slik Schüller fremstilte det var den ene oppfatningen: "Å stille spørsmålet slik fra K.I. at man vil tilkjempe seg flertallet, med den linje å bli i partiet. Slik ser jeg det og Scheflo."³⁷² Den andre oppfatningen var: "Å stille spørsmålet slik at man provoserer flertallet og fremkaller splittelsen. (...) Dette bevisste splittelsesstandpunktet står imidlertid bare mindretallet i fraksjonen på."³⁷³

Åsmund Egge har tatt for seg meningsforskjellene innad i Scheflo- fløyens ledelse. Primært nedtoner Egge disse motsetningsforholdene, og skriver: "Enstemmigheten i mindretallsfraksjonens ledelse kan tyde på at det ikke har vært store motsetninger i synet på dette opplegget. Det at Scheflo godtok Arvid G. Hansen som forhandler synes heller ikke å tyde på store motsetninger dem imellom på dette punktet."³⁷⁴ Men Egge antyder også at det kan ha vært en større uenighet i Scheflo- fløyen. Egge skriver: "Men samtidig skriver Schüller at det manglet mye på at det hersket klarhet og enighet innad i mindretallsfraksjonen."³⁷⁵ På grunnlag av det ovenstående brevet til Schüller er det imidlertid grunn til å tro at motsetningene innad i Scheflo- fløyen, var større enn det Egge vil ha det til. I brevet identifiserer Schüller to ulike oppfatninger innad i Scheflo- fløyen. For det første påpekte Schüller at Scheflo ikke ønsket en partisplittelse. Han ønsket tvert imot å bli værende i partiet, dette for å vinne et flertall og få en aksept for Kominterns retningslinjer og beslutninger innad i partiet. For det andre fremhevet Schüller at det faktisk var et mindretall i Scheflo- fløyen som ønsket å provosere frem et brudd. Følgelig var det liten samstemthet i Scheflo- fløyens ledelse i dette spørsmålet. Denne oppfatningen underbygges av Otto V. Kuusinen, et finsk medlem av Kominterns lederskap, som på et møte i EKKI 30. oktober, også påpekte to ulike oppfatninger i Scheflo- fløyens ledelse. Clara Zetkin, et tysk medlem av EKKIs presidium, stilte på dette møtet spørsmål om motsetningsforholdene innad i Scheflo- fløyen. Kuusinen uttalte da: "Det hersker to meninger om det: Skal man nå grunnlegge et eget selvstendig parti eller ikke?."³⁷⁶

Som vi har sett, var det splittelsestaktikken som fikk gjennomslag i ultimatumet som ble utformet i Moskva, og som deretter ble lagt frem på det ekstraordinære landsmøtet i

³⁷² Egge og Roginskij (red.) 2006: 514. Dok. 305.

³⁷³ Ibid.: 514.

³⁷⁴ Egge 1995: 102.

³⁷⁵ Ibid.: 102.

³⁷⁶ Egge og Roginskij (red.) 2006: 531. Dok. 315.

november. 28. oktober var ultimatumet ferdig utformet.³⁷⁷ I samtalene mellom Arvid G. Hansen og medlemmene av Kominterns ledelse hadde Sinovjev og Kuusinen stått sentralt i arbeidet med å utforme ultimatumet. I tilknytning til dette ultimatumet skrev Sinovjev og Kuusinen i dagene 28. til 30. oktober flere brev. Brevene klargjorde taktikken på det norske partiets landsmøte, og hvorfor den skulle følges, og brevene var stilet til representanter i Scheflo- fløyens ledelse, og til Hoernle.³⁷⁸ Dessuten sendte Sinovjev brev til Arnold Lozovskij, formannen i R.F.I., og han hadde også utformet et brev til Marcel Cachin, en fransk kommunist.³⁷⁹ Tanken var at de to sistnevnte skulle stille på landsmøtet i det norske partiet.³⁸⁰ I brevene fra Sinovjev og Kuusinen var det generelle budskapet om taktikken på landsmøtet følgende: Hvis flertallet i det norske partiet ikke ubetinget tilsluttet seg Internasjonalens paroler og beslutninger, skulle det erklæres at flertallet hadde trådt ut av Internasjonalen, mens de som hadde stilt seg bak Internasjonalens parole, fortsatt stod tilsluttet Internasjonalen. Disse skulle umiddelbart danne et nytt parti. I brevene ble splittelsestaktikken begrunnet med at dersom de ubetingede Komintern- tilhengerne ble i partiet, i en mindretallsposisjon, stod de i fare for å bli tilintetgjort av partiets flertall. Flere av brevene fra Sinovjev og Kuusinen ga uttrykk for denne holdningen. Dette kommer blant annet frem i brevet fra Sinovjev til Lozovskij 29. oktober: "Hvis våre tilhengere ikke forener seg til en selvstendig politisk kraft på selve landsmøtet, så står de i fare for å pulveriseres."³⁸¹ I noen av brevene ble det også gitt uttrykk for at skylden for splittelsen burde skyves over på Tranmæl- fløyen, slik at de fremstod som angripere og splittelsesmakere.³⁸²

I brevene til Cachin og Lozovskij ga imidlertid Sinovjev også uttrykk for usikkerhet i forhold til splittelsestaktikken som skulle følges på landsmøtet. Til Marcel Cachin skrev Sinovjev: "Men det er opplagt at hvis det er den aller minste mulighet til å unngå brudd uten å skade sakens interesser og K.I.s prestisje, så vil det være uendelig mye bedre."³⁸³ Sinovjev var åpenbart også usikker på Scheflos reaksjon på det ultimatumet som hadde blitt utarbeidet. I brevet til Lozovskij skrev han: "Hvordan Scheflo vil forholde seg til en slik taktikk, vet jeg ennå ikke. Som De vet er kam. H. neppe typisk for stemningen blant flertallet av norske kommunistiske arbeidere. Men ikke desto mindre synes det meg at nødvendigheten av et eget

³⁷⁷ Egge og Roginskij (red.) 2006: 515- 519. Dok. 306.

³⁷⁸ Egge og Roginskij (red.) 2006: 520- 521, 525, 528- 529. Dok. 307- 308, 311, 314.

³⁷⁹ Egge og Roginskij (red.) 2006: 522- 523. Dok. 309- 310. Egge påpeker at Lozovskij var formannen i R.F.I. (Egge 1995: 62, fotnote 126.)

³⁸⁰ Disse møtte imidlertid ikke på landsmøtet. (Egge 1995: 109.)

³⁸¹ Egge og Roginskij (red.) 2006: 522. Dok. 309.

³⁸² Egge og Roginskij (red.) 2006: 520. Dok. 307. Brev fra Kuusinen til Edwin Hoernle 28. oktober 1923.

³⁸³ Egge og Roginskij (red.) 2006: 524. Dok. 310.

parti virkelig er åpenbar."³⁸⁴ Kominterns lederskap opptrådte heller ikke konsistent overfor den splittelsestaktikken som det hadde blitt lagt opp til i forbindelse med Arvid G. Hansens besøk i Moskva. Med bakgrunn i en beslutning i det russiske kommunistpartiets politbyrå 1. november, sendte Sinovjev et telegram stilet til Hoernle og Lozovskij 2. november.³⁸⁵ Her het det: "På grunn av den internasjonale situasjonen er det ønskelig, hvis dere ser at det er den minste mulighet for det, å unngå en umiddelbar splittelse. Modifiser deres taktikk i denne retning."³⁸⁶ Kominterns ledelse forsøkte dermed om ikke å stanse en fremtidig sprengning av partiet, så i hvert fall å følge en taktikk som skjøv splittelsen et stykke inn i fremtiden. Dermed virket det som om Komintern ledelsen hadde endret standpunkt i forhold til den taktikken de hadde blitt lagt opp til da de utformet ultimatumet i forbindelse med besøket til Arvid G. Hansen.

I sin fremstilling tar også Egge for seg Komintern- ledelsens holdning og opptreden ovenfor den taktikken det ble lagt opp til på det norske partiets landsmøte. Primært legger Egge vekt på at Komintern, med det ultimatumet som ble utformet, egentlig ikke ønsket brudd dersom Tranmæl- fløyen ikke fremprovoserte ett. Det vil si dersom Tranmæl og hans støttespillere godtok Kominterns overordnede posisjon i forhold til medlemspartiene. Komintern ledelsen hadde "et ønske om fortsatt enhet, men det skulle være fullt og helt på Kominterns premisser. Linjen var: ingen konsesjoner og umiddelbar eksklusjon av dem som ikke godtok ultimatumet," skriver Egge.³⁸⁷ Sekundært mener Egge at Komintern ledelsen opptrådte lite konsistent og bar preg av betydelig vakling ovenfor det taktiske opplegget.³⁸⁸

Komintern- lederskapets vakling i spørsmålet om taktikken på det ekstraordinære landsmøtet må imidlertid fremheves. Denne vaklingen utnyttet Arvid G. Hansen til fulle. Som vi har sett, var Hansen en glødende Komintern tilhenger, kanskje den mest entusiastiske blant Scheflo- fløyens ledere. I partistriden hadde han vist vilje til å sette hardt mot hardt overfor partiflertallet. Han hadde i kraft av sin redaktørstilling i Klassekampen, stått i spissen for den svært aggressive kampanjen Klassekampen hadde rettet mot partiflertallet etter det utvidede eksekutivmøtet i Moskva. Det er ikke urimelig å tro at Arvid G. Hansen med sin entusiasme og aggressive stil overbeviste ledelsen i Komintern om at splittelsestaktikken ville være den beste fremgangsmåten på landsmøtet.

³⁸⁴ Egge og Roginskij (red.) 2006: 522. Dok. 309. Kamerat H. var Arvid G. Hansen.

³⁸⁵ Egge og Roginskij (red.) 2006: 540. Dok. 319. Jf. Dok. 321: 541.

³⁸⁶ Egge og Roginskij (red.) 2006: 541. Dok. 321.

³⁸⁷ Egge 1995: 112.

³⁸⁸ Egge 1995: 114.

Denne oppfatningen blir forsterket av Sinovjevs uttalelser på EKKI- møtet 30. oktober. Her uttalte Sinovjev i det norske spørsmål: "Da kamerat Hoernle reiste, var situationen ennå ikke helt avklart. Følgelig kunne vi ikke gi ham noen bindende instruksjer. Etter det er det imidlertid på oppdrag av den kommunistiske fraksjon i det norske partiet kommet en kamerat hit og redegjort inngående."³⁸⁹ På møtet ble ultimatumet vedtatt.

Edwin Hoernle påpekte at Hansen med stor entusiasme og en standhaftig holdning hadde spilt en svært sentral rolle for å få det ultimative kravet han hadde med seg fra Moskva, fremlagt på det ekstraordinære landsmøtet. Blant annet påpekte Hoernle at Hansen på vei hjem fra Moskva, ikke hadde klart å vente med å fortelle nyheten om ultimatumet til han hadde kommet til Kristiania. Hansen hadde sendt "av gårde telegrammer allerede fra Helsingfors. Siden telegraferte han fra Stockholm til forskjellige kamerater, deriblant også noen politisk usikre personer."³⁹⁰ Hoernle påpekte også at Hansen hadde vært svært bestemt på å få lagt frem ultimatumet på det forestående landsmøtet da han ankom Kristiania 1. november. Hansen hadde fastholdt at "splittelsen måtte fullbyrdes, og at eksekutiven ville anse en fortsatt enhet som en ulykke."³⁹¹ Hoernle understreket at han og Ungdomsinternasjonals utsending, Richard Schüller, samt Scheflo og flere andre i Scheflo-fløyen hadde vært uenige i ultimatumets form. "Hertil må bemerkes at så vel Scheflo og Schüller, som jeg og andre kamerater fra mindretallet, betraktet formen Deres erklæring hadde som svært uheldig", skrev Hoernle.³⁹²

Til slutt hadde Hoernle allikevel gått inn for ultimatumet Hansen hadde hatt med seg fra Moskva. Hoernle begrunnet det på følgende måte: "Da Hansen imidlertid kategorisk erklærte at ultimatumet skulle legges frem for delegatene ved landsmøtets begynnelse og et telegrafisk spørsmål til Dem om dette ikke lenger var mulig, så besluttet jeg meg til å gi manuskriptet til Tranmæl allerede før landsstyret trådte sammen (...)."³⁹³

Oppsummering

Etter partiets landsstyremøte hadde kampen om mandatene til det ekstraordinære landsmøtet startet. Ungdomsforbundet hadde kastet seg inn i mandatkampen til støtte for Scheflo-fløyen. Forbundsledelsen hadde åpent erklært at deres lojalitet lå hos Internasjonen. De kjempet ikke mot partiet, men for at partiet ubetinget skulle tilslutte seg Kominterns retningslinjer og

³⁸⁹ Egge og Roginskij (red.) 2006: 529. Dok. 315.

³⁹⁰ Egge og Roginskij (red.) 2006: 547. Dok. 329.

³⁹¹ Ibid.: 547.

³⁹² Ibid.: 547.

³⁹³ Egge og Roginskij (red.) 2006: 548. Dok. 329.

beslutninger. Ungdomsforbundets lederskap hadde forventet at Schefflo- fløyen ville seire i mandatkampen.

Men fra midten av oktober hadde det etter hvert blitt mer og mer klart at Tranmæl- fløyen ville seire, og dermed få flertall på det ekstraordinære landsmøtet. Ungdomsforbundet fryktet at dette ville ødelegge partibyggingssprosjektet det var i gang med. På sentralstyremøtet 20. oktober bestemte derfor Ungdomsforbundets sentralstyre seg for å gå inn for splittelse, mens de fortsatt anså mulighetene for å få store deler av partiet med seg. Ungdomsforbundets fraksjonsbyggingssprosjekt som de trolig hadde planlagt å strekke ut i tid, ble nå fremskyndet. Ungdomsforbundets påla sine fylkesorganisasjoner og lag umiddelbart å sette i verk de beslutninger som hadde blitt vedtatt på Ungdomsforbundets landsstyremøte i august. Nå handlet det om å verve medlemmer til Ungdomsforbundet hvor siktemålet var at de nyrekrutterte medlemmene skulle utgjøre et nytt parti løsrevet fra DNA.

Da Arvid G. Hansen, på vegne av Schefflo- fløyen, reiste til Moskva 22. oktober for å forhandle med Kominterns ledelse om taktikken på det ekstraordinære landsmøtet, grep Ungdomsforbundets ledelse muligheten. De søkte støtte for sitt prosjekt hos Kominterns ledelse. De gikk for splittelse, og det fikk de. Arvid G. Hansens entusiasme og aggressive stil hadde overbevist den mer vakkende Komintern- ledelsen om at splittelsestaktikken var den rette løsningen. Da ultimatumet var ferdig utformet, var Arvid G. Hansen begeistret over den form ultimatumet fikk. Da han ankom Kristiania, hadde han også standhaftig stått på for å få Hoernle til å akseptere dette forslaget. Etter først å ha vært i tvil, hadde Hoernle til slutt akseptert forslaget da han ikke hadde hatt tid til å konferere med Kominterns ledelse om dette var den riktige taktikken. Med andre ord var det Ungdomsforbundets ledelse, med Arvid G. Hansen i spissen, som var den drivende kraften bak splittelsesultimatumet som ble lagt frem på det ekstraordinære landsmøtet.

Avgjørelsen falt lørdag 3. november. Det ble stemt alternativt mellom eksekutivens forslag, altså ultimatumet, og et forslag som Tranmæl hadde lagt frem. I dette forslaget het det: "Det norske Arbeiderparti er fast besluttet på å ta saklig begrundet stilling til de spørsmål som foreligger. Det er landsmøtets rett og plikt under ansvar å trekke op linjene for partiets politikk i Norge i overensstemmelse med medlemmenes uttalte vilje."³⁹⁴ Sistnevnte forslag seiret med 169 stemmer mot eksekutivens 103 stemmer. Flertallet av landsmøtets delegater hadde stilt seg bak det forslag Tranmæl hadde lagt frem. Med bakgrunn i dette resultatet erklærte Hoernle formelt at flertallet på partiets landsmøte hadde gått ut av Internasjonalen.

³⁹⁴ DNA btn. 1923: 104.

Splittelsen var et faktum. Landsmøtets mindretall, de som hadde stemt for eksekutivens forslag, forlot møtet. Søndag 4. november konstituerte de seg som Norges Kommunistiske Parti.

Nå stod NKP og DNA overfor en kamp om partiapparatet, og det var ikke en kamp som Tranmæl- fløyen uten videre hadde vunnet på forhånd.³⁹⁵ Ungdomsforbundet hadde allerede startet denne kampen for NKP, før DNAs ekstraordinære landsmøte.

³⁹⁵ Forkortelsen NKP betyr: Norges Kommunistiske Parti.

Konklusjon

En viktig faktor i splittelsen av DNA på det ekstraordinære landsmøtet i november 1923 var striden ledende aktører i Ungdomsforbundet reiste innad i partiet. Ungdomsforbundets rolle i splittelsesprosessen gjennomgikk tre faser. Den første fasen strekker seg fra Ungdomsforbundets landsmøte i begynnelsen av mars, og frem til midten av april. Den andre fasen strekker seg fra å med omorganiseringsdebatten i april, og frem til partiets landsstyremøte i slutten av september. Den siste fasen dreier seg om Ungdomsforbundets rolle i mandatkampen, etter partiets landsstyremøte i slutten av september, og frem til det ekstraordinære landsmøtet i november der partiet ble splittet.

Den første fasen startet med at de ubetingede Komintern- tilhengerne eller Scheflo-fløyens tilhengere, seiret i kampen om Ungdomsforbundet på landsmøtet i mars 1923. Her gjorde Ungdomsforbundet det klart at de primært stilte seg på Kominterns linje, og uttrykte at deres lojalitet til partiet var avhengig av partiets lojalitet til Komintern.

Fasen var ellers preget av kampen om hele ungdomsorganisasjonen. Den stod mellom tilhengerne av Tranmæl- fløyen og Scheflo- fløyen. Striden gjaldt først og fremst kontrollen over en av de mest betydningsfulle fylkesorganisasjonene i Ungdomsforbundet, Kristiania og Akershus. Som på landsmøtet, vant de ubetingede Komintern- tilhengerne kampen om denne fylkesorganisasjonen, men seieren var knapp. Trolig var den et resultat av den såkalte "fraksjonsmønstringen".

Dernest konsoliderte flertallet i Ungdomsforbundets sentralstyre sin maktposisjon ytterligere. Ved å endre retningslinjene for redigeringen av Klassekampen, Ungdomsforbundets hovedorgan, fikk de nå nærmest full kontroll over innholdet i avisen. Dermed kontrollerte de ubetingede Komintern- tilhengerne de viktigste posisjonene i ungdomsorganisasjonen. Mindretallet i Ungdomsforbundet, det vil si Tranmæl- tilhengere, hadde fått redusert sin innflytelse betydelig.

Den andre fasen ble preget av at Ungdomsforbundet forsøkte å reise strid innad i partiet. Dessuten ble ungdomsorganisasjonen en tydeligere fraksjon i DNA, i opposisjon til partiledelsen. Denne fasen ble innledet med omorganiseringsdebatten i april. Det hadde oppstått en politisk uenighet i partiet om hvordan det individuelle medlemskapet skulle organiseres. To syn rådet, og disse fulgte fraksjonslinjene. Her tok Ungdomsforbundets ledelse stilling til omorganiseringsspørsmålet før partiets sentralstyre hadde ferdigbehandlet saken. Da partiets sentralstyre stilte seg på et annet standpunkt i spørsmålet, angrep Klassekampen partiets sentralstyre for det standpunkt de hadde tatt. Et av medlemmene i

Ungdomsforbundets sentralstyre, Haakon Meyer, stod nå frem som Tranmæl- fløyens fremste støttespiller i Ungdomsforbundet. Han opponerte kraftig mot den linje Ungdomsforbundets sentralstyreflertall hadde lagt seg på i omorganiserings spørsmålet. I juni- juli svant omorganiseringsdebatten hen, og druknet i andre debatter. Det må allikevel fremheves at Klassekampen og Ungdomsforbundets ledelse med omorganiseringsdebatten trolig forsøkte å reise ny strid i partiet. De lyktes ikke i første omgang.

Etter EKKI- møtet skulle striden blusse opp på nytt. Selv om det var uenighet i delegasjonen som kom hjem fra EKKI- møtet i Moskva i midten av juli, regnet medlemmene med, langt på vei, å kunne enes om en felles beretning. I denne situasjonen gikk Klassekampen, med Arvid G. Hansen i spissen, til angrep på partiflertallet og deres politikk overfor Komintern. Særlig gikk det ut over Mot Dag og delegasjonsformannen, Erling Falk. Dessuten fulgte Klassekampen opp angrepene som hadde blitt rettet mot Haakon Meyer på eksekutivmøtet.

Partiflertallet reagerte over måten Klassekampen gikk frem på. Også enkelte Scheflo- tilhengere mente at Klassekampen hadde gått for langt. Det ble likeledes klart at Ungdomsforbundets sentralstyreflertall, med Furubotn i spissen, hadde brukt sin makt til å sensurere mindretallet i Ungdomsforbundet. Klassekampen og Ungdomsforbundets ledelse hadde gått til angrep på partiflertallet, og lyktes med å reise ny strid i partiet.

Kampen mot partiflertallet ble trappet ytterligere opp. Nå startet et fraksjonsbyggingsprosjekt, tilsynelatende i samarbeid med partiet. På Ungdomsforbundets fylkesformannskonferanse i midten av august, konstituerte man seg enstemmig som det nye landsstyret i Ungdomsforbundet. Hovedsatsingsområdet var arbeiderungdommen og arbeidsplassene. Gjennom en landsomfattende rekrutteringsplan som skulle gjennomføres i september og oktober, skulle man søke å rekruttere arbeiderungdommen, samtidig som det i et litt lengre perspektiv ble besluttet at det skulle arbeides for å etablere såkalte kommunistiske celler i bedriftene. Dette var et ledd i et større prosjekt som øyensynlig handlet om å omforme Ungdomsforbundet til en massebevegelse, der Ungdomsforbundets rolle skulle være en rekrutteringsskole for partiet, men hensikten var en annen. Ungdomsforbundets ledelse var på dette tidspunktet i en skarp konflikt med partiflertallet. Derfor er det grunn til å tro at det nye prosjektet til Ungdomsforbundet heller var et prosjekt i konkurranse med partiflertallet. Målet med denne fraksjonsbyggingen var i utgangspunktet ikke å legge grunnlaget for et selvstendig parti. Tanken var at Ungdomsforbundet på sikt, kanskje frem mot neste landsmøte som var planlagt avholdt først i 1925, skulle erobre partiet innenfra.

I begynnelsen av september trakk Mot Dag seg ut av partistriden. Dermed forsvant også Meyers og Hofmos stemmer i debatten, og den synlige opposisjonen i Ungdomsforbundet ble borte. Ungdomsforbundet, som i særlig grad hadde hamret løs på Meyer, kastet seg nå over Tranmæl. Tranmæl hadde stort sett vært forskånet for direkte angrep fra Ungdomsforbundet og Klassekampen. Men nå var fredningstiden over. Angrepene ble innledet med Jeanette Olsens kraftige angrep på Tranmæl i en artikkel i Klassekampen i begynnelsen av september. Den samme måneden fulgte Klassekampen opp med flere artikler som angrep Tranmæl direkte. Hensikten var trolig å svekke Tranmæls posisjon. Skulle Ungdomsforbundet lykkes med å erobre partiet innenfra, måtte Tranmæl detroniseres.

Den tredje og siste fasen ble innledet med partiets landsstyremøte i slutten av september. Denne perioden var preget av at Ungdomsforbundet førte en åpen kamp mot partiflertallet og partiets ledelse. Striden som hadde blusset opp etter EKKI- møtet, hadde nå nådd et nivå som partiledelsen ikke lenger kunne la fortsette. Det var fare for at partiet ville havne i en alvorlig krise. Som J. Bjørgum har påpekt var det tegn på et begynnende medlemsfravall på grunn av den bitre striden.³⁹⁶ Derfor besluttet landsstyreflertallet at stridsspørsmålene som hadde preget debatten i det norske partiet siden juni, skulle avgjøres på et ekstraordinært landsmøte i november. Det ble også besluttet at noe måtte gjøres overfor Ungdomsforbundet og Klassekampen. Det ble antydning at de skulle bringes til lydighet, eller i hvert fall opptre lojalt overfor partiet.

Umiddelbart etter landsstyremøtet startet en mandatkamp om representantene til landsmøtet i november. Kampen fulgte fraksjonslinjene. Ungdomsforbundet kastet seg inn i kampen på Scheflo- fløyens side. De uttrykte at de ville bevare enheten i partiet. Sannsynligvis mente de at Scheflo- fløyen ville vinne kampen om mandatene og dermed flertallet på det ekstraordinære landsmøtet. Men i midten av oktober 1923 ble det klart for Ungdomsforbundet og Scheflo- tilhengerne at det forholdt seg annerledes. Tranmæl- fløyen ville med stor sikkerhet seire på det ekstraordinære landsmøtet.

20. oktober fremskyndet Ungdomsforbundet prosessen de hadde startet på Ungdomsforbundets landsstyremøte i august. Dette var en prosess som trolig skulle ha gått over en lengre tidsperiode. Ungdomsforbundets sentralstyre påla nå fylkesorganisasjonene straks å gjennomføre beslutningene fattet i august, blant annet organiseringen av bedriftsceller og en rekke andre tiltak. Sentralstyremedlemmene skulle reise rundt i landet for å understøtte

³⁹⁶ J Bjørgum 2004: 302.

denne offensiven. Kjernen i offensiven var en landsomfattende rekrutteringskampanje for å verve, i første rekke, arbeiderungdommen til Ungdomsforbundet.

Den 22. oktober reiste Arvid G. Hansen, på vegne av mindretallsfraksjonen i partiet, til Moskva for å forhandle med Komintern om taktikken de skulle følge på det ekstraordinære landsmøtet i begynnelsen av november.

Sammenfallet av den landsomfattende rekrutteringskampanjen og Arvid G. Hansens reise til Moskva, var ikke tilfeldig. Med rekrutteringskampanjen og Arvid G. Hansens reise til Moskva hadde fraksjonsbyggingskampanjen Ungdomsforbundets lederskap hadde startet, endret karakter. Nå var det blitt et partibyggingprosjekt.

Mindretallet i partiet ville ikke at det arbeidet de hadde lagt ned i fraksjonsbyggingen skulle gå til spille. De var redde for å bli presset ut av sentrale posisjoner i DNA. Det forholdt seg jo også slik at landsstyremøtet i Arbeiderpartiet faktisk hadde besluttet at noe måtte gjøres for å få Klassekampen og Ungdomsforbundet til å opptre lojalt overfor partiet.

Ungdomsforbundet og dets ledelse innså at Tranmæl- fløyen ville seire på det ekstraordinære landsmøtet. Derfor fryktet de for fremtiden og for at partiet skulle stanse det fraksjonsbyggingsprosjektet de hadde startet på, og som over tid gikk ut på å erobre partiet innenfra. Som en følge av dette, overbeviste Arvid G. Hansen Kominterns ledelse om at splittelsen var den eneste farbare vei. Komintern hadde ikke hatt noen klar taktikk i forhold til det ekstraordinære landsmøtet i november. Egentlig hadde de vaklet i valg av taktikk. Men etter Arvid G. Hansens besøk i Moskva, ser vi av brev sendt fra sentrale medlemmer i Kominterns ledelse til ledende representanter i Scheflo- fløyen og Kominterns utsendinger på landsmøtet at det nettopp i begrunnelsen for den formen ultimatumet fikk, lå en frykt for at Scheflo- fløyen ville bli tilintetgjort hvis de ble stående i partiet. Derfor var Ungdomsforbundet og Arvid G. Hansen avgjørende for resultatet på det ekstraordinære landsmøtet i november: DNA ble splittet.

KILDER

Klassekampen fra januar 1923, til og med november 1923.

Det norske Arbeiderparti, *Beretning 1923*, Arbeidernes Aktietrykkeri, Kristiania, 1924.

Egge Åsmund og Roginskij Vadim (red.), *Komintern og Norge, DNA – perioden 1919 – 1923, En dokumentasjon*, Unipub forlag 2006.

LITTERATURLISTE

Arbeidernes Leksikon, bd. 3, (red.) Trond Hegna et alt., Arbeidermagasinets forlag, Oslo 1933.

Bjørgum Jorunn, "Hvorfor ble Arbeiderpartiet splittet i 1923. En kommentar til Åsmund Egge", i *Historisk tidsskrift*, bd. 83, nr. 2, Universitetsforlaget 2004.

Bjørgum Jorunn, "Et perspektiv på splittelsesprosessen i Arbeiderpartiet 1921- 23: en dialog med den unge Per Maurseth", H. W. Andersen m. fl, i *Historie, kritikk og politikk. Festskrift til Per Maurseth*, Trondheim 2002.

Bjørgum Jorunn, "Den revolusjonære Martin Tranmæl - et barn av sin tid", i *Portretter fra norsk historie*, Universitetsforlaget 1993.

Bjørgum Jorunn, *Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund, Gjennom 50 år, 1923- 1973*, Fremtiden trykkeri, Drammen 1973.

Egge Åsmund, "Hvorfor ble arbeiderpartiet splittet i 1923?", i *Historisk tidsskrift*, bd. 82, nr. 3, Universitetsforlaget 2003.

Egge Åsmund, *Komintern og krisen i Det norske Arbeiderparti*, Universitetsforlaget, Oslo 1995.

Halvorsen Terje, *Partiets Salt, AUFs historie*, Pax Forlag a/s, Oslo 2003.

Hegna Trond, *Min Versjon*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1983.

Koht Halvdan (red.), *Det norske arbeiderpartis historie 1887 – 1937*, Det norske arbeiderpartis Forlag – Oslo, 1939.

Maurseth Per, *Gjennom kriser til makt. 1920 – 1935. Arbeiderbevegelsens historie i Norge bd. 3*, Arne Kokkvoll (red.) m. fl., Tiden Norsk Forlag Oslo 1987.

Maurseth, Per, *Fra Moskva– teser til Kristiania- forslag, Det norske arbeiderparti og Komintern fra 1921 til februar 1923*, Pax Forlag a/s, Oslo 1972

Meyer Haakon, *Det norske Arbeiderparti 1918- 1924*, Kristiania 1924.

Norsk Biografisk Leksikon, bd. 6, (red.) Jon Gunnar Arntzen m. fl., Kunnskapsforlaget, Oslo 2003.

Norsk Biografisk Leksikon, bd. 7, (red.) Jon Gunnar Arntzen m. fl., Kunnskapsforlaget, Oslo 2003.

Norsk Samfunnsleksikon, (red.) Hilde Bojer m. fl., Pax forlag, Oslo 1987.

Pax Leksikon, bd. 3, (red.) Hans Fredrik Dahl m.fl., Pax Forlag, Oslo 1979.

Pax Leksikon, bd. 4, (red.) Hans Fredrik Dahl m.fl., Pax Forlag, Oslo 1980.

Sørensen Øystein, *Fra Marx til Quisling*, Aventura Forlag, Oslo 1983.

Zachariassen Aksel, *Fra Marcus Thrane til Martin Tranmæl*, Arbeidernes Opplysningsforbund, 1962.